

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ=ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΩΡΕΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'—ΑΡΙΘ. 3

ΜΑΡΤΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

· Η ΤΡΑΓΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ
ΠΕΡΙΓΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ
ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910
Η ΤΑΧΥΤΗΣ ΤΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ
ΣΥΜΒΟΛΗ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
ΠΩΣ ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΘΗ ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
365 ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΕΡΙ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ
ΑΧΕΙΡ ΚΑΙ ΑΠΟΥΣ—ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ—Ο ΣΤΡΑΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ
ΑΘ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ
ΘΕΜ. Ε. ΖΥΓΟΥΡΗ

ΔΟΥΚΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ
Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪ-ΣΑΚΗ
Α. Ν. ΒΕΡΝΑΔΑΚΗ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ „ΑΘΗΝΑΙ“

1911

[Οἱ συνδρομηταὶ λαμβάνουσι τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Οἱ τακτικοὶ ἀναγνώσται τῶν « Ἀθηνῶν » ἀποκόπτοντες καθ' ἐκάστην τὸ δελτίον τοῦτο καὶ παρουσιάζοντες τὰ δελτία τοῦ μηνός, λαμβάνουσι τὸ Παράρτημα τῶν « Ἀθηνῶν », οἱ μὲν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ παρὰ τῶν Γραφείων μας, οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις παρὰ τῶν κατὰ τόπους Ὑποπρακτορείων

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Η ΤΡΑΓΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ

Οἱ περιηγηθέντες τὴν Ἰταλίαν καὶ ὀλίγας τινὰς ἡμέρας ἐν Ρώμῃ διατρίψαντες θὰ παρετήρησαν ἂν ὅχι πάντες, οἱ πλεῖστοι ὅμως, ἐλαιογραφίαν πολύχρωμον παριστώσαν νεάνιδα ἐν τῷ μέσῳ σκοτεινῆς εἰρητικῆς φοροῦσαν τουρκικὸν σαρίκιον καὶ κλημενὴν ἐπὶ θρονοῖδίου, πρὸ αὐτῆς δὲ ἐνδεδυμένον κατὰ τὸν συρμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως κἀθηται ζωγράφος τις ἀπασχολημένος εἰς τὸ νὰ ἀπεικονίσῃ αὐτὴν ἐπὶ πίνακος. Τὰ λεπτὰ καὶ καθαρὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κόρης ἀποδεικνύουσιν αὐτὴν εἰς ἀριστοκρατικὸν ἀνήκουσαν οἶκον, ἡ δὲ ὠχρότης καὶ ἔμπλεως καρτερικότητος καὶ ρεμβασμοῦ ἐκφρασις ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὴν ἀγωνίαν ψυχῆς ἐκλωκυίας ἥδη ὑπὸ τοῦ μυστηρίου τοῦ τάφου, διότι ἡ νεαρὰ αὕτη κόρη μέλλει νὰ ἀποθάνῃ, διότι τὴν αὖριον ἡ ὠραία αὐτῆς κεφαλὴ θὰ πέσῃ ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ θηρίου. Αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ τὴν ἀποκαλοῦσι «la bella Cenci» καὶ οὐδέποτο ἀντιπαρέρχονται πρὸ τοῦ κατὰ πλάνην εἰς τὸν Guido Reni ἀποδιδόμενου τούτου πίνακος δίχως νὰ κατανοῶν ἢ καρδία των ὑπὸ αἰσθήματος τρυφερᾶς συμπαιθείας.

Ἡ εἰς σουλτάναν μεταμφίεσις καὶ δὴ αὐτὴν ταύτην τὴν παρὰμονὴν τῆς θανατικῆς αὐτῆς ἐκτελέσεως, πρᾶγμα ἀνεξήγητον, πείθει πολλοὺς ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς πολυμερίμου καὶ τεθλιμμένης ταύτης κόρης δὲν εἶνε ἢ πιστὴ εἰκὼν τῆς Βεατρίκης Cenci. Ἄλλ' ἡ παράδοσις οὐδὲν ἦττον μένει ἐδράκια καὶ ἀσάλευτος, ὁ δὲ πίναξ οὗτος ἀναπολεῖ εἰς τοὺς θεατὰς τραγωδίαν τῶν ζοφρωτάτων ὅσας εἶδεν ἡ Ἰταλίαν τοῦ 15 αἰῶνος, ἐκείνου ἀκριβῶς τοῦ αἰῶνος ὅστις

ὑπὸ τὸ ἐπίχαρι μείδιμα τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν αἰὼν κατ' ἐξοχὴν ζοφερός καὶ δραματικός.

Τὴν ἡδὴ τοῦ αἰῶνος τούτου κληρομάτωσαν τὰ τελευταῖα κακουργήματα τῶν Βοργιῶν ὑποφώσκοντος τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Ἀλέξανδρος Μεδίκος ἐδολοφονεῖτο διὰ τοῦ ἐγγειριδίου τοῦ Lorenzaccio κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον οἱ Bentivoglio διὰ τῶν κλι προγραφῶν ἠδραῖωσαν τὴν ἐπὶ τῆς Βοωνίας τυραννίαν των κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον αὐταὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἔφερον θώρακα καὶ σπάθην καὶ ἐγένοντο ἠρώιδες μυθικῶν κατορθωμάτων, ὡς λ. γ. ἡ Αἰκατερίνη Σφόρζα ἣτις ἐν Forlì ἠρωϊκῶν ἀντέταξεν ἀμυνὰν κατὰ τῶν ἱππέων τοῦ Καίσαρος Βοργια καὶ ἣτις ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἐπ' ἄλξεων ἔκαμε πρὸς τοὺς πολιορκούντας ἐχθροὺς τὴν περιβύητον ἐκείνην χειρονομίαν, ἣν ἡ Αἰδώς ἀποκαλοῦει ἡμᾶς νὰ ὀνομάσωμεν. Τῆς ἰταλικῆς τότε φυλῆς τὸ αἷμα ἔσφυζεν καὶ τὸ ἔθνος ἦτο εἰς τὸ ἔπακρον τραγῶν μὲν ἀλλὰ καὶ φιλοπόλεμον πᾶσαι αἱ μεγαλοπόλεις τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον ὑπῆρξαν τὸ θέατρον φλογερῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ αἱματηρῶν ἐρίδων. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον, αἰῶνα αἱματος καὶ σιδήρου, σχεδὸν πανταχοῦ μάχονται, αἱ δὲ Μοῦσαι καὶ αἱ Τέχναι τῆς Ἀναγεννήσεως δὲν ἔχουσιν εἰσέτι ἐξημερώσει τὰ ἦθη ἀλλὰ τοῦ δράματος τούτου οὐ αἱ περιπέτειαι ἐκτυλίσσονται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς χειρονήσου τὸ μεγαλεῖον ἐγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος τὰ πλημμυροῦντα τὴν σκηνὴν δὲν ἐλαύνονται ὑπὸ ποταποῦ τινος καὶ φύλου ἐλατηρίου, ἀλλὰ τὸν κεντῶν τὰ κακουργήματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἐξέλι-

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

Κεφάλαιον ἐγκεκριμένον £ 600.000

Κεφάλαιον καταβεβλημένον £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ. — ΓΕΝΙΚΗ ΔΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Ναυπλίῳ, Πειραιεὶ, καὶ Τριπόλει.

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οἱ τόκοι τῶν καταθέσεων ὀρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1910 ὡς κάτωθι :

1) Εἰς Δραχμὰ.

3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν μέχρι Δραχμῶν 100.000
1)2 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν εἰῶν. Δραχμῶν 100.000 ποσά.

3 1)2 ο)ο εἰσθεσίως διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2

4 ο)ο » » » » » 2 ἔτη » 4

4 1)2 ο)ο » » » » » 4 » καὶ ἐπέκεινα.

(2 εἰς Chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας)

3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς α' ζήτησιν ἄνευ ὄριου ποσοῦ.

3 1)4 ο)ο » » » » μετὰ 6 μῆνας

3 1)2 ο)ο » » » » 1 ἔτος

4 1)2 ο)ο)ο)ο » » » » 2 ἔτη

4 1)2 ο)ο » » » » 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς 8 εἰδὸς ἐγένετο καταθέσεις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ξιν του δράματος τούτου ενεπνεύσθησαν υπό μεγάλων παθῶν.

Παρά τὴν ἀρχαίαν συνοικίαν ἐν ἣ περιε-
κλείετο παλαιότερον ἡ ἰουδαϊκὴ παροικία
τῆς Ρώμης καὶ εἰς τινὰ ἄκραν τῆς Αἰωνίας
Πόλεως, σῶζεται εἰσέτι πλατεῖά τις φε-
ρουσα τὸ ὄνομα Cenci. Ἡ πλατεῖα αὕτη
εἶνε ἡμιστά ευρύχωρον τετράγωνον καὶ ἡς
τὴν μίαν τῶν πλευρῶν κατέχει μεγαλὸν μὲ
μυρισμένους ὑπὸ τοῦ χρόνου τοίχους καὶ
οὗ τὰ χαμηλά καὶ στενὰ παράθυρα προ-
σπίζουσι σιδηρὰ κιγκλιδώματα. Ἡ πρόσο-
ψις ἐνὸς μεγάρου εἶνε οὕτως εἰπεῖν τὸ πρό-
σωπον ὑφ' οὗ ἀντικατοπτρίζεται ἡ ψυχὴ
τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὸ καὶ τῆς κατοικησά-
σης οἰκογενείας, τὸ δὲ μεγαλὸν τῶν Cenci
παρ' ὅλας τὰς ἀνακαινίσεις αὐτοῦ, διετή-
ρησε τὸ πενήτηρον καὶ σκαῖον τῆς ὄψεως· ὁ
χαρκτηρὸς αὐτοῦ μετέχει τῆς εἰρκτῆς καὶ
τοῦ φρουρίου· τὸ μεγάλον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς
πατρικίους ὧν τὰ κακοῦργα κατορθώματα
δι' αἱματίνων χαρκτηρῶν ἐχαράχθησαν
εἰς τὰ ἱταλικὰ χρονικά τῆς ΙΣ' ἑκατονταε-
τηρίδος.

Ἡ οἰκογένεια Cenci κατέχευεν ἀπειρὰ
πλοῦτη, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ πλοῦτου τούτου
δὲν ἦτο ἀνώμωμ καὶ ἀκαθαρτότης· ὁ πάππος
τῆς Βεατρίκης, ὁ Χριστόφορος Cenci ὡς θη-
σαυροφύλαξ παπικὸς δὲν ἦτο ἀκηλίδωτος
ὑπ' ἀλλήλους, καὶ δὲ καταχρήσεις του ἐφθασαν
εἰς τόσον σκανδαλώδες σημεῖον ὥστε ὁ πά-
ππος Σίξτος ὁ Ε' ὅστις δὲν ἐχάρριζε κάστανα
τὸν ἐξηνάγκασε νὰ ἐξεμέσῃ τὰ κλοπιμαῖα·
καὶ πάλιν ὁμοίως παρ' ὅλην τὴν γενναίαν
ἀφαιμάξιν ἡ περιουσία τῶν Cenci ἔμεινε
σημαντικὴ. Ὁ Φραγκίσκος Cenci, ὁ πα-
τήρ τῆς Βεατρίκης, ἐξυλοκόπει ἀνοικτιρ-
μόνως τοὺς ὑπηρέτας, ἕνα δὲ καὶ διὰ ραβδι-
σμῶν ἐφόνευσε· οὗτος ἔδερε ποτε ὑπηρέτριάν
του τινὰ, εἰς φιλικὴν δὲ τινος παρατήρησιν
ὅτι ἡ συμπεριφορὰ του δυνατὸν νὰ τῷ πα-
ράσχῃ ἐνοχλήσεις· Ἡμεῖς ἔχομεν ἡχηρὰ νο-
μίματα, ἀπήνησεν ὁ Φραγκίσκος, εἰς τὰ
ὁποῖα χάρις δυνάμεθα νὰ διορθώσωμεν πάντα
ταῦτα! Τὰ διὰ παρρησίαν μεθόδων θη-
σαυρισθέντα ταῦτα πλοῦτη ἔδωκαν χαρα-
κτῆρα ἀληθοφανείας εἰς τὴν παράδοσιν ἣν
ἐδραματοῦργησε μὲν ὁ Shelez, ἔλαβεν ὡς
βάσιν τοῦ ἀντικληρικῆ αὐτοῦ μυθιστορή-

ματος ὁ Δομίνικος Guerrazzi καὶ ἦν τέ-
λος δὲν ἀπηξίωσεν ὁ Stendhal. Κατὰ τὴν
παράδοσιν τούτην ἡ Βεατρίκη ἔπεσε θύμα
τῆς αἰμομιτικῆς ἀσελγείας τοῦ ἰδίου
αὐτῆς πατρός, ἐγένετο δὲ πατροκτόνος ἵνα
διὰ τοῦ πατρικοῦ αἵματος ἐκδικήσῃ τὴν τοι-
οῦτον τερατώδες ἀνοσιούργημα ὑποστᾶσαν
παρθενικὴν αὐτῆς αἰδῶ. Ἡ ἔκδοσις αὕτη
μὴ δικαιοῦσα τέλεον τὴν πατροκτονίαν ἐ-
ξήγγιζεν ὁμοίως ἐν τινι μέτρῳ τὴν τε Βεατρί-
κην καὶ τοὺς συνενόχους, ἀλλ' ὁ τότε ἀρ-
χιερκευτῶν πάππος νεμόμενος ἤδη τὴν
περιουσίαν τῶν Cenci καὶ θέλων νὰ πλου-
τίσῃ τοὺς ἀνεψιούς του δημοῦον ὀλόκληρον
τὴν περιουσίαν τῆς Βεατρίκης καὶ τῶν οἰ-
κειῶν αὐτῆς, πείσας τοὺς δικαστὰς ἐξηνάγκ-
κασεν αὐτοῦς ὥπως ἐκδώσωσιν ἀπόφασιν ὁρ-
νατικὴν δι' ἧς ἐξεκληροῦτο σύνολος συλ-
λήθδην ἡ οἰκογένεια αὕτη καὶ ἡς ἐν ἦτο τὸ
ἐγκλημα, τὸ ὅτι κατέχευε κληρονομίαν λίαν
ἐπαγωγόν· τοιαύτη εἶνε ἡ παράδοσις καὶ
δι' ἧς παρίσταται ἡμῖν ἡ μὴ διαστάσασχ νὰ
βάψῃ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἰδίου αὐτῆς γεννή-
τορος κόρη αὕτη ὡς ἄλλη τις τρόπον τινὰ
Λουκρητία διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀτιμάσαν-
τος αὐτὴν ἐκδικούσα τὴν ἀτίμωσιν αὐτῆς.

Ἐν τούτοις ἐσχάτως ἤδη Ἰησουῆτις τις
ιστοριοδίφης ὁ πατήρ Rinieni συνεπλή-
ρωσε τὴν ἱστορικὴν ἐργασίαν ἄλλου τινος
ιστορικοῦ τοῦ κ. Bartolotti, ἐκδεδομένην
τούτην πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, καὶ διὰ
τῆς ἐργασίας τούτης τῶν δύο τούτων σο-
φῶν ἱστορικῶν ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ἡ ἀλη-
θὴς ἱστορία τοῦ δικαστικοῦ τούτου δράμα-
τος καὶ δι' ἐπὶ τῆς βάσει τῶν ἐπισήμων ἐγ-
γράφων.

Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι τὴν περὶ αἰμομιξίας
ὑπόθεσιν πρῶτον ἐπρόβλεπεν ὁ δικηγόρος
τῆς Βεατρίκης Tarinalci κατὰ τὴν ἐπ'
ἀκροατηρίου δικδικασίαν καὶ ταύτην βολι-
δοσκοπῶν μάλλον τὸ ἔδαφος, βλέπων δὲ ὅτι
ἦτο ἐστερημένους ἀξίαν λόγου ἀποδείξεων
οἰκοθεν τὴν ἐγκατέλιπεν. Ἐὰν δὲ τις ἐξε-
τάσῃ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τῆς κόρης ἀπο-
δεικνύεται ὅτι ἡ Βεατρίκη ἦτο γνήσιος καρ-
πὸς οἰκογενείας ἐγκληματιῶν. Εἰδόμεν κατὰ
τίνα τρόπον ἠύξησε τὴν περιουσίαν του ὁ
πάππος· ἡ μήτηρ ἦτο κλέπτρια, ὁ δὲ πατήρ
αἰμοδιψὴς καὶ βίαιος, ἐνδεκαετῆς μάλιστα ἐ-

κλήθη εἰς δίκην — τὴν πρώτην — διότι τῆ
συνενοχῆ τοῦ παιδαγωγοῦ του ἐφόνευσε
ραβδίζων τὸν Quintilio Vetralla. Οἱ παι-
δαγωγοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φίνεταί εἶχον
ἰδίαν ὄλως μέθοδον, ὅπως καθοδηγήσωσιν
εἰς τὴν ἀρετὴν τὰ παιδεύματα αὐτῶν. Ὁ
Φραγκίσκος ἄλλως ἦτο μοιχογέννητος καρ-
πὸς τῶν σκοτίων ἐρώτων τοῦ Χριστοφόρου
μετὰ γυναικὸς τινος τοῦ ὄχλου, ἔσχε πολ-
λὰς δόσοληψίας μὲ τὴν δικαιοσύνην καὶ
μάλιστα παρέστη ἀντιδικὸς τοῦ υἱοῦ του
Ἰακώβου, καὶ τότε μὲν αὐτὸς καταγγέλλει
τὸν υἱὸν του ὡς δωροδοκῆσαντα ψευδο-
μάρτυρας ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ καταδίκη του,
πότε δὲ ὁ υἱὸς καταγγέλλει τὸν πατέρα ὡς
μετελθόντα ἐπ' αὐτοῦ ἐσχάτην βίαν καὶ
διαπραξάντα il crimine massimo, κατὰ
τὴν τραχεῖαν ἐκφρασιν τῆς ἐποχῆς ἐλαίνης
ἀφ' οὗ δὲν εἶχον ἀκρόην ἐρευρεθῆ ὑπὸ τῶν
Ἰησοῦτων τῆς Στρογγύλης Τραπεζῆς τοῦ
Βεζολίνου οἱ γνωστοὶ εὐφημισμοί.

Τῷ 1566 ὁ Φραγκίσκος συνεπλάκη μετὰ
τῶν συγγενῶν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος κατε-
δικάσθη ὡς ἐπιβουλεύσει τὴν ζωὴν τοῦ
Καίσαρος Cenci, ἀργότερον κατεδικάσθη
διότι ἐξυλοκόπησε τοὺς ὑπηρέτας του καὶ
διότι ἐβλασφήμει· ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ἀ-
θῶα ἀδυναμίαι τοῦ Φραγκίσκου. Κατὰ τὸ
αὐτὸ ἔτος καθεύρηθη εἰς τὴν εἰρκτὴν τοῦ
Narni διότι ἐφόνευσε δουλοπάροικόν τινα.
Πολλάκις δὲ τὸν ἐστέγασεν ἡ φιλόξενος
στέγη τῶν φυλακῶν τοῦ φρουρίου τοῦ Sant'
Angelo καὶ τῆς Tordinora.

Ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς ὁ Ἰακώβος
ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ πατρικὰ ἴχνη. Ἦρξατο
τοῦ σταδίου διασπαθίζων τὴν οἰκογε-
νειακὴν περιουσίαν καὶ ἐκτραχηλίζε-
ται εἰς τοιαῦτα ἀναιδῆ καὶ κκορηθέστατα
κατορθώματα ὥστε ἀποκληροῦται ὑπὸ τοῦ
πατρός. Οἱ ἀδελφοὶ του Ἰάκωβος καὶ Χρι-
στόφορος λαφυραγωγούντες τὴν πατρικὴν
ἐστίαν πωλοῦσιν εἰς τοὺς Ἑβραίους τῆς
Ρώμης τὰ κλοπιμαῖα καὶ δανεῖζονται πλα-
σσογραφούντες τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατρός.
Τέλος συμμοχλήσαντες μετὰ τοῦ πρωτο-
τόχου ἀδελφοῦ ἐξυφίνουσι κατὰ τοῦ πα-
τρός τὴν περιβίασμον παρὰ φύσιν καταγ-
γελίαν καὶ ἦτις ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ τὸν
πατέρα τῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὁ δὲ πατήρ

ἀνετεκδικούμενος τοὺς καταγγέλλει ὡς ἀ-
ποπειραθέντας νὰ τὸν δολοφονήσῃν.

Ἄλλ' ὁ Φραγκίσκος σχεδὸν πάντοτε δια-
φεύγει ἄλλοτε μὲν ξενιζόμενος ἐπ' ὀλίγον
εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοτε δὲ πληρώων με-
γάλα πρότιμα. Μίαν φορὰν κατεδικάσθη
νὰ πληρώσῃ ἑκατὸν χιλιάδας σκούδων πρό-
στιμον, καὶ τὸ ὑπέρογκον τοῦτο ποσὸν μαρ-
τυρεῖ τὸ ἀπειρον τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ. Ὁ πα-
τήρ τῆς Βεατρίκης ἐγνώριζε τί ἔλεγεν ὅτε
ἐξήνεγκε τὸν φόβον μὴ τυχὸν δολοφονηθῆ
ποτὲ ὑπὸ τῶν υἱῶν του, τὰ πράγματα δ' ἄλ-
λως ἀπέδειξαν ἀληθεύοντα τὸν φόβον τοῦτον,
οὐδ' ἠγγύει δὲ ὁ γεννήτωρ ὁποῖον φεῦλον
αἷμα ἔρρεεν εἰς τὰς φλέβας τῶν κατὰ πάντα
γεννησίων αὐτοῦ τέκνων. Ἴνα δὲ προσυλαχθῇ
ἀπὸ τῶν κατὰ τῆς ζωῆς του ἀνοσιων ἀπο-
πειρῶν ὁ Φραγκίσκος ἀπεμακρύνθη τῶν
υἱῶν του οἵτινες ἦσαν τῆ ἀληθείᾳ κληρά-
ματα κυλιόμενα εἰς τὸν βόρβορον τῶν χα-
μαιτυπειῶν καὶ οἵτινες φιλέριδες ὄντες συν-
ήπτων μετὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ἐριδας
καὶ τόσον συχνὰ ὥστε ὁ Ρόκκος εἰκοσαέ-
της μάλιστα ἐφονεύθη εἰς τινα συμπλοκὴν, μι-
κρὸν δὲ πρὸ τῆς πατροκτονίας ἐφονεύθη
βίαιως καὶ ὁ ἄλλος υἱὸς ὁ Χριστόφορος.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ οἶκος ἐν ᾧ γεννηθεῖσα
ἀνετράφη καὶ ἔζησεν ἡ Βεατρίκη καὶ διὰ
τῶν παραδειγμάτων τούτων ἐξεπαιδεύθη·
Ἦτο πράγματι τὸ ἄσπιλον ἐκεῖνο τῆς ἀρε-
τῆς ἀνθος οἷον παρέδωκεν ἡμῖν ἡ φήμη·
λίαν ἀμφίβολον. Πρὸ αὐτῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀ-
νύχων πρόκειται ἰεν πάσῃ τῆ οἰκείᾳ βδελυγ-
μίᾳ, ἡ ἀσελγεία, ἡ κλοπῆ, ὁ φόνος, καὶ θὰ
ἦτο θαῦμα θαυμάτων ἂν ἐν μέσῳ τοῦ βορ-
βόρου τούτου μόνη αὕτη ἔμενον ἀμόλυντος·
τὸ πολὺ πολὺ ὁ βόρβορος οὗτος ἐν ᾧ εὐρέθη
καὶ ἐν ᾧ μοιραῖως ἐπέπρωτο νὰ κατα-
κυλισθῆ μισοῖ ἐν τινι μέτρῳ τὴν ἰδίαν αὐ-
τῆς εὐθύνην.

Δεκατετραετῆς ὁ Φραγκίσκος Cenci εἶχε
νυμφευθῆ τὴν Ἑρσιλίαν Santa-Croce ἡ-
τις κατὰ τὴν διάρκειαν ἐγγάμου βίου εἰκοσι
καὶ ἐνὸς ἐτῶν τῷ προσήνεγκε δώδεκα τέ-
κνα ὧν τὰ ἐπτά μόνον ἐπέζησαν. Τὸ 1593
ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν Λουκρητίαν
Petroni ἀθενοῦς χαρκατῆρος καὶ μικροῦ
νοῦς γυναικῆ. Ἄλλ' ὀλόκληρος ὁ οἶκος οὗ-
τος ἐπέπρωτο νὰ ἐξκληιβθῆ τραγικῶς καὶ

έντός ολίγου χρόνου. Τὸν Ρόκκον ἐφόνησεν ὡς εἶδομεν τὸ 1595 νόθος τις τοῦ Ὀρσίνη, τὸν δὲ Χριστόφορον προώρως ἐξάπεστειλεν πρὸς τὰς σκιάς τῶν προγόνων ὁ ἐραστής τῆς ἐρωμένης του ἦτις ἦτο σύζυγος ἀλιέως. Ὁ Φραγκίσκος Cenci ἀποφασίσας νὰ ἀπομακρυνθῆ ἐκ Ρώμης ἵνα διαφύγῃ τὸν ἀπὸ τῶν υἱῶν του κίνδυνον δολοφονίας καὶ ἕνεκα λόγων οἰκονομίας, ζητήσας ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ οἴκου Κολόννα νὰ κατοικήσῃ εἰς τινα τῶν ἐπαύλεων τοῦ οἴκου τούτου, ἐν Ρόκκῳ Πετρίλλῃ.

Ἐν τῇ ἐπαύλει ταύτῃ ἐγκατέστησε τὴν σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα του καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ καλῶς φυλασσομένας, ἀλλ' οἰκονόμος τῶν Κολόννα ἦτο ὁ Ὀλύμπιος Καλβέτης εὐειδής, ἀλλ' ἄνοστος πεντηκονταετῆς ἀνὴρ, καίτοι δὲ μᾶλλον παχὺς ἠδύνατο νὰ ἀρέσῃ. Ὁ Καλβέτης οὗτος πρὸ ολίγων ἐτῶν εὐρισκόμενος ἐν Ρώμῃ εἶχε διαπραξεί δύο ἀνθρωποκτονίας. Ἡ Βεατρίκη ἐρασθεῖσα αὐτὸν ἐγένετο ἐρωμένη του, ἀλλ' ὁ Φραγκίσκος ἐνόησας τὰς ἐρωτικὰς ταύτας σχέσεις κατῴρθωσε διὰ τοῦ Κολόννα τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Καλβέτη.

Μὴ δὲ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐρωτικοῦ οἰκονόμου κατέστησεν ἔτι ἐπαχθεστέραν τὴν θέσιν τῶν δύο γυναικῶν θέσας αὐτάς ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον ἐπιτήρησιν φυλακῆς τινος ὅστις ὤφειλε νὰ τὰς ἐμποδίζῃ νὰ ἐξέρχωνται καὶ νὰ ἔχωσιν οἰανδήποτε μετὰ τῶν ἐξω σχέσιν. Ἀλλὰ τὸν φύλακα τοῦτον διαφθείρας ὁ Καλβέτης κατῴρθωσε τῇ συνοχοῇ του νύκτωρ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐπαύλιαν.

Ὁ ἔρως οὗτος ἦτο ἥμισυ πλατωνικός. Ἡ Βεατρίκη μείνασα ἕγγυος ἔτεκε παιδίον ὅπερ δὲν παρεῖδεν ἐν τῇ διαθήκῃ τῆς. Ἐν τούτοις παρὰ τοὺς ἔρωτας τούτους ἡ Βεατρίκη παρεπονεῖτο διὰ τὴν ἀφόρητον ἐγκάθειρξιν εἰς ἣν τὴν εἶχε καταδικάσῃ ἡ πατρικὴ αὐστηρότης, ὅπως δὲ λυτρωθῆ τῆς πατρικῆς κηδεμονίας ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἰάκωβον καὶ ὑπέβαλεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Πάπαν δι' ἧς ἐζήτησεν ἢ ἢ νὰ τὴν νυμφεύσουν ἢ νὰ κλεισθῆ εἰς μοναστήριον.

Μαθὼν πάντα ταῦτα ὁ πατὴρ καὶ δρομαῖος φθάσας εἰς Ρόκκον Πετρίλλαν γεν-

ναίως ἐξυλοκόπησε τὴν ἀτίθασσον κόρην· τὸ δὲ πατρικὸν ζυλοκόπημα προὐκάλεσε τὴν πατροκτονίαν. Ἄν μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς Βεατρίκης ἀσαφῆς καὶ ἀβεβαία ἐπλανᾶτο ἡ ἰδέα τῆς πατροκτονίας μετὰ τὴν σκηρὴν ἐκείνην ἡ νεαρὰ κόρη ἔλαβε στερεὰν πλέον ἀπόφασιν νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα τῆς, ὁ δὲ Ἰάκωβος λαβὼν γνῶσιν τῶν τεκταινομένων ὑπεσχέθη τὴν συνδρομὴν του. Καὶ ἤδη ἔλθωμεν εἰς τὴν φοβεράν πατροκτονίαν.

Οἱ δολοφόνου ἀπεφάσισαν νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς πρώτης εἰς Ρόκκον Πετρίλλαν ἐπισκέψεως τοῦ Φραγκίσκου. Ἡ σύζυγος τοῦ Φραγκίσκου εὐρίσκειται ἐν ἀμηχανίᾳ ἀλλὰ ὡς ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτῆς χαρακτηεὐκόλως καταπίθεται ὑπὸ τῶν δολοφόνων νὰ συμμετάσχῃ καὶ αὐτῇ. Ἐπίσης διστακτικὸς ἦτο ὁ Ὀλύμπιος Καλβέτης, ἀλλ' οὗτος ὄχι διὰ τὸν φόβον τῆς συνειδήσεως ἀλλὰ τῶν συνεπειῶν, ἐν τούτοις ὑποσχεθέντες εἰς αὐτὸν γενναῖον χρηματικὸν δῶρον τὸν κατέπεισαν. Τῆς συνωμοσίας τέλος συμμετέσχεν ὁ Βερνάρδος Cenci, νεώτερος ἀδελφὸς τῆς Βεατρίκης, καὶ εἶνε ὁ μόνος ὅστις χάριν εἰς τὴν τρυφεράν αὐτοῦ ἡλικίαν διέφυγε τὴν εἰς θάνατον καταδικίαν.

Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησαν νὰ δηλητηριάσωσι τὸν Φραγκίσκον ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδυσπίσται οὗτος παρητήθησαν τοῦ σχεδίου καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι ἡ δηλητηρίασις ἦτο δυνατόν νὰ ἀνακαλυφθῆ, ἐν ᾧ οἱ δολοφόνου ἐσκόπουσαν νὰ παραστήσωσι τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ Φραγκίσκου ὡς εἰς τυχαῖον ὀφειλόμενον συμβεβηκός. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ χύσῃ ἡ Βεατρίκη ὄπιον εἰς τὴν φιάλην τοῦ οἴνου ὅταν δὲ ὁ πατὴρ τῆς περιπέσῃ εἰς λήθαργον τότε νὰ ἐξοντωθῆ χωρὶς φόβον ἀντιστάσεως. Ὅτε οἱ δολοφόνου εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Φραγκίσκος ἐξηλωμένος ἐπιτῆς κλίνης του ἐκοιμᾶτο, τοσοῦτον πυκνὸν σκότος ἐπεκράτει ὥστε ἐδέησεν αὐτῇ ἡ Βεατρίκη νὰ ἀνοίξῃ τὰ παράθυρα ἵνα τὸ φῶς τῆς ἡμέρας φωτίσῃ τὸ δωμάτιον ὅπου ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ σκότιον ἐκεῖνο ἔργον καὶ ἵνα βλέποντες οἱ συνένοχοί τῆς δυνήθωσι νὰ λατενέγκωσι καίρια καὶ θανάσιμα τὰ πλήγματα αὐτῶν.

Ὁ Ὀλύμπιος εἶχε προσεταιρισθῆ συν-

εργὸν εἰς τὴν δολοφονίαν τὸν Μάρκιον Καταλάνον, ἐκ τῶν συνήθων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνθρωπαρίων τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης, τῶν πρὸς πᾶν κακούργημα προθύμων. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Μάρκιος εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Φραγκίσκος, ἡ Βεατρίκη ἤνοιγεν, ὡς εἴπωμεν, τὰ παραθύρα ἵνα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου συνεργήσῃ εἰς τὴν δολοφονίαν· ὁ Ὀλύμπιος εἶχεν ὀπλισθῆ με σφυρίον, ἐν ᾧ ὁ Μάρκιος ἔφερε παμμέγιστον ἐκ ξηροῦ ξύλου ἐπλάστην ἐκ τῶν ἐν χρήσει καὶ σήμερον ἔτι φῆς τὰ μαγειρεῖα καὶ δι' ὧν ἀνοίγουσι χύλλα. Ἀφ' οὗ ἐβεβκίωθησαν ὅτι ὁ Φραγκίσκος εὐρίσκειτο βυθισμένος εἰς βυθύτατον τῶν ὀλύμπιος κτυπῶν διὰ τῆς σφύρας οὗ ἔσχισε τὸ κρανίον καὶ συνέτριψε τὰς πλευράς του, ὁ δὲ Μάρκιος συνέτριβε διὰ τοῦ ξυλίνου πλάστου τὰς κνήμας, κατόπιν δὲ ἐνδύσαντες τὸ πτώμα τὸ ἐβρίψαν εἰς τὴν αὐλὴν, ἵνα πιστευθῆ ὅτι ὁ Φραγκίσκος μεθυμένος ὡς συνήθως, καθήμενος εἰς τὸν ἐξώστην ἵνα ἀπολαύσῃ τὸν δροσερὸν ἀέρα ἔπεσεν ἕνεκα τῆς μέθης ἐκείθεν.

Καὶ ἐτάφη μὲν ἀθροῦτως καὶ ἡσύχως ὁ νεκρὸς τοῦ Φραγκίσκου ἀλλ' ἡ φήμη δὲν ἤργησε νὰ διαδώσῃ τὰς περὶ δολοφονίας τοῦ Φραγκίσκου ὑπόψιας. Ὁ πρίγκιψ Κολόννας ὑποψιασθεὶς ἐκ τῶν διαδόσεων τούτων καὶ θέλων νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ξένον καὶ φίλον του εἰδοποίησε τὴν δικαιοσύνην τῆς Νεαπόλεως καὶ ἡ ὑπόθεσις παρεπέμφθη εἰς τακτικὴν ἀνάκρισιν. Ἀνεκαλύφθησαν τὰ αἰμοβαφεῖα σκεπάσματα καὶ αἰσινδόνες τῆς κλίνης, τότε δὲ ἐπενέβη ὡς εἶχε καθῆκον ἡ παπικὴ δικαιοσύνη. Πάντες οἱ ἔνοχοι ἐφυλακίσθησαν, οἱ μὲν ἄνδρες εἰς τὴν εἰρηκτὴν τοῦ Λα βέλλα, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὸ φρούριον Sant' Angelo· ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον δεικνύεται τὸ κελλίον ὅπου ἡ Βεατρίκη Cenci διήνησε τοῦ τραγικοῦ αὐτῆς βίου τὰς ἐσχάτας ἡμέρας.

Ἐν τούτοις αἱ ἐπιβουλιαὶ κατὰ τῶν ἐνόχων ἀποδείξει δὲν ἐδράδυναν νὰ συσσωρευθῶσι κατὰ τῶν ἐνόχων, καίτοι πᾶσα εἶχε ληφθῆ μέριμνα ἵνα ἀφαιρισθῆ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐνδειξίς. Ὁ νεώτατος τῶν ἀδελφῶν τῆς Βεατρίκης, ὁ Παῦλος εἶχε δηλητηριασθῆ ἐκ φόβου μὴ ἡ ἀθυροστομία τοὺς

φέρῃ εἰς κίνδυνον, ἐπειδὴ δὲ ἐδυσπίστουσαν πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Καλβέτην ἕστις δὲν εἶχε φυλακισθῆ οἱ Cenci τὸν ἀπέστειλαν εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἄδου συνεργούντων αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Καλβέτη, ἐναρετωτάτου μοναχοῦ, καὶ τοῦ φρουράρχου τοῦ Sant' Angelo εἰς ὃν οἱ Cenci ὑπεσχέθησαν ἀντι τῆς συνδρομῆς του τὴν χεῖρα τῆς Βεατρίκης καὶ προῖκα 40,000 σκούδων. Ἀλλ' ἡ ἀνάκρισις θέσασα εἰς ἐφαρμογὴν τὰ βασανιστήρια ἐξηνάγκασε τοὺς πατροκτόνους εἰς πλήρη ὁμολογίαν, ἐν δὲ ἔτος μετὰ τὴν πατροκτονίαν οἱ ἔνοχοι κατεδικάσθησαν ὁ Ἰάκωβος κατεδικάσθη εἰς ἀπαγχονισμόν μετ' ὃ το πτώμα του προστεθὲν εἰς τέσσαρας ἵππους διεσπαράχθη τετραμερῶς· ἡ Βεατρίκη καὶ ἡ μυτριά της Λουκρητία κατεδικάσθησαν εἰς ἀποκεφάλισιν, μόνος δὲ ὁ Βερνάρδος, ὁ νεαρὸς ἀδελφὸς τῆς Βεατρίκης, ἐσώθη τοῦ θανάτου καταδικασθεὶς εἰς ἰσόδιον κάτεργον. Εἰς μάτην ὑπεβλήθη πρὸς τὴν τότε Πάπαν Κλήμεντα τὸν Η' αἵτησις πρὸς ἀπονομὴν χάριτος· ὁ Πάπας ὑπῆρξεν ἀνένδοτος καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1599.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ τρεῖς εἰς θάνατον καταδίκαι ἤχθησαν πρὸ τοῦ φρουρίου Sant' Angelo εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως. Αἱ δύο γυναῖκες εἶχον κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον με μέλανα πέπλον, καὶ ἡ μὲν ἀσθενὴς τῆς ψυχῆς Λουκρητία ὑπῆρξεν ἀντιμετωπιζούσα τὸν θάνατον οἶα ἦτο καὶ καθ' ὄλον αὐτῆς τὸν βίον ἀνευ ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ θάρρους, ἀλλ' ἡ Βεατρίκη εἰδείξεν ὅτι ἐγνώριζε νὰ ἀποθάνῃ εὐπρεπῶς καὶ μετὰ θάρρους καὶ στερεῶ τῆ ποδὶ προχωρήσασθ μὴν ἐπέθηκε τὴν ὠραίαν αὐτῆς κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἐπικοπάνου.

Ἡ ἀπόφασις τῶν δικαστῶν ἦτο αὐστηρὰ ἀναντηρότης· διότι ἡ Λουκρητία Πετρόνη, ἡ ἀσθενὴς καὶ ἀνευ βουλήσεως γυνὴ ἐκείνη προσεπάθησε τοῦλάχιστον νὰ ἀποτρέψῃ τοῦ ἀνοσιουργήματος τοὺς δολοφόνους, ἡ δὲ Βεατρίκη θὰ ἠδύνατο ἴσως παρὰ τὸ στυγερὸν αὐτῆς κακούργημα νὰ ἀπολαύσῃ ἐν τινι μέτρῳ τῆς ἐπιεικείας τοῦ δικαστηρίου καὶ ἕνεκα τῆς τρυφερᾶς αὐτῆς ἡλικίας καὶ ἕνεκα τῶν ἐλαφρυντικῶν περιστάσεων.

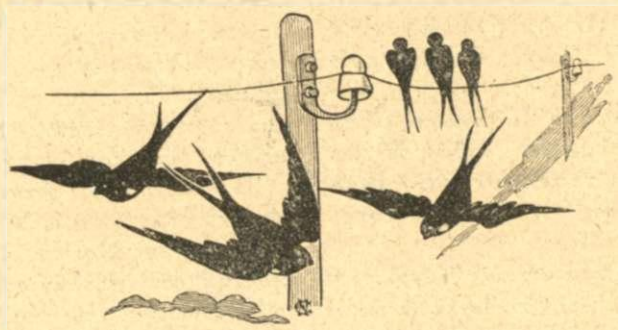
Τυραννομένη και βασκνιζομένη υπό σκληροῦ και βιαίου πατρὸς, ἐμπλεως δὲ ψυχικῆς τρικυμίας και ἀνευ ἠθικοῦ ἐρματος ὡς ἐκ τῶν ἐρωτικῶν αὐτῆς σχέσεων μετὰ τοῦ Ὀλυμπίου Καλβέττη, ἀνδρὸς ἔχοντος ἠλικίαν πλέον ἢ διπλασίαν τῆς ἰδικῆς, τῆς ἐγεννήθη και ἀνετράφη ἀναπνεύουσα τὸν πνιγηρὸν και δυσώδη ἀέρα τοῦ καταχθονίου αὐτῆς οἴκου. Καὶ ἡ Λουκρητία και ἡ Βεατρίκη καταδικασθεῖσαι εἰς θάνατον ἐδικάσθησαν λίαν αὐστηρῶς, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῆ ὁ Καῖσαρ Lumbroso ὅχι μόνον διὰ τὴν σῶσιν ἀπὸ πάσης δικαίας ποινῆς ἔστω και τῆς ἐλαφροτέραι, ἀλλὰ και γὰρ τὴν ἐξαγνίση πρὸς τὴν ἀγνίην και ἀμωμον κόρην, ἀνεύθυνον διὰ τὸν ἀσελγῆ αὐτῆς θίον και τὸ ἀποτρόπαιον ἀνοσιούργημα!

Ἄλλ' ὅτι δὲν ἔπραξεν ὁ παραδοξολόγος Ἴταλὸς Lumbroso, τοῦτο ἔπραξεν ἡ παράδοσις ἣν κατέρριψεν ἡδὴ ἡ ἱστορικὴ ἀκριβολογία.

Ὡς ἐπίλογος τῆς τραγωδίας τοῦ 19' αἰῶνος δύναται γὰρ θεωρηθῆ τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Πίου Θ'. Λέγεται δηλαδὴ ὅτι πρὸ ὀλίγων μόλις δεκαετηρίδων ἐσπέραν τινὰ καθ' ἣν εἰς τὸ μέγαρον τῶν πριγκιπῶν Borghese ἦγετο πλουσία και ἔκλαμπρος ἑορτὴ, παρέστη αἴφνης εἰς τὰς

καταφωτιστοὺς ἐκείνας κίθούσας νεκρὰ τις κόρη φέρουσα τουρκικὸν σκρίκιον και καταπληκτικῶς ὁμοιάζουσα πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς κόρης τοῦ πίνγκος τοῦ Guido Reni. Ἡ κόρη αὕτη ἀνήκεν εἰς τὸν εὐγενῆ τῆς Ρώμης οἶκον τῶν Cenci-BoIognetti, και κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἑορτὴν τῶν Borghese παρέστη οὕτως μετημφιεσμένη ἵνα ἐπιναφέρῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἑορταζόντων τὴν αἵματηρὰν ἐκείνην τραγωδίαν δι' ἣς κατεστράφη μὲν ὁ οἶκος τῶν Cenci ἐκκρωπώθησαν δὲ τὴν πλουσίαν αὐτῶν κληρονομίαν αἱ Borghese, κληρονόμοι ὄντες τῶν Aldobrandini ἐξ ὧν εἶλκε τὸ γένος ὁ Κλήμης ὁ Η'. Παρέστη, κατὰ τὸν θρύλλον τοῦτον τὸν ἀδέσποτον, ἡ νεκρὰ ἐκείνη κόρη ὡς ζῶσα ἀναπαράστασις τῆς διψώσης ἐκδίκησιν Βεατρίκης πεσοῦσης ἀθῶον θῦμα τῆς ἀπλήστου φιλοχρηματίας τοῦ Πάπα Κλήμεντος Η'.

Ἄλλ' ὡς εἶδομεν παράδοσις ἀντικρὺ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν εἶνε ἡ ρωμαϊκὴ παράδοσις περὶ τῶν αἰτίων ὧν ἔνεκεν ὀρθῶς ἔκρινε καθῆκόν του γὰρ μὴ ἀπονεύμῃ χάριν ὁ Κλήμης Η' καθὼς ἀσύστατος φαίνεται ὁ θρύλλος περὶ τῆς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Borghese ἐμφανίσεως τῆς οὕτω μεταμφιεσμένης νεκρᾶς ἐκείνης κόρης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 12. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

ΑΤΤΙΚΗ, ΘΕΤΤΑΛΙΑ, ΑΧΑΪΑ, ΔΕΥΚΑΣ, ΑΙΤΩΛΙΑ,
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ — [1888-1906]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἄπασα σχεδὸν ἡ Ἐπαρχία Ξηρομέρου παράγει ἀξιολόγους καρπούς, ὧν οἱ ἀριστοὶ θεωροῦνται οἱ τῶν ὀρεινότερων χωρίων τοῦ Δήμου Ἐχίνου, τῶν χωρίων Κατούνης, Παπαδάτου, Μαγαλᾶ, Μπαμπίνι. Παράγει δὲ και βάλανον ἐν ἀφθονίᾳ, καθόσον ὀλόκληρος ἡ Ἐπαρχία εἶναι κατάφυτος δρυῶν βαλανηφόρων, ἄλλων μὲν κοινοτικῶν, ἄλλων δὲ ἰδιωτικῶν. Τρέφονται δ' ἐν Ξηρομέρῳ και ἀγέλαι χοίρων, ὧν τινων τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐπικερδέστατον. Ὑπάρχει δὲ και δάσος ἐν Ξηρομέρῳ παρθένον, οὗ ἐντὸς διαιτῶνται ἔτι ὀλίγα πλατυκέρατα (πλατῶν) και δορκάδες. Διηλθὸν μέσῳ τοῦ δάσους αὐτοῦ, συνηρεφοῦς και καταμέστω ποικίλων ὑψηλῶν θάμνων και περιδίων. Οὐδαμοῦ δὲ ὕδωρ, οὔτε σταγῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ φύσις θαλερωτάτη γεωλογικὴ περιεργος ἰδιότης, ἀπαντῶσα σπανίως. Τὸ κλίμα τῆς Ἐπαρχίας Βονίτσης και Ξηρομέρου εἶναι νοσηρὸν, διότι πανταχοῦ σχεδὸν ὑπάρχουσι τέλματα. Τρέφονται και βούβαλοι εἰς τὰ πεδινώτερα τοῦ Ξηρομέρου χωρία, διότι αὐτόθι εὐρίσκονται τὰ πλειότερα τῶν τελεμάτων.

*

Διορισθεὶς ὡς Ἐφορος τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων, ἐπὶ ἐκλογῇ βουλευτικῇ ἀναπληρωματικῇ, μελλούσης γὰρ ἐνεργηθῆ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Βονίτσης και Ξηρομέρου, ὡς ἐκ τοῦ ἐπεληθόντος θανάτου τῆς βουλευτῆ τῆς Ἐπαρ-

χίας αὐτῆς Τσόγκα. μετέβην εἰς Βόνιτσαν, ὅπου ἀνέμενον τοὺς δικαστικούς ἀντιπροσώπους, ἵνα κανονίσω τὰ τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ὡς ἐκ τυχόν βραδύτητος ἢ ἄλλης αἰτίας, ἣτις ἦθελεν ἐπιφέρει κώλυμα ἢ ἀναβολὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκλογὴ ἐστὶ διαρκείας ἡμέρας μόνον μιᾶς, εὐθύς ὡς ἀπεπερατώθη αὕτη ἀπεφάσισα γὰρ μεταβῶ εἰς Καρβασαράν, πόλιν κειμένην εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἡ Βόνιτσα ἐστὶ κώμη μικρά, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραλίας τῆς εἰσπλέοντι εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον· κείται δὲ πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου νεωρίου τοῦ Ἀνακτορίου. Οὐδὲν ἄξιον μνείας περιλαμβάνει ἡ κώμη αὕτη· οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰσὶ γεωργοί, εὐάγωγοι και φιλόξενοι. Ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου Ἰωάννου Παπακώστα, ἱατροῦ, διακρίνεται ἐπὶ ἀγαθότητι και προφορῶν φιλοξενία. Δυστυχῶς ὀλόκληρος ἡ κώμη αὕτη ὡς και τὰ πέριξ αὐτῆς μαστίζονται συνεχῶς ὑπὸ πυρετῶν, ἔνεκα τῶν πολλῶν τελεμάτων, ἅτινα τὴν περιστοιχίζουσιν. Εἰς τὴν πρὸ τῆς Βονίτσης θάλασσαν ἀλιεύονται καρίδες εὐμεγέθεις (γάμπαρες κοινῶς καλούμεναι ἐπὶ τόπου) και λίαν ἡδεῖαι τὴν γεῦσιν. Εἶναι δὲ τῶν ἐδεσμάτων τοῦ τόπου τὸ ἐκλεκτότατον. Ἐπερθεὶς τῆς πόλεως, ἐπὶ λόφου ἡψηλοῦ και βραχώδους, εὐρηται φρούριον κτισθὲν ἐπὶ Ἑνετῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων αὐτοῦ ἐν ἔτει 1862, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον,

ἄμα τῇ ἐξώσει τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος τοῦ Α', ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Γρίβας ἤψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ στρατολογήσας πεντακισχιλίους περίπου Ἀκαρῶνας ἀπεράσισε νὰ καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας· φθὰς ὁμως εἰς Μεσολόγγιον προσεβλήθη ὑπὸ πνευμονίας καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ αὐτόθι. Ἡ ἐκστρατεία αὐτῆ τοῦ Θ. Γρίβα, προαγγελθεῖσα εἰς Ἀθήνας, ἐπέφερε τὸν πανικὸν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηναίων προητοιμάζοντο τίνι τρόπῳ νὰ ἀποφύγῃσι μίαν τοιαύτην ἐπιδρομήν. Ὁ Θ. Γρίβας ἦν καὶ γενναῖος καὶ ἀνάθεκτος εἰς τὰς ὁρμάς του. Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου του ἐπανηγγυρίσθη ἐν Ἀθήναις, φρονησάσης ὅτι ἡ ἔλευσις τοῦ Γρίβα ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν λεηλασίαν. Ὡς εἰπομεν ἀνωτέρω, ὁ τάφος τοῦ Θ. Γρίβα εὐρίσκειται ἐντὸς τοῦ ἡρώου τοῦ Μεσολογγίου, ἀνεγερθεὶς τῇ φροντίδι τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ γυναικὸς Κυρίας Περσεφόνης, θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Σταΐκου. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ὁ Δημήτριος Γρίβας, ὅστις ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ, ἐτάφη κάτωθεν μιᾶς ἀμφιλαφοῦς πλατάνου, εὐρισκομένης ἐντὸς τῆς πόλεως Βονίτισης, ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως. Ὁ τάφος αὐτὸς φέρει ἓνα ἀπλούστατον σταυρὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κεκοιμημένου. Ὁ Δ. Γρίβας ἐχρημάτισε πολλὰκις Ὑπουργὸς καὶ ὀνομάσθη ἀρχηγὸς τῆς Θεσσαλίας στρατιωτικὸς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Χαριλάου Τρικοῦπης ἤτις, ἐν τῇ δευδερεκείᾳ τῆς, ἐταξεν αὐτὸν εἰς τὴν σπουδαίαν ἐκείνην ἐπαρχίαν τὴν προσφάτως ἀποσπασθεῖσαν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ προσαρτηθεῖσαν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ. Ὁ Χ. Τρικοῦπης προήγαγε τὸν Δ. Γρίβαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑποστρατήγου καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν ἐν Λαρίσῃ, νοήσας δικαίως ὅτι ὁ Γρίβας ὡς ἀνὴρ βουλήσεως, γενναιοῦτος καὶ ὀνόματος ἐνδόξου, ἦν ὁ κατάλληλος τρὸς διοίχησιν στρατιωτικὴν χώρας τέως ὑπὸ τὸν ζυγὸν διατελούσης καὶ μελλούσης ἐν τῷ μέλλοντι νὰ συμβιώσῃ μετὰ τῶν Ὁθωμανῶν. Ἔδει νὰ ἐπιβληθῇ ἡ τάξις ὑπὸ χειρὸς δυναμένης νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ καὶ βουλομένης νὰ πράξῃ τοῦτο. Καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων αἱ προσβλέψεις τοῦ Χ. Τρικοῦπης ἐπληθύνθησαν καὶ ὁ Δ.

Γρίβας ἐγένετο ὁ σωτὴρ τῆς Θεσσαλίας, δεξιότατα ἐνεργήσας κατὰ τὴν δόλιον ἐκείνην ἀπόπειραν εἰσβολῆς Τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς θέσεως Καραλλί-Δερβέν. Καὶ μόνη ἡ ἀπόκρουσις αὕτη τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ἀγαθωτάτην γνώμην περὶ τοῦ γενναίου καὶ εὐφυοῦς ἐκείνου στρατιώτου. Τούτου ἕνεκα ἐπωνομάσθη ὁ Δ. Γρίβας, ὁ ἦρωας τοῦ Καραλλί-Δερβέν. Οἱ πρῶτοι ἀποκρούσαντες εἰς Καραλλί-Δερβέν τὸν ἐπελθόντα ἐχθρὸν ἦσαν οἱ γενναῖοι κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Πεζικοῦ οἱ κ. κ. Μανουσόπουλος καὶ Μπαϊρακτάρης.

Οἱ Ἀκαρῶνες ὄνομα, ὃ λατρεύουσιν, εἶναι τὸ τῆς οἰκογενείας Γρίβα. Ὑπάρχει εἰς θέσιν «Περατεία» τῆς Ἀκαρνανίας, κειμένην ἔναντι καὶ ἐγγύτατα τῆς πόλεως τῆς Λευκάδος, οἰκία ἐν εἶδει κύργου, ἀνήκουσα τῇ οἰκογενείᾳ Γρίβα· τὴν σήμερον ἡ Περατεία ἀνήκει τῇ θυγατρὶ τοῦ Δημητρίου Θ. Γρίβα, τῇ Κυρίᾳ Ἐλένῃ, γυναικὶ δὲ τοῦ κ. Κωνστ. Παπανικολῆ· οὐ μακρὰν δ' αὐτῆς οἶκος, ἐντὸς ἐκτεταμένου περιφράκτου δάσους, ἐκτισται, κτήμα τῆς Κυρίας Περσεφόνης Θ. Γρίβα, αὐτὸ σπῆτι τῆς στρατηγίνας», ὡς λέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἀναχωρήσας ἐκ Βονίτισης, εὐθύς ὡς ἀπεπερατώθη ἡ ἐκλογή, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Καρβασαράν (Κερβάν-σεράϊ) πόλιν παραθαλάσσιον τῆς Ἀκαρνανίας, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρωτεύουσαν δὲ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Διανυκτερεύσας δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγγινοσταίου πολίτου κατοικοῦ δὲ Καρβασαρά, τοῦ Κυρίου Ἀναστασίου Χαβίνη, τῇ ἐπιούσῃ, διαθέων ἐφ' ἀμάξης τὴν ἀμαξητὴν ὁδὸν τὴν ἐνώνουσαν τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου μετὰ τῆς ἐπαρχίας Ξηρομέρου καὶ Τριχωνίας, διηυθνόμεν εἰς Ἀργίνιον. Βαίνων πρὸς τὴν Τριχωνίαν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας, ἔχω πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ὄρος Θύαμον (Πεταλᾶς), ὄρος ἐστὶ ἀγροῖον, δηλ. ἀκαλλίεργον. ἄγριον. Ἡ ὁδὸς εἶναι ἐκτάκτως τερπνὴ, διασχίζει δὲ δάσος δρυοβαλάνων καὶ περικίδων θάμνους πυκνοτάτους. Προσεγγίζω, βαίνων πρὸς τὴν Τριχωνίαν, δεξιᾷ μικρὸν τι οἶκημα, κεί-

μενον εἰς τὴν θέσιν «Ρίβιον», κτήμα τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Παππαδάτου, τοῦ Δήμου Ἐχίνου, τῆς ἐπαρχίας Ξηρομέρου, Βασιλείου Κόκκαλη, μεγαλοκτηματίου, ὅστις μὲ φιλοξενεῖ καὶ μοὶ παρέχει, ὡς σύντροφον μέχρις Ἀργινίου, τὸν νεαρώτατον τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωάννην, φουστανελοφοροῦντα κομψότατα καὶ πτερόποδα νεανίσκον. Ἡ νῦξ ἦν σεληνόβλητος καὶ οὕτω ἠδυνήθη νὰ τέρωμαι ἐν τῇ μοναξίᾳ τῶν δασῶν. Ἀφοῦ δὲ διήλθομεν τὴν Στρατιῶν χώραν, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν διὰ τῆς σιδηροχύτου γεφύρας, ἣν ἔστησεν ὁ Χ. Τρικοῦπης ἐπὶ τοῦ Ἀγελφίου ποταμοῦ. Ἡ μεγίστη αὕτη γέφυρα εὐεργετῆ τοὺς περιοίκους· πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς ἐπνίγοντο κατ' ἔτος ἐντὸς τοῦ Ἀγελφίου πολλοὶ ἀνθρώποι καὶ πλείστα ὑποζύγια. Ἡ ἀπὸ Καρβασαρά εἰς Ἀργίνιον ἀπόστασις εἶναι ὅσον πενήκοντα σταδίον.

Ἡ πόλις τοῦ Ἀργινίου, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας, εἶναι πόλις ρυμοτομημένη, ἔχει ὠραίας πλατείας· διατηρεῖ λέσχην ἐμπορικὴν καὶ κατήρησιν οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι τῆς ἀρκετὰ καλὴν μουσικὴν, ἣτις ἀνακρούει κατ' ἀπάσας τὰς ἑορτὰς μουσικὰ τεμάχια καὶ προσελκύει καὶ τέρει τὸν φιλόμουσον λαόν. Κατοικεῖται τὸ Ἀργίνιον ὑπὸ δεκακισχιλίων ψυχῶν, ὧν οἱ πλείστοι ἐμπορεύονται τὰ καπνά, ὧν ἀφθονία μεγάλην παράγει ἡ Τριχωνία.

Εὐθύς τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Ἀργίνιον εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος, συνελθὼν ἐν ὀλομελείᾳ, με δῶρισεν ὡς Ἐφορον τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριχωνίας διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐνεργηθῇ βουλευτικὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, ὡς ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ Βουλευτοῦ Τριχωνίας Σκαλτσοδήμου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκλογή ἐμελλε νὰ ἐνεργηθῇ ἡσύχως, διότι μία μόνον καλῆ βουλευτικὴ ἐτίθετο, ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς Κεφαλόβρυσον, πρωτεύουσαν τοῦ Δήμου Παμφίας, ἀπέχον τοῦ Ἀργινίου πέντε περίπου ὥρας διὰ τῆς ἀμάξης, ἵνα αὐτόθι ἐπισκεφθῶ τὰς ἐνεργηθεῖσας ἀνασκαφὰς εἰς τὸν Θέρμον. Ἐχὼν μετ' ἐμοῦ συνοδοιπόρον τὸν εὐγενέστατον ἐκ Ζακύνθου Εἰρηνοδίκην Ἀργινίου Κύριον Δ. Ποταμίτην μετέβην εἰς Κεφαλόβρυσον,

διασχίζων τόπους θαυμασίας καλλονῆς ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Κεφαλόβρυσον περὶ τὴν μεσημβρίαν. Αἱ ἐνεργηθεῖσαι εἰς Θέρμον ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ ὀδηγίαν τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους Κυρίου Σωτηριάδου ἤγαγον εἰς φῶς πολλὰ καὶ ἐνίοτε περίεργα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Τοῦ Κυρίου Σωτηριάδου ἀπόντος τότε, μοὶ ἐξήγει τὰ διάφορα ἀρχαῖα ὁ διδάσκαλος Κεφαλόβρυσου Κύριος Λουκόπουλος. Εἰς Κεφαλόβρυσον, ὠραίαν κώμην μικρὰν, διαγρομένην ὑπὸ ὑδάτων ἀφθόνων καὶ σύσκιον ἐκ πλατάνων ὑψηλῶν καὶ πυκνῶν, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ προκρίτου τῆς κώμης Κυρίου Ἀθανασίου Βασιλοπούλου ἀνδρὸς εὐφυοῦς καὶ εὐγενοῦς φύσει, καὶ διενυκτέρευσεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, τυχὼν περιποιησῶν ἀφελῶν καὶ εἰλικρινῶν, ὡς συνήθως εἰσὶν οἱ ροιμελιῶται φιλόφρονες καὶ περιποιητικοί. Ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Κυρίου Ἀθ. Βασιλοπούλου εἰσὶν εὐγενέστατα.

Διὰ τῆς ἀμαξητῆς ὀδεύοντες εἰς τὰς πλευρὰς ὄρεων, καταπρασίων ἐκ δασῶν πεύκων, πρίνων καὶ ἄλλων θάμνων καὶ δεξιόθεν βλέποντες τὴν λίμνην Τριχωνίτιδα ἐξ ἀπόπτου, βαίνομεν ταχὺ περιθέοντες τὴν λίμνην, εἰς χωρίον Συκιά, ὅπου ἄρχεται ἡ ὁδὸς ἢ διὰ μέσου τῶν λιμνῶν Τριχωνίτιδος καὶ Λυσιμαχίας ἄγουσα εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀργινίου. Τῇ ἐπιούσῃ, ἐπιβάς τῶν βορειοδυτικῶν Σιδηροδρόμων, τὴν κεφαλὴν ἔχοντων τὸ Ἀργίνιον καὶ τέρμα τὸ Κρουνέρι, κατέρχομαι εἰς Κρουνέρι καὶ ἐπιβάς τοῦ μικροῦ ἀτμοπλοίου, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἐταιρίαν τῶν Σιδηροδρόμων, πλέω εἰς Πάτρας, εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἐργασίας μου.

Οἱ βορειοδυτικοὶ Σιδηροδρομοὶ τῆς Ἑλλάδος διέρχονται διὰ τόπων ἐξαιρετικῆς φυσικῆς καλλονῆς καὶ προσεγγίζουσι πλησίον τοῦ χωρίου Ἀγγελόκαστρον τοῦ Δήμου Ὠλενείας τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου. Περὶ τὸ χωρίον αὐτὸ αὐτόφυτοι ὑπάρχουσιν ἰωνίδαι πολυπληθέσταται καὶ ὁ ἀπὸ ἀρωματίζεται κατὰ τοὺς μῆνας ἀνθίζουσι τὰ χαμαίζηλα ταῦτα φυτὰ. Εἶναι τὸ θέαμα χαριέστατον καὶ μετέχει πολὺ πολιτισμοῦ, ὅταν βλέπω χειρὰς μικρῶν κορασίων φερού-

σας μικρὰς ἔξ ἕων ἀνθοδέσμας καὶ πωλούσας αὐτάς ἀντὶ εὐτελεστάτου τιμήματος.

Ἐν ἔτει 1902 ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου Πατρῶν Κύριος Πάνος Ξ. Νίδερ ἐδέχτο νὰ ὀνομασθῇ Ἀρεολαγίτης, προκρίνων τὴν θέσιν ταύτην, ἀντὶ μεταθέσεως, ἣτις τῷ παρεσκευάζετο εἰς ἄλλο Ἐφετεῖον, ἕνεκα προτιμῆσεως τοῦ Προέδρου Ἐφετῶν κ. Α. Γριμάνη, τοποθετηθέντος εἰς Πάτρας. Ὁ κ. Α. Γριμάνης, μετατεθείς εἰς Πάτρας, δὲν παρέμεινεν αὐτόθι ἢ ὀλίγους μόνον μῆνας, διότι ἡ Κυβέρνησις Δημητρίου Ράλλη ἐθεώρησεν ὅτι ὁ κ. Γριμάνης ἔπρεπε νὰ μὴ παραμείνῃ ἐν Πάτραις, ἕνεκα λόγων οὓς αὐτὴ ἐγνώριζε. Κατ' ἀκολουθίαν μετετίθετο εἰς Πάτρας, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου, ὁ Κύριος Δημήτριος Ποταμιᾶνος, δικαστὴς τῶν ἐγκρίτων, πρῶτης τάξεως, ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ὁ κ. Δημήτριος Ράλης. Καὶ ἀληθῶς, ὁ κ. Ποταμιᾶνος εἶναι πρώτης τάξεως δικαστὴς καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸς καὶ φιλόπονος εἰς ἄκρον. Εὐγενῆς τοὺς τρόπους, ἔχων πλήρη συναίσθησιν τοῦ γῶθι σαυτὸν, ὄχι φίλαντος, λεπτολόγος δὲ, νοεῖ, ὅταν ἐργάζεται, ἵνα διευθύνῃ αὐτὸς ἅπασαν τὴν ἐργασίαν καί, κατ' ἀκολουθίαν, πρὶν ἢ διανεμῆν τοῖς δικασταῖς τὴν δικασθεῖσαν ὑπόθεσιν, τηρεῖ σημειώσεις καὶ οὕτω εὐρίσκειται ἐν γνώσει τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ὅταν κληθῶσιν οἱ δικασταὶ πρὸς διάσκεψιν, εὐρίσκειται ἐν γνώσει ἀπασῶν τῶν ὕψων τῆς ὑποθέσεως καὶ ὀδηγεῖ, ἐν ἀνάγκῃ, τὸν εισηγητὴν, ἐλέγχει αὐτὸν σφαλλόμενον καὶ εὐρύνει οὕτω τὴν ἐχουσαν ἀνάγκην εὐρυτέρας μελέτης καὶ ἐξετάσεως ὑποθέσιν. Ἡ εὐσυνειδησία τοῦ κ. Α. Ποταμιᾶνου εἶναι μοναδικὴ καὶ ἀνάγκην θεωρῶ ἐπιβεβλημένην νὰ τὴν καταστήσω γνωστὴν· διότι, ἀτυχῶς, ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ, πᾶς ὅστις ἐκπληροῖ ἀκριβῶς τὸ ἔργον του καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἰδιορρυθμῶν, ἰδιοτρόπων, ρεκλαμαδόρων, κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιθετοθεσίαν. Στενὰ πνεύματα, πνευματικοὶ εὐνοῦχοι εἶναι οἱ οὕτω κρίνοντες καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἡ Δικαιοσύνη μένει στάσιμος. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Α. Ποταμιᾶνου

εἶναι τέλειον πάντοτε, μὲ τὰς ἑλλείψεις ἐκείνας βεβαίως, ἅς τινες καὶ ἡ ἀρτιωτάτη διάνοια δύναται νὰ ἐμπεριέχῃ.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1903 ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς Α. Ζ. μετέθετε προσωρῖνως εἰς Κέρκυραν, ὡς ἐμάνθανον, ἵνα ἱκανοποιήσῃ ἀξιώσεις φίλων του ἐν Πάτραις. Ἀλλὰ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ διαδεχόμενος τὸν Α. Ζυγομαλᾶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης Π. Μερόλοπουλας, ἀναγνωρίσας τὸ ἔκτροπον τῆς τοιαύτης μεταθέσεως, μετέθετεν αὐθὺς εἰς Πάτρας, ὁπόθεν κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1904 ὁ τὸν ὑπουργικὸν θῶκον τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργείου κατέχων Ν. Δ. Λεβίδης, μετέθετεν εἰς Λάρισαν. Μεταθέσεις Ἐφετῶν τόσον συχναὶ δὲν εἶναι βέβαια ρωστικαὶ διὰ τὸ ἀνώτερον σῶμα τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Κράτους καὶ ἐπιφέρουσι δυστυχῶς δισταγμοὺς τῇ κοινωνίᾳ τίς ποτε ἀρά γε λόγος πείθει τὸν ὑπουργὸν νὰ πραγματοποιῇ τοιαύτας μεταθέσεις; Λόγοι καθαρώς κομματικοί, λόγοι εὐτελείας, λόγοι παράλογοι κρίσεως χαλαρᾶς ἐκμυζώσεως καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐν τῷ σώματι τῆς πολιτείας ζωτικῷ αἵματι εἰσὶ τὰ αἷτια. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ πράξῃ πλεον τοῦτου εἰς ὑπουργὸς, ὅστις πολιτευόμενος συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 ὁτὲ μὲν διεβεβαίου πίστιν τῷ ἀοιδίμῳ Χ. Τρικούπη, ὁτὲ δὲ μεθιστάμενος τῶν τάξεων αὐτοῦ μετέβαινεν εἰς τὸ πολιτικὸν στρατόπεδον τοῦ μακαρίτου Θ. Π. Δηλιγιάννη ὁτὲ καθίστατο ἀντιδυναστικός, ἵνα μετ' οὐ πολὺ προσκληθῇ ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ πτήξῃ πρὸ τῆς Μεγαλειότητος καὶ ὑποκληθῇ ἑδαφιαίως ὁτὲ τέλος ἵνα κατασταλάξῃ εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τοῦ Γ. Θεοτόκη; Καὶ ὁ Δηλιγιάννης καὶ ὁ Θεοτόκης ὠνόμασαν αὐτὸν, τὸν Ν. Δ. Λεβίδην, Ὑπουργὸν μὲ τοιοῦτους τίτλους κεκοσμημένον καὶ μὲ μέλλον εὐρύτατον, εἰς ὀρίζοντας πολιτειακούς!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Τὴν Λάρισαν τὴν ἐπὶ τῷ Πηγεῖῳ ἔπαναβλέπω μετὰ παρέλευσιν ἐπὶ περὶπου ἑνιαυτῶν καὶ εὐρίσκω μεγάλας ἐν τῇ πόλει μετα-

βολὰς εἰς τε τὸ σχέδιον τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς. Μόνον ὁ Μουσουλμανικὸς καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς πληθυσμὸς τῆς Λαρίσης ἠλαττώθη κατὰ πολὺ, μεταναστευσάντων πολλῶν Μουσουλμάνων καὶ Ἰσραηλιτῶν εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν τοῦ ἔτους 1897. Ἡ φυγὴ αὕτη, μὴ ἐξεταζομένων τῶν λόγων τῶν προκαλεσάντων αὐτὴν, ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὴς τῷ τόπῳ, διότι ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἐργατικοὶ κάτοικοι καὶ πλούσιοι πολλοὶ Μουσουλμάνοι.

Εἰς τὸ Ἐφετεῖον Λαρίσης εὗρον ὡς δικαστὰς τοὺς κ. κ. Ν. Παπαγιαννόπουλον, Πρόεδρον, Ἰω. Βουλπιώτην, Ἡλίαν Οἰκονομίδην καὶ Κλεομένην Κόκκορην. Εἰσαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἐφετεῖῳ διατελεῖ ὁ Κύριος Μιχαὴλ Πρωτοπαπᾶς. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἐφετείου τακτικῶς βαίνουσι, ἀλλ' ἡ ποιότης αὐτῶν δὲν εἶναι ὅσον ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἐμβριθῆς, διότι οὐδέποτε τὸ Δικαστήριον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ ὀλιγοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρ' αὐτῷ διωρισμένων Ἐφετῶν, λόγῳ ἀπασχολήσεως ἐνὸς τῶν μελῶν τούτου τακτικῶς εἰς τὸ Κακουργιοδικεῖον, ὃ διαρκῶς συνεδριάζει ἐπὶ ἐννέα ὀλοκλήρους τοῦ ἐνιαυτοῦ μῆνας, καὶ οὕτω προσλαμβάνονται πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κωλυμένου Ἐφετου δικηγόροι καὶ πολλάκις πλείοτεροι τοῦ ἐνὸς, καὶ τὸ χειριστὸν ὄχι οἱ ἀρεδροὶ τοῦ Δικαστηρίου, ἅπαντες τῶν ἐγκρίτων δικηγόρων, ἀλλὰ οἱ νεώτεροι τῶν δικηγόρων, οἵτινες οὐδεμίαν συνήθειαν προσοχὴν καταβάλλουσι καὶ πολλάκις οὐτε δύναται νὰ ἀντιληφθῶσι τὸ σοβαρὸν τῆς ἐργασίας. Ἡ διαρκὴς αὕτη πρόσληψις δικηγόρων πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Δικαστηρίου γεννᾷ ἀνωμαλίαν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ πολὺ συχνὰ ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐμβριθουῦς τῆς ὑποθέσεως βασάνου. Πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἀτόπου τούτου ἐποιήσαμεν πολλάκις ἰδιαίτερας παρατηρήσεις, αἵτινες δὲν εἰσηκούσθησαν μὲν, ἐγέννησαν δὲ παραδόξως τὴν κατ' ἐμοῦ ἱεράν μῆνιν τοῦ Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου. Ὁ δὲ Εἰσαγγελεὺς Κύριος Μιχαὴλ Πρωτοπαπᾶς, νοήμων, δραστήριος, φιλόπονος, ἀσχολούμενος εἰς τὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν Κακουργιοδικεῖων, δὲν ἐπὶ ἡρώκει, ἵνα ποιήσῃται τὰς δεούσας παρατηρήσεις τῇ προϋσταμένῃ ἀρχῇ πρὸς διόρθωσιν τῆς χωλαιούσης ἐρ-

γασίας τοῦ Ἐφετείου Λαρίσης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1905 ἐπυρπολήθη τὸ ἐν Λαρίσῃ μέγα οἰκοδόμημα τὸ περικλείον ἅπαντα τὰ Δικαστήρια, τὸ ὑποθηκοφυλακεῖον τὸ Ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον, καὶ εἰς τὸν πυλῶνα τοῦ ὀλοίου ἦν γεγραμμένον «Θέμιδος μέλαθρον». Γενικὴ πεποίθησις ἐν Λαρίσῃ ἐπεκράτησεν ὅτι ἡ πυρκαϊὰ ἐβλήθη ὑπὸ κακούργου χειρός. Ἐν τούτοις μὴ τε ἡ ἀνάκρισις, μήτε ὁ βοηθῶν αὐτὴν Εἰσαγγελεὺς δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀποκαλύψωσι τὸν ἔνοχον καὶ περιέπεσεν εἰς τὴν λήθην γεγονὸς τὰ μέγιστα ζημιῶσαν τὸν τόπον, διότι καὶ δικογραφίαι σπουδαῖαι ἀπώλοντο καὶ ἄλλη περιουσία τοῦ Κράτους κατεστράφη, ἐκτὸς τοῦ κτιρίου, ὃ ἐστοίχισεν εἰς τὸ Κράτος διὰ μόνην τὴν ἀνακαίνισιν δραχμὰς 80,000. Ἡδη μετεποιεῖται τὸ Διδασκαλεῖον εἰς Δικαστήρια Ἐφετείου, Πρωτοδικεῖον καὶ τῶν οἰκείων Εἰσαγγελικῶν Γραφείων. Τὸ δὲ Εἰρηνοδικεῖον ἕνεκα τεστᾶθη εἰς οἶκημα, κτήμα τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐφετείου Νικολάου Παπαγιαννοπούλου, ὃ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐκρίθη κατάλληλον δι' ἡν προωρίσθη χρῆσιν. Τὸ κτίριον τοῦτο ἦν παμπάλαιον Τουρκικὸν οἶκημα, πλινθόκτιστον, ἐπισκευασθὲν τανῦν. ἐπιδιορθωθὲν. ὑδροχρωματισθὲν καὶ προβάλλον ἐξωτερικὴν ὄψιν εὐπρεπῆ. Ὅτε ἐν ἔτει 1888 εἶδον τὸ οἶκημα τοῦτο, ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκετο μία τῶν δημοτικῶν σχολῶν τῶν θηλέων Λαρίσης καὶ ὁ εἰσερχόμενος ἐντὸς αὐτῆς ἐκινδύνευε νὰ καταπέσῃ ὡς ἐκ τῆς σαθρότητος τῶν ξύλων τοῦ οἴκου· τῶρα δὲ; τῶρα μία ἐπιδιορθωσις διαρκείας διμήνου ἐπανεφερε τὸ κτίριον καὶ οὕτω ἐμισθώθη δι' ἀδρότατου μισθώματος ὑπὸ τοῦ Δημοσίου, ἵνα περιλάβῃ τὴν Εἰρηνοδικεῖακὴν δικαιοσύνην.

Τὸν δικηγορικὸν σίλλογον Λαρίσης συγκροτοῦσι δικηγόροι διακεκρυμένοι, οἱοὶ εἰσι τῶν πρώτων φερόντων οἱ κ. κ. Ἀριστοτέλης Ἰατροῦ, Λεωνίδας Ἀναγνώστου, Ἀθανάσιος Μανδαλόπουλος, Δημήτριος Γαλανίδης, Θ. Ἰατρόπουλος.

Ἡ εὐγλωττία τοῦ Ἀθανασίου Μανδαλοπούλου, ἡ ἀδρὰ λογικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἰατροῦ, ἡ τοῦ Λεωνίδα Ἀναγνώστου αὐστηρὰ καὶ ἀκριβοδικαία καὶ εὐστοχος κρίσις, ἡ τοῦ νεαροῦ Δημητρίου Γαλανίδου

εὐσυνειδήτος καὶ κριτικῆ ἐξονύχισις τῶν ἐμπεισιστευμένων αὐτῷ ὑποθέσεων, ἢ τοῦ Θ. Ίατροπούλου εὐστροφος ἀντίληψις, ἀποτελοῦσιν ἐν συνόλῳ ἐγγύησιν περὶ ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ περὶ τελείας ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος. Τοιοῦτοι νομομαθεῖς τὰ μέγιστα συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἀκριβοδικαίαν ἐξερεύνησιν τῶν διαφορῶν.

Ὁ ἐν Λαρίσῃ βίος κατέστη ἤδη πολυδάπανος καὶ ἡ αὐτόθι διαμονὴ ἀποβαίνει ἐπαχθῆς τῷ ὑπαλλήλῳ. Καὶ ὁ ἄρτος βαρύτερος, καὶ τὸ κρέας, καὶ τὸ βούτυρον, καὶ οἱ ἰχθύς οἱ θαλάσσιοι, καὶ τὰ χορταρικά, καὶ τὰ φά. Τόπος δὲ ἡ Λάρισα, εἰς ἣν ἄλλοτε τὸ κυνήγιον ἦν εὐωνότατον, τὴν σήμερον οὐ μόνον βαρυτιμώτατόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ δυσεύρετον, διότι, ἅπαν τὸ κυνήγιον σχεδὸν προπωλεῖται διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ παραδείγματι δὲ ὁ σκολόπαξ (μπεκάτσα), ὅστις ἐν ἔτει 1890 καὶ ἐν ἔτει 1896 ἐπωλεῖτο κατ' ἀνώτατον ὄριον λεπτὰ πεντήκοντα, τὴν σήμερον δὲν εὐρίσκεται οὔτε καὶ ἂν πληρωθῇ μιᾷ δραχμῆς ἕκαστος !

*—

Κατὰ τὴν διαδρομὴν ἀπὸ τοῦ Δικαστηρίου εἰς τὴν κατοικίαν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὸν περίπατον, ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1905, προσεβλήθη ὑπὸ ὀξείας πνευμονίας, καθ' ἣν διετέλεσα, ἐν μεταχειμῶ ζῶης καὶ θανάτου, ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας. Κρασις ἰσχυρὰ, οργανισμὸς ὑγιής, ἐπέμβασις ἱατρικὴ ταχεῖα καὶ ὀρθὴ διάγνωσις ἔσωσάν με ἐκ βεβαίου θανάτου, ἀλλὰ συνεκλόνησαν τὴν ὑγίειαν, ὥστε καθίστων δυσχερῆ τὴν περαιτέρω τακτικὴν ἐργασίαν. Μόλις δὲ κατὰ Μάρτιον μῆνα τοῦ ἔτους 1906 ἠσθάνομην ἱκανὰς τὰς ἐμὰς δυνάμεις, ὅπως ἐξέλθω τοῦ οἴκου. Ὅτε κατὰ μῆνα Ἀπριλίον, διορισθεὶς Πρόεδρος τῶν Συνέδρων τοῦ Κακουργιοδικείου, κατελάμβανον τὴν ἔδραν τοῦ Προέδρου, μετὰ κόπου ἔφερον εἰς πέρας τὸ ἔργον· τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἠσθάνομην καὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον μῆνα, διατελῶν αὐθις ὡς Πρόεδρος τῶν Συνέδρων. Τότε δ' ἐπειθόμην ἀσφιλῶς πλέον ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποχωρήσω τῆς ὑπηρεσίας, ἥτις δι' ἐμὲ ὑπῆρξε χείρων καὶ μητρειᾶς. Τῇ 31 Ἰουλίου 1906 ἀπεχωρίζομην τῆς Λαρίσης, σκοπὸν ἔχων ἀ-

μετάτρεπτον, ἵνα καθυποβάλω τὴν περὶ ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς ὑπηρεσίας αἴτησιν, καθὸ κεκτημένος καὶ τὴν τριακονταπενταετῆ δικαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἔχων δὲ συμπληρωμένον τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας.

Ἄξιον ἠμύνοντα θὰ διαμένωσιν ἰσοβίως τὰ ἐξῆς γεγονότα, ἅτινα ἐνέπεσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑποβολῆς τῆς περὶ ἀποχωρήσεως αἰτήσεως Ὁ ὑπουργὸς Δ. Βοκοτόπουλος, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, μοὶ παρίστα τὴν ἐκπληξίν του διὰ τί ἀπεφάσισα νὰ ἀποχωρήσω τῆς ὑπηρεσίας, ἐγὼ, ὅστις παρέχω ἐγγύησιν τῇ ὑπηρεσίᾳ· ἀπεκρινόμεν ὅτι ἡ ὑπηρεσία ἐφάνη μοι καὶ ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του χείρων καὶ μητρειᾶς. Ἐσίγαδ' ἀνήρ. Ἐσπευδε νὰ καθυποβάλῃ τὸ Β. Διάταγμα τῆς ἀποχωρήσεως, ἀποφασισθεῖσης ἐν ὀλομελείᾳ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τὸ Β. Διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ οἴκειου ὑπουργοῦ Δ. Βοκοτοπούλου, εἶδε το δύο λέξεον, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν Βασιλικὴν εὐαρέσκειαν διὰ τὴν μακρὰν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν δικαστήν, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ πρό τινων ἡμερῶν ἐπωνομάσθη ἐγγύησις τῆς ὑπηρεσίας. Ὑποθέτω ὅτι ὁ κ. Βοκοτόπουλος ἐκ λήθης προέβη εἰς τὴν παράλειψιν αὐτήν. Ὁ δὲ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ κ. Δ. Τσιβανόπουλος, ἔλεγέ μοι ὅτι κακῶς πράττω νὰ ἀποχωρήσω τῆς ὑπηρεσίας· ἐπιλαθόμενος ἴσως ὅτι πρό τινων ἐτῶν, εἰσάγων με ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, συνερχομένου ἐν ὀλομελείᾳ, ἵνα κριθῶ μετὰ πολλῶν ἄλλων, ἔνεκα δύο, ἀναξίων κἂν λόγου πειθαρχικῶν ποινῶν, ἂν ἔπρεπε νὰ μείνω ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐπὶ ὅτι νενεκατηγορηματικῶς τὴν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀποχώρησιν· ἀλλὰ ἡ ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου ἄλλως ἔκρινε καὶ ἔθεώρει με διατηρητέον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ.

*—

Ἐν συμπεράσματι, δύνάμαι εἰπεῖν ἀσφαλῶς ὅτι ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, ἐν ἣ διέτριψα ἐπὶ συνεχῆ ἔτη πέντε πρὸς τοῖς τριάκοντα, ἐπορίσθην πολλὰ διδάγματα, ἐπεσκέφθην πολλοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος, ἐγνώρισα ἐπιτοπίως ἥθη καὶ ἔθιμα, ἀπεκόμισα ἐξ ὅλων αὐτῶν πολλὴν στωϊκότητα,

ἥτις μοὶ διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἵνα ὀρθότερον κρίνω τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ἰθύνοντας αὐτήν· ἵνα πεισθῶ ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὁ λαὸς πᾶν ἄλλο διδάσκεται ἢ τὴν ἠθικὴν· ὅτι οἱ πολιτεῦται σχεδὸν πάντες μεταχειρίζονται τὴν ἀπάτην, ἵνα προάγῳνται· ὅτι ὁ λαλῶν καὶ ἀσκῶν τὴν ἀλήθειαν παροράται· ὅτι προάγεται ὁ καταχραστής· ὅτι ἡ ἀρετὴ παραγκωνίζεται· ὅτι ἡ θρησκεία δὲν τιμᾶται· ὅτι δὲ ἡ Δικαιοσύνη, τὸ βᾶθρον πάσης πολιτείας, διασαλεύεται πρόρριζα καὶ παρ' αὐτῶν ἔτι τῶν τεταγμένων ὡς ἀνωτάτων αὐτῆς ἰθύντηρων.

Ἐνταῦθα λήγουσιν αἱ ἀναμνήσεις ἐκ τῶν περιηγήσεων ἀνά τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τριακονταπέντε. Αἱ ἀναμνήσεις

αὗται ὄχοντο ἀπιούσαι «sicut nubes, quasi naves, velut umbra». Τὴν δὲ 8ην Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1906 τάσσομαι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πολιτικῶν συνταξιούχων τοῦ Κράτους. Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι τῶν εὐεργετῶν εἰς ἐμέ. Δύνάμαι ἤδη νὰ εἰπῶ μετὰ παρησίας, ὅτι πάντοτε, ὅση ἐμοὶ δύνάμις, ἐξεπλήρωσα πιστῶς τὸ ἐμὸν καθήκον. Δύνάμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι πάντοτε σχεδὸν ἐτέθην «ἐν κὰρὸς αἴσῃ». Δύνάμαι δὲ νὰ ἐπαναλαμβάνω μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἀχαρίστως πρὸς ἐμὲ προσηνέχθη ἡ Πολιτεία.

Ἐγγραφον ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ἈΘΗΝΩΝ..

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἴδους τυπογραφικαὶ ἐργασίαι, ἧτοι ἐκτυποῦνται : Βιβλία, Περιοδικὰ, Καταστατικὰ Συλλόγων, Πίνακες Τραπεζῶν καὶ Ἐταιριῶν, Διπλότυπα, καὶ ὅτι δήποτε ἄλλο μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ ἀκριβείας

16—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—16 (ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ)

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Χαίρων αναμνηστικοί, ὅτι ἐν Μακρόνῳ, τερωπῶ χωρίῳ τοῦ Ζαγορίου διά τε τὴν θέσιν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς περιωνύμου κρήνης Βρύσκας, ΒΑ τῶν Ἰωαννίνων κειμένῳ καὶ περὶ τὰς 10 ὥρας ἀπέχοντι αὐτῶν, — παῖδες ὄντες ἀπηγγέλλομεν ποίημα περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο σύγκειτ' ἐξ 24 βραχέων στίχων, ἰσαριθμῶν πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, προτάσσειται δ' ἐκάστον στίχου τὸ ὄνομα γράμματος ἀλφαβήτου κατὰ τάξιν, οἷον αἰνιγμ' ἀποτελοῦν· ὅθεν καὶ Ἀλφαβητάριον καλεῖται. Ἔχει δὲ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα οὐ μόνον κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν λέξιν πρὸς Βυζαντιὰ ἀλφαβητάρια ἐν χειρογράφοις σωζόμενα, ὧν μέρη ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Κρούμβαχερ ἐν τῇ Βυζαντινῇ λογοτεχνίᾳ (Μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου Α' 519—520). Δῆλον δ' ἐκ τούτου ὅτι τὸ προκείμενον Ἀλφαβητάριον δὲν εἶν' ἔργον νεώτερον, ἀλλ' αὐτόχρημα Βυζαντιακόν, διασωθὲν διὰ ζώσης φωνῆς μετὰ ἐλαχίστων παραλλαγῶν ἔνεκα παρηγήσεως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Μόνον παρειακτος εἶναι ὁ ὕστερον προστεθεὶς 25ος δεκαπεντασύλλαβος πολιτικός στίχος.

Καὶ παλαιότατον μὲν Βυζαντιακόν Ἀλφαβητάριον διασφύζει ἐν γράμ-

μασι Λατινικοῖς ἐν τῷ Βιβλίῳ τῶν βαθμῶν, ἀτυχῶς οὐχὶ ὀλόκληρον ἔχον ὧδε.

Alpha Archios, ton apanto· ἦτοι, Ἀλφα Ἀρχηγός τῶν ἀπάντων. Beta basileuy curios...

Bῆτα. Βασιλεύει Κύριος. Gamma gennate o Christos.

Γάμμα. Γεννᾶται ὁ Χριστός. Delta dia logu Theicu...

Δέλτα. Διὰ λόγου θεϊκοῦ. Eicete epis tis gis.

Ἔρχεται ἐπὶ τῆς γῆς. Zitha sion. feri to cosmu...

Ζήτα. Ζωὴν φέρει τῷ κόσμῳ. Ita. Pos Eicete ke selin.

Ἦτα. Ἦλιος ἔρχεται καὶ σελήνη. Tetha teon, Proscinamen.

Θῆτα. Θεὸν προσκυνοῦμεν. Ὁμοιότατον δὲ βραχύστιχον Ἀλφαβητάριον παραδέδοται καὶ ὑπὸ τοῦ σπουδαιοτάτου εἰς τὴν δημῶδη Ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν Βιενναίου Ἑλληνικοῦ θεολογικοῦ κώδικος 244 ἐν φύλλῳ 103, οὗ οἱ δημοσιευθέντες ὑπὸ Κρούμβαχερ στίχοι ἔχουσιν ὧδε.

Ἀρχὴ τοῦ κόσμου γέγονεν ὁ κτίστης τῶν Βασιλεύει ἡ Μαρία. [ἀπάντων] Γεννᾶται ὁ Χριστός. Δι' ἀγγέλου τὸ χαῖρε.

Ἔρχεται ὁ Κύριος. Ζητοῦν τον Ἰουδαῖοι. Ἦνα (οὕτως!) τὸν ἐπιάσων...

Τούτων ὁ πρῶτος δεκαπεντασύλλαβος πολιτικός στίχος δὲν συνάδει πρὸς τοὺς ἄλλους βραχεῖς στίχους, παρειακτων ἐνταῦθα ἔκ τινος ἄλλου Ἀλφαβηταρίου ἐκ διστίχων πολιτικῶν δεκαπεντασυλλάβων συγκειμένου, οἷον ἐν τῷ κώδικι Paris 426 φυλ. 164 — 166.

Τὸ δὲ διὰ ζώσης φωνῆς μέχρι τοῦδε ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ Μακρόνῳ διασωθὲν Ἀλφαβητάριον ἔχει ὧδε :

- A. Ἀρχὴ τοῦ κόσμου.
- B. Βασιλεύει ὁ Κύριος.
- Γ. Γεννᾶται ὁ Χριστός.
- Δ. Δίνει ἄγγελος τὸ χαῖρε
- Ε. Ἔρχεται ὁ Κύριος.
- Ζ. Ζητοῦν οἱ Ἰουδαῖοι.
- Η. Ἦλιος ἦταν κ' ἔλαμψεν.
- Θ. Θεοτόκος τὸν ἐγέννησεν.
- Ι. Ἰωάννης τὸν ἐβάπτισεν.
- Κ. Καλάμῳ τὸν ἐρράπισαν.
- Λ. Λαὸς ἦταν
- Μ. Μυριάδες ἦταν.
- Ν. Νύκτα τὸν ἐπίασαν.
- Ξ. Ἔξυδι καὶ καπνία τὸν ἐπότισαν,
- Ο. Ὁ Πιλάτος τὸν ἠρώτησεν
- Π. Ποῖος εἶσαι σύ ;
- Ρ. Ρωμαῖος εἶμ' Ἐγώ.
- Σ. Σημάδι ἔχω.
- Τ. Ταῦτα ἔπαθον.
- Υ. (σὲ) Ὑψηλὸν μέρος Μὲ ἀνέβασαν.
- Φ. Φίλοι Μ' ἐπρόδοσαν.
- Χ. Χύθηκε τὸ αἷμά Μου.
- Ψ. Ψήθηκ' ἡ καρδιά Μου,
- Ω. Ὡ τὸ μέγα τὸ καλόν.

25 Ὁ Χριστὸς ἀναστημένος, κί' ὁ Ἰούδας [κρημασμένος].

Ἐτερον Ἀλφαβητάριον διὰ ζώσης φωνῆς διασφύζει ἐν Ἀνδρῳ, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Ἔστια 1889 σ. 335. Τοῦτο διαφέρει τοῦ ἐν Μακρόνῳ κατὰ μὲν τὴν λέξιν ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις :

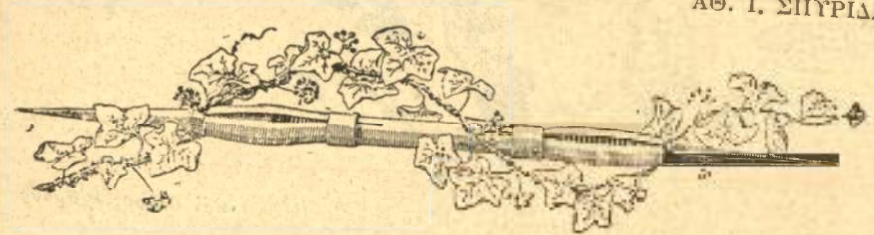
- 1) Β. Βασιλεὺς ἔρχεται
- 2) Δ. Δύο ἄγγελοι τὸ χαῖρε
- 3) Ζ. Ζήτην τὸν Ἰουδαῖον.
- 4) Κ. Κάλαμον ἐβάσταε.
- 5) Λ. Λαὸς ἐτρογγύρισε
- 6) Ν. Νύκτα τὸν ἐπίασαν.
- 7) Ο. Ὁ Πιλάτος ἔλεγε
- 8) Π. Ποῖος εἶσαι ;
- 9) Ρ. Ρωμαῖος εἶμαι.
- 10) Σ. Σημεῖα ἔδειξε.
- 11) Υ. Ὑψηλὰ τὸν κρέμασαν.
- 12) Ω. Ὡ μέγα τὸ βλογημένον.

Κατὰ δὲ ἔννοιαν ἐν τοῖς ἐξῆς :

- 13) Ε. Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς,
- 14) Η. Ἦτον ὡς ἀθάνατος.
- 15) Θ. Θαύματος ἐποίησεν.
- 16) Μ. Μαθητῆς τὸν πρόδωσε.
- 17) Ξ. Ξύλο τοῦ ἐδόσανε.
- 18) Τ. Τούτους ἄφες, ἔλεγε
- 19) Φ. Φυλακὴ τὸν ἔβαλαν.
- 20) Χ. Χολὴ τὸν ἐπότισαν
- 21) Ψ. Ψάλλοντες καὶ λέγοντες.

Παραβάλλοντες δὲ τοὺς πρὸς ἀλλήλους διαφέροντας στίχους τῶν Ἀλφαβηταρίων Μακρόνῳ καὶ Ἀνδρῳ πρὸς τοὺς ἀντιστοιχοῦσιν τῶν ἐν χειρογράφοις κειμένων Βυζαντιακῶν τοιούτων εὐρίσκομεν μᾶλλον πλησιάζον πρὸς τὰς πηγὰς τὸ ἐν Μακρόνῳ ἢ τὸ ἐν Ἀνδρῳ.

ΑΘ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

[Οι κίνδυνοι τῆς Ἀνορθώσεως]

Ο ΣΑΝΤΟΣΟΣ. — *Κύνταξε ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ βουνό... Βλέπω καὶ ἄλλους ἐχθρούς τῆς Ἀνορθώσεως...*

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἡ πληρεστέρα ἔκθεσις τῆς καθόλου κινήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1910 νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλει ἀφ' ἐνός μὲν τὴν ἐρευναν τῶν Κυβερνητικῶν μέτρων τῶν ληφθέντων πρὸς προστασίαν αὐτοῦ ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἱστορικὴν ἀναγραφὴν οὐ μόνον τῆς γενικῆς εἰσκαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων ἀλλὰ καὶ εἰδικωτέραν ἀνάπτυξιν τῆς κινήσεως τῶν τραπεζικῶν, ναυτιλιακῶν καὶ ἐργοληπτικῶν ἐργασιῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος.

Μόνον δὲ διὰ τῆς μελέτης τῶν τοιούτων ἐτησίων ἐκθέσεων τῆς ἐμπορικῆς ἡμῶν δρασεως θέλει μορφωθῆ ὑπὸ τῶν διευθυνόντων τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας γνώμη ἀσφαλῆς περὶ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ἡμῶν, τὴν ἀνάγκην τῆς ὁποίας τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἀνέπτυξεν ὁ ἀξιότιμος κ. Σημίτης ἐν τῷ φυλλαδίῳ βιβλίῳ τοῦ Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς.

Ἀτυχῶς μέχρι τῆς σήμερον οὐδεμίαν τοιαύτην ἐργασίαν ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ περὶ τὰ ἐμπορικὰ τῆς χώρας ἀσχολούμενοι ἐξαιρουμένου τοῦ περισπουδάστου ἔργου τοῦ κ. Βερναρδάκη ἀπερὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐμπορίου» πρὸ ἐτῶν δημοσιευθέντος καὶ μελλόντος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς καὶ βοήθημα διὰ τοὺς ἀσχοληθησομένους ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μέγιστα ἐμπόδιον δέον νὰ ὑπερникήσῃ ὁ θέ-

λων νὰ ἐπισκοπήτῃ τὴν κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, ἀποτελουμένη πρὸ παντὸς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀρμοδίως καὶ ἐπισήμως συντεταγμένων στατιστικῶν πληροφοριῶν καὶ διὰ νοῦτο περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὴν ἔκθεσιν γενικωτέρων τιμῶν σκέψεων μόνον.

I

Ὡς πρώτην γενικὴν θεμελιώδη παρατήρησιν ἀναγράφομεν ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν τίθενται σαφῆ τὰ ὅρια μεταξὺ παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου ἀδύνατον εἶναι νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ γνώσιν τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως ἐκάστου αὐτῶν καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου νομίζομεν ὅτι ἢ μὲν παραγωγῆς δέον ν' ἀντιπροσωπεύηται διὰ τῆς Γεωργίας καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ διὰ τῆς Βιομηχανίας καὶ Ἐργοληψίας, τὸ δὲ Ἐμπορίον διὰ τῶν κυρίως ἐμπορικῶν ἐργασιῶν, διὰ τῶν χρηματιστικῶν καὶ διὰ τῶν μετακομιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀπαραίτητον ὅθεν τυγχάνει ὅπως διαμορφωθῆ πρὸ ἡμῶν ὅσον νάχιον στατιστικὴ ὑπηρεσίαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἀνω διακρίσεων λειτουργοῦσιν καὶ συγκεντροῦσιν εἰς ἓν τεῦχος ἕκαστην τὴν παραγωγικὴν ἀφ' ἐνός καὶ ἐμπορικὴν ἀφ' ἐτέρου κίνησιν τοῦ ἔθνους μετ' ἐκθέσεων καὶ μελετῶν ἐπὶ τῆς κινήσεως εἴτε τοῦ συνόλου εἴτε ὠρισμένου κλάδου παραγωγῆς ἢ ἐμπορίου. Λίαν

εὐχαρίστως δὲ εἶδομεν δημοσιευμένας μελέ-
τας ἐν τῷ δελτίῳ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμε-
λητηρίου Πειραιῶς.

Ἄλλ' ὑπάρχει ἤδη πρὸ ἡμῶν στατι-
στικὴ ἐργασία ἀφορῶσα τὴν κίνησιν τοῦ εἰ-
δικοῦ ἐμπορίου ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ τῆς ἐρ-
γασίας ταύτης προτεινόμεν τὰς ἐξῆς συμ-
πληρώσεις καὶ τροποποιήσεις.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ὅπερ ἀνέχετα
εἰς ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων μένει ἐντε-
λῶς ἀνεξερεύνητον δι' ἔλλειψιν ὑπηρεσίας
στατιστικῶς βεβαιούσης τὸ σύνολον τῆς ἐ-
σωτερικῆς παραγωγῆς γεωργικῶν καὶ ἄλ-
λων προσόντων καὶ τοῦ ἐτησίου αὐτῶν
ἀποθέματος, ὑπηρεσίας ἣτις θὰ εἶχε τὸ
πλεῖστον τῶν ἀναγκαιουσῶν πληροφοριῶν
ἐκ τῶν φορολογικῶν τοῦ Δημοσίου πινάκων.
Πυρῆνα τοιούτων πληροφοριῶν ἀνευρίσ-
κομεν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κ. Λοβέρδου τῷ δη-
μοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν ὠφελί-
μων βιβλίων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ ἔθνικὸς
πλοῦτος».

Ἀπαρτίτητον ἀκολούθως συμπλήρωμα
τοῦ τριμηνιαίου δελτίου θεωροῦμεν τὴν
παράθεσιν πινάκων δεικνύοντων τὸ σύνολον
τῶν παραχθέντων ἐν τῷ τόπῳ προϊόντων
φύσεως ἢ τέχνης, ἐξ ὧν διὰ παραβολῆς πρὸς
τοὺς πίνακας τῆς ἐξαγωγῆς τῶν αὐτῶν
προϊόντων ἢ ἀνευρίσκει τις τὸ ποσὸν τῶν ἐν
τῷ κράτει καταναλωθέντων προϊόντων ἐγ-
χωρίου προελεύσεως κατὰ πᾶν ἔτος.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς συμπληρώσεως ταύτης
τὸ τριμηνιαῖον δελτίον τοῦ Εἰδικοῦ Ἐμ-
πορίου τῆς Ἑλλάδος φρονοῦμεν ὅτι δεόν
νὰ περιλάβῃ τροποποιήσεις τινὰς λίαν ἀ-
παραιτήτους πρὸς διαφώτισιν τῶν θελόν-
των νὰ μελετήσωσι τὰ γεγονότα τῆς ἐμπο-
ρικῆς ἡμῶν κινήσεως καὶ νὰ ἐξαγάγῃσι ἐξ
αὐτῶν συμπεράσματα θετικὰ τείνοντα εἰς
βελτίωσιν τῶν οικονομικῶν δυνάμεων τοῦ
τόπου.

Καὶ πρῶτον μὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει
νὰ περιλάβῃ ἰδιαίτερος πίνακας καταρ-
τιζομένους λίαν εὐκόλως ἐκ τῶν ἤδη δημο-
σιευομένων καὶ δεικνύοντες τὸ σύνολον τῆς
εἰσγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῆς γενομένης
χάριν βιομηχανικῶν λόγων.

Οὕτω διὰ μικρᾶς τινὸς προσθέτου ἐργα-
σίας τὸ Τριμηνιαῖον Δελτίον θέλει χρησι-

μεύσῃ καὶ ὡς βάσις εἰδικῆς στατιστικῆς
τῆς βιομηχανικῆς ἡμῶν προόδου ἣτις βε-
βαίως θὰ συμπληροῦται καὶ δι' ἄλλων σχε-
τικῶν πληροφοριῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ
τὸ εἶδος τῶν λειτουργούντων ἐργασιῶν. κλ.

Μικρὰ προσοχὴ ἐδόθη εἰς τὸ διαμετα-
κομιστικὸν ἐμπόριον ὃ δὲ ἤδη δημοσιευ-
μενός πίναξ εἰς σελίδα 13 καὶ 100 περιέ-
χει μὲν πολυτίμους πληροφορίας ὡς πρὸς
τὴν διαμετακομιστικὴν κίνησιν τοῦ ἐλευ-
θέρου κράτους, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι τοῦτο
κατὰ τὴν Β' τριμηνίαν τοῦ 1910 ἀνῆλθεν
ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μόνον εἰς δρ. 2.500.
000, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ ἦτο μεγάλη ἡ
δυσκολία ἐὰν παρετίθεντο καὶ τὰ εἶδη τῶν
διχμετακομιζομένων ὡς καὶ οἱ τόποι, ἐξ ὧν
προέρχονται καὶ εἰς οὓς διηυθύνθησαν ταῦτα.
Κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ 1898 ἡ διχμετα-
κόμησις ἀνῆλθε δι' ὄλον τὸ ἔτος εἰς 6 ἑκατομ.

II

Χάριν περιεργείας ἀναφέρομεν ἐνταῦθα
τὸν ἐξῆς πίνακα ἐξ αὐθιγῶν ἐκ τοῦ δελτίου
τῆς Β' ἐξαμηνίας τοῦ 1910 καὶ δεικνύ-
οντα τὴν σημασίαν ἐκάστου λιμένος ἡμῶν
ὡς πρὸς τὸ διχμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἐν
σχέσει πρὸς τὰς ἀποστολὰς ἐσωτερικῶν
καὶ ἐξωτερικῶν εἰς στρογγύλους ἀριθμούς.
Πειραιεὺς σύνολ. Β' τριμ. 1910 2,300
Πάτρας » » » » 0,187
Σῦρος » » » » 0,330
Βῶλος » » » » 0,155
Καλάμ. » » » » 0,105
Κεφαλ. » » » » 0,086
Ζάκυνθος » » » » 0,075
Κέρκυρα » » » » 0,062
Λευκάς » » » » 0,036

3,376 σύνολον ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς διχμετα-
κομίσεως.

Ἄλλὰ καὶ συγκρίσεις τῆς διχμετακο-
μίσεως τοῦ τρέχοντος ἔτους πρὸς τὰς διχ-
μετακομίσεις παρελθόντων ἐτῶν ἐπιβάλλε-
ται ὅπως ἀναπαρίσταται εἰς τὰ ἐκάστοτε
δημοσιευόμενα δελτία τοῦ εἰδικοῦ ἐμπο-
ρίου τῆς Ἑλλάδος.

3) Τέλος ὡς πρὸς τὴν ἔκθεσιν τῆς κυ-
ρίως ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ κράτους ἀπα-

ραίτητον νομίζομεν ὅπως ἐκ τῶν ἤδη σχη-
ματιζομένων πινάκων διαμορφωθῶσι πίνα-
κες ὑποδεικνύοντες τοὺλάχιστον κατ' ἔτος:

Α) Τὴν κατὰ Κράτη εἰσγωγὴν καὶ
ἐξαγωγὴν λεπτομερῶς καὶ κατ' εἶδος ἐμ-
πορεύματος καὶ κατ' ἀξίαν.

Β) Τὴν κατ' ἐμπόριον εἰσγωγὴν καὶ
ἐξαγωγὴν εἰς τὰ διάφορα κράτη μετὰ τῆς
ἀξίας αὐτῶν.

Γ) Ἀνακεφαλαιωτικὸν πίνακα τῆς τοι-
αύτης κινήσεως ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐτηρή-
θησιν ἐν Ἑλλάδι τοιαῦται στατιστικὰ
πληροφορία.

Δ) Πίνακα τῶν εἰσχεθέντων καὶ ἐξαχ-
θέντων διὰ ταχυδρομικῶν δεμάτων.

Ἰδίως ὃ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Β. πίναξ θέ-
λει ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πάσης σχετικῆς με-
λέτης καὶ διὰ τοῦτο συνιστῶμεν τὴν τα-
χίστην αὐτοῦ ἐπίσημον σύνταξιν ἣτις νο-
μίζομεν διὰ μικρᾶς προσθέτου ἐργασίας δύ-
ναται νὰ ἐπιτευχθῇ.

Μόνον διὰ τῆς προσθήκης τῶν τριῶν τοῦ-
των προσθέτων πινάκων θὰ ἦνε δυνατόν ἡ
ταχὺ καὶ εὐχερῆς παρακαλούθησις τοῦ
ὅς ἐκάστου ἐνασκουμένου ἐμπορίου ἀφ' ἐ-
νός καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων
συνάξις ἐπιωφελεστέρων ἐμπορικῶν συνθη-
κῶν ἀφ' ἑτέρου.

III

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς ἕτερον στοιχεῖον πλη-
ροφοριῶν, λίαν εὐφύως ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναστα-
σιάδου ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς 1 Ἰανουαρίου
1910 ὑποδειχθέν. Ἐνοοῦμεν τὸ ζήτημα
τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώ-
σεων τῶν ἡμετέρων ἐμπόρων ἀπέναντι τῶν
Εὐρωπαϊκῶν πιστωτῶν αὐτῶν.

Οὐδεμίαν δ' ἀμφιβολίαν ὑπάρχει ὅτι δὲν
πρέπει ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς τοὺς ἐπίκαιρους οὓς
οἱ μεγαλοβιομηχανοὶ τοῦ Βερολίνου πρὸ
τριετίας διεληθόντες ἐξ Ἀθηνῶν μὲς ἀπέ-
νειμον ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὴν Βουλγα-
ρικὴν κακοπιστίαν.

Λίαν εὐκόλον εἶναι νὰ βεβαιωθῶμεν κατὰ
πόσον οἱ ἔπαινοι οὗτοι ἀπονέμονται ἡμῶν
δικαίως, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ καταστρωθῶσι
πίνακες τῶν πτωχευσάντων ἐμπόρων ἡμῶν
ἐπὶ δεκαετίαν μετὰ τῶν ποσῶν τῶν ὑπ'

αὐτῶν ὀφειλομένων εἰς Εὐρωπαίους πιστω-
τάς. Ἡ ὑπηρεσία τῶν Πρωτοδικίων φρο-
νοῦμεν ὅτι δύναται κάλλιστα νὰ παρασχη-
τὰς πληροφορίας ταύτας, ἀνευ τῆς παραμικ-
ρᾶς διαταράξεως τῆς ἐκ τῶν συνήθων ἐρ-
γῶν τῆς καὶ τότε ἐπὶ τῇ βάσει θετικῶν
καὶ ἐξηκριβωμένων δεδομένων θὰ δυνάμεθα
νὰ διακηρύττωμεν κατὰ πόσον ἡ ἀξιοπι-
στία ἡμῶν ὡς ἐμπόρων ὑπέστη βελτίωσιν
ἀξίαν ἐπαίνων.

Κρίνομεν περιττὸν ὅπως ἀναπτύξωμεν
τὴν σημασίαν τῆς τοιαύτης ἐτησίως στατι-
στικῆς ἣτις δεόν νὰ προσαρτῆται εἰς τὴν ἐ-
τήσιον τεύχος τῆς Ἑλληνικῆς παραγωγῆς
καὶ ἐμπορίου, ὅπερ καιρὸς εἶναι ὅπως ἀρ-
χίστην καταρτιζόμενοι διὰ τὸ τρέχον ἔτος
ὑπὸ τοῦ Σ. Ἰπουργείου Γεωργίας καὶ Ἐμ-
πορίου.

VI

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔκθεσις διαφορῶν ἄλλων
γεγονότων μεγίστην ἐπιρροὴν ἐχόντων εἰς
τὴν ἐνάσκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου νο-
μίζομεν ὅτι δεόν νὰ περιλαμβανῆται εἰς τὸ
ἐν λόγῳ τεύχος. Οὕτω :

α') Δεόν νὰ ἐκτίθενται, τὰ κείμενα τῶν
νεωτέρων νόμων καὶ Β. Διαταγμάτων τῶν
ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὸ
ἐμπόριον. Οἷον μεταρρυθμίσεις Ἐμπορικοῦ
νόμου, Πολιτικῆς Οἰκονομίας νέα δασμολο-
γία, νέα ταχυδρομικὰ τηλεγραφικὰ με-
ταβολὰ κατὰσκευὴ ὁδῶν, μεταβολὰ σιδη-
ροδρομικὰ ἢ ἀεροπλοικιαῖ ! (σύστασις διὰ-
λυσις κ.τ.)

β') Ἐκθέσεις ἐμπορικῆς, πανηγύρεις
σχηματιζόμεναι ἢ διαλυόμεναι.

γ') Ζήτησις Ἑλληνικῶν προϊόντων ὑπὸ
ξένων μονοπωλίων ἢ ἑταριῶν ἢ ἐμπόρων.

δ') Ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειαι τῶν ἐν
Ἑλλάδι ἐμπορικῶν συλλόγων καὶ ἐπιμε-
λητηρίων καὶ Συνδέσμων ἐμποροῦπαλλή-
λων.

ε') Ἰδρυσις ἢ μεταβολὰ εἰς Ἐμπορικὰς
Σχολὰς καὶ χρηματιστήρια.

V

Ἰποθέσωμεν ἤδη ὅτι ἔχει τις ἀνά χει-

ρας τοιοῦτόν τινε ἀγκώδη τόμον στατιστικῶν πληροφοριῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ Ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξετάσωμεν ἐὰν αὐταὶ καὶ μόνον αἱ πληροφορίαὶ θὰ ἴσαν ἀρκεταὶ εἰς τὸν κάτοχον αὐτῶν ὅπως σχηματίσῃ γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς προόδου ἡμῶν ἀπὸ πλουτολογικῆς ἐπόψεως.

Βεβαίως ὄχι.

Πάντα τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα θὰ ἔχρηζον συστηματικῆς καὶ σαφοῦς ἐκθέσεως γενομένης ὑπὸ ἀνδρῶν γνωρίζοντων νὰ ἐκτιμήσωσι ταῦτα.

Ὡς παράδειγμα κακῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἐσφαλμένων συμπεραμάτων ἀναφέρουμεν τὰς χυλοῦθους κρίσεις τὰς δημοσιευθείσας ἀφ' ἐνός μὲν ἐντὶ Ἀκροπόλεως τῆς 25 Μαΐου 1910 ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐντὶ Δελτίῳ τοῦ Ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς τῆς 31 Μαΐου 1910 (ἀριθ. δελτίου 4) σχετικῶς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἡμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1909. Οὕτω ἡ Ἀκρόπολις παραβάλλουσα τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ 1909 τὴν ἀνελοῦσαν εἰς 135 ἑκατομμύρια πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ 1887 καὶ 1889 καὶ ἀνευρίσκουσα ταύτην εἰς 132 ὡς ἔγγιστα ἑκατομμύρια συμπεραίνει ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ ἡμῶν εἰς διάστημα εἴκοσι καὶ τριῶν ἐτῶν ἠῦξεν κατὰ 2 τοῖς 100 μόνον ἐν ᾧ κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Βουλγαρίας ἠῦξεν κατὰ 100 τοῖς 100 (ἀπὸ 64 ἑκατ. εἰς 160 ἑκατ.).

Ἀφ' ἑτέρου ἡ αὐτὴ ἐφημερίς παραβάλλουσα τὴν αὔξησιν τῆς ἡμετέρας ἐξαγωγῆς πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς Βουλγαρικῆς ἀνευρίσκει ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα τῶν εἴκοσι καὶ τριῶν ἐτῶν ἡ μὲν Ἑλληνικὴ ἐξαγωγὴ ἠλαττώθη κατὰ 6 ο)ο, ἡ δὲ Βουλγαρικὴ ἠῦξεν κατὰ 400 τοῖς ἑκατόν.

Ἄλλ' ἐὰν ἦτο ἀληθὴς ἡ τοιαύτη ὀπισθοδρομῆσις ἡμῶν βεβαίως ἔπρεπε νὰ καταληφθῶμεν ὑπὸ τελείας ἀπελπισίας. Εὐτυχῶς πᾶν ἄλλο ἢ ὀπισθοδρομῆσις ἔλαβε χώραν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἀριθμῶν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν, ἐχόντων ὡς ἑξῆς :

1905 εἰσαγ. 141 ἑκατ. ἐξαγωγὴ 83 ἑκ.
1906 » 144 » » 123 »

1907 εἰσαγ. 149 ἑκατ. ἐξαγωγὴ 117 ἑκ.
1908 » 154 » » 110 »
1909 » 135 » » 101 »

Ἄλλὰ τὸ δελτίον τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς θελήσαν νὰ μειώσῃ τὴν ἐκ τῶν σχολίων τῆς «Ἀκροπόλεως» ἐντύπωσιν ὡς πρὸς τὰς προόδους τῆς Βουλγαρίας, ἥτις κατὰ τὸ 1909 εἰσῆγαγεν ἔμπορ. ἀξίας 111 ἑκατομ., ἀναγράφει ἐν σελίδι 64 τὰ ἑξῆς ὅπως ἀντιβαίνουντα πρὸς τὰς σήμερον κρατούσας ἰδέας καὶ ἄτινα κάλλιστα θὰ ἠδύναντο νὰ στραφῶσι καὶ ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, ἐὰν ἐπαναλαμβάνωμεν θεωρηθῶσιν ὡς ὀρθαὶ αἱ κατωτέρω σκέψεις αὐτοῦ :

«Χώρα, ἥτις ἐξάγει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν » χρῆμα 160 ἑκατομ. καὶ εἰσάγει 111 προ» οδεύει καθ' ὃν τρόπον ὁ καταρρυλιζόμενος » προτρέπει εἰς τὴν κατωφύριαν τοῦ δυνα» μενου διὰ τῶν ποδῶν νὰ βαδίξῃ. Ὁ πραγ» ματικὸς πλοῦτος μιᾶς χώρας εἶναι τὸ ἀν» τίτιμον τῶν προϊόντων τῆς, τῆς ἐμπορι» κῆς τῆς ἐξαγωγῆς, δι' ἧς πορίζεται τὰ » χρήματα ἵνα πληρώσῃ τὰ ἀντικείμενα » τῆς καταναλώσεώς τῆς, τὰ ὅποια ἀντι» προσωπεύει ἡ ἐμπορικὴ εἰσαγωγὴ. Ἡ » πρόοδος δ' ἐκείνου, ὅστις κερδίζει 111 » καὶ δαπανᾷ 160, οὐδόλως ἐνθουσιάζει » τοὺς περὶ τὰ οικονομικὰ ἀσχολουμένους » σοβαρῶς».

Κρίνομεν περιττὸν ν' ἀντικρούσωμεν τοὺς ὡς ἄνω ἰσχυρισμοὺς καθότι πρόδηλον εἶναι ὅτι οὔτε τὸ ποσὸν τῶν εἰσαχθέντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορευμάτων ἀποτελεῖ τὸ ὅλον τῶν καταναλωθέντων καὶ μεταπωληθέντων ἐμπορευμάτων χώρας τινὸς οὔτε ἀφ' ἑτέρου τὸ χρηματικὸν ποσὸν τὸ συναχθὲν ἐκ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πωληθέντων ἐμπορευμάτων εἶναι τὸ μόνον χρῆμα ὅπερ τὸ ἔθνος συναίρει. Ἐπομένως ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν τελωνείων συντασσομένων πινάκων οὐδεμία ὀριστικὴ κρίσις δύναται νὰ σχηματισθῇ περὶ τῆς ἐν συνόλῳ προόδου ἢ ὀπισθοδρομῆσεως ἡμῶν ἀπὸ ἐμπορικῆς ἐπόψεως ὡς παραλειπομένης τῆς κινήσεως ἀφ' ἐνός τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ναυτιλιακῆς ἐργοληπτικῆς καὶ τραπεζιτικῆς δράσεως.

Ἄρα μόνον διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν

ὡς ἄνω πληροφοριῶν εἰς ἐν καὶ μόνον τεῦχος Ἑλληνικῆς παραγωγῆς καὶ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου ὡς ἄνω ὑπεδείξαμεν εἶναι δυνατόν ἢ ἐπιγνώσις τῆς πρὸς τὰ ἐμπρός ἢ τὰ ὀπίσω κινήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καθ' ἕκαστον ἔτος μετὰ μελέτην ἐπισταμένην ὑπὸ εἰδικῶν γενομένην.

VI

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ ὡς ἄνω ἀπολογισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου ἀποβίνει ἔργον δυσχερέστατον διὰ τὸν πρῶτον ἐπιχειρήσαντα αὐτό. Ὁ κ. Α. Βερνερδάκης ἐπιχειρήσας τοιαύτην τινὰ κατὰστρωπιν κατὰ τὸ 1885 ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ ἔργῳ «Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐμπορίου» ὁμολογεῖ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ ὅτι ἐπρωτίμῃ νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἐξαγόμενα ἔστω καὶ μεμικρυσμένα τῆς ἀληθείας κατὰ 10—40 ο)ο ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ δώσῃ εἰδήσεις σχετικὰς πρὸς κλάδον τινὰ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπομένως τοῦ σχετικοῦ ἐμπορίου πρὸς αὐτὸν.

Ἄλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι δεόν νὰ ἐπιβραδύνωμεν εἰσέτι τὴν σύνταξιν τοιούτων πινάκων λόγῳ τῆς δυσκολίας τῆν κερδισαίει αὐτήν.

Διαφύγει τέλος τὰ ὄρια τῆς παρούσης μελέτης ἡ λεπτομερεστέρη ὑπόδειξις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δεόν νὰ συνταχθῇ τὸ ἐπισημον τεῦχος τῆς ἐτησίως παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐτησίου, Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καθότι κύριος σκοπὸς τῶν γραμμῶν αὐτῶν εἶναι ἡ ἐνίσχυσις μᾶλλον τῆς ἰδέας πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ ἔστω καὶ ἀτελοῦς ἢ ἡ ὑπόδειξις τοῦ τρόπου τῆς ἐκδόσεώς του.

Δὲν νομίζομεν ἐν τούτοις ἄσχετον ὡς πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν νὰ ὑποδείξωμεν τὴν ἀνάγκην ἐτησίως λεπτομεροῦς ἐκθέσεως καὶ ἐρεῦνης τῶν ἀριθμῶν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἡμῶν τῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐκδιδόμενων.

Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν γενομένην ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κονοπισσοῦλου, προϊσταμένου τοῦ τμήματος τῆς Στατιστικῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, οὐχὶ δι' ἐν ἔτος ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον τὴν πενταετίαν 1905—1910 καὶ ὑ-

ποθέτομεν ὅτι νῦν τοιαύτη τις ἐργασία ἐγένετο ὅπως ἐξαιρετικῶς καὶ ἐκτάκτως ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ κ. προϊσταμένου καὶ οὐχὶ κατ' ἀνάγκην ὑπηρεσιακὴν, ὡς θὰ ἦτο ὀφελιμώτατον ἐὰν ἐγένετο ἐτησίως.

Μεθ' ὅλην τὴν εὐσυνειδησίαν, μεθ' ἧς ἡ ἐκθεσις αὕτη εἶναι συντεταγμένη, περιέχει ἐν τούτοις τρόπον ἐρεῦνης μὴ ὀλόως σύμφωνον πρὸς τὰς κρατούσας σήμερον ἀρχὰς τῆς Οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ πρὸς τὴν γενικωτέρην ἐννοίαν τῆς ἐμπορικῆς τοῦ τόπου ἡμῶν κινήσεως.

Ὁπακδὸς ὢν τοῦ ἐμπορικοῦ Ἴσοζυγίου ὁ κ. Κονοπισσοῦλος ἐξετάζει τοὺς ἀριθμοὺς τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἡμῶν οὐ μόνον ὅπως ἀνεύρη ἐκ ποίων κυρίως ἐμπορευμάτων προέρχεται ἢ ἐπὶ πλεον ἐτησίως εἰσαγωγῆ ἀλλὰ καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ ἰσοζύγιον ἐμπορικὸν μεταξὺ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων.

Βεβαίως ἐπιθυμητὸν εἶναι ὅπως διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς ἰστοπαραγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῆς Γεωργίας ἐπέλθῃ ἰσότης μεταξὺ ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς ὡς ἐν τῇ ἐκθέσει ἀναφέρεται ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὡς ἐνδειξίς ἐμπορικῆς ἀνεπαρκείας ἢ ὑπερβάλλουσα εἰσαγωγῆ.

Κράτη, κατὰ πολὺ ἡμῶν ὑπερέχοντα διαρκῶς ἔχουσιν εἰσαγωγὴν κατὰ πολὺ ἀνωτέρην τῆς ἐξαγωγῆς χωρὶς τοῦτο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνδειξίς ἐμπορικῆς αὐτῶν κατωπώσεως. Ἡ Γαλλία κατὰ Ἰανουάριον τῶ 1911 εἶχεν εἰσαγωγὴν μὲν 613 ἑκατ. ἐξαγωγὴν δὲ μόνον 359 ἑκατ. (ἴδε *Ministère officiel du Commerce* τῆς 23 Φεβρουαρίου 1911). Οὔτε ἀφ' ἑτέρου δύναμεθα νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ἦτοι ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, μόνον ὅπως κρίνομεν τὴν ὅλην κατὰστασιν τῆς ἐμπορικῆς ἡμῶν κινήσεως, ἥτις ἀποτελεῖται ὡς εἴπομεν ἤδη καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, τραπεζικοῦ μετακκομιστικοῦ καὶ κυρίως ἐμπορικοῦ. Δὲν δύναται τις ἐπομένως ἐκ μόνης τῆς ἐπισκοπῆσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν 1905—1910 νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα ἀνεπαρκητικὰ διὰ τὴν πρόοδον

την ἐμπορικὴν τῆς ἡμετέρας χώρας», ὡς ὁ κ. Κονοπισόπουλος θεβαιοῖ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω περὶ τῆς ἀναφερόμενης δὲν διατάσσοντες ὅπως ἀναφέρωμεν ὅτι σκοπὸς τοῦ συντάσσοντος ἐκθέσεις ἐπὶ στατιστικῶν δεδομένων δὲν εἶναι ἡ ὑπόδειξις τῶν μέσων τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου ἡμῶν, ἀλλ' ἡ σαφὴς καὶ λογικὴ ἐξήγησις τῶν αὐξήσεων ἢ ἐλαττώσεων τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς εἰς τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῶν εἶδη καθ' ἕκαστον ἔτος.

Εὐκταῖον ὅθεν θὰ ἦτο εἰς ἐξήταξοτο τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν οὐ μόνον ἐν συνόλῳ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὑπερβάλλοντος τῆς εἰσαγωγῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν αἰτίων τῆς κατ' ἔτος αὐξήσεως ὠρισμένων εἰδῶν εἰσαγωγῆς καὶ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν ἐξαγωγῆς, μετὰ ληυμάτων σταφύδος, οἴνου, ἐλαίου. Ἰδίως ἡ διακρίσις τῶν αἰτίων τῆς

αὐξήσεως καὶ ἐλαττώσεως τῆς ἐξαγωγῆς εἰς αἴτια συμπτωματικὰ καὶ τυχαῖα καὶ εἰς αἴτια ἐκ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐνεργείας προερχόμενα, ἢ ἀπετέλει τὸν πολυτιμότερον ὁδηγὸν τοῦ διευθύνοντος τὴν Ἐμπορικὴν τοῦ Ἔθνους πολιτικὴν.

Ἐπὶ τοιούτων βάσεων φρονοῦμεν ὅτι δὲν νὰ στηρίζεται πᾶσα ἐτήσια ἐπισκόπησις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καὶ νομίζομεν ὅτι δὲν ἀπέχομεν πολὺ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θέλομεν φθάσει εἰς τελείαν ἐπίγνωσιν τῶν ἐμπορικῶν ἡμῶν δυνάμεων πρὸς τελειότεραν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Ἡ ὑπαρξίς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐμπορίας καὶ Γεωργίας ἐγγυᾶται εἰς πάντας ἡμᾶς ταχίστην διαφώτισιν ἐφ' ὅλων τῶν ὡς ἄνω ζητημάτων.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Ε. ΖΥΓΟΥΡΑΣ

Διευθυντὴς Ἐμπορ. Σχολῆς Πατρῶν

Η ΤΑΧΥΤΗΣ ΤΩΝ ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ

Ἀκατάπικτος εἶνε ἡ ντυπηγικὴ πρόοδος καὶ καθ' ἡμέραν αὐτὰ λαγωνικὰ τοῦ «Ἀτλαντικοῦ» ἤτοι τὰ γιγάντια ἀτμόπλοια τὰ διεξάγοντα τοὺς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς πλόας, ἐπιτελοῦσιν ἐν ἑτὶ βῆμα πρὸς τὰ πρόσω.

Χάρις εἰς τοὺς «flyers» τούτους ἡ Νέα Ὑόρκη ἀπέχει μόνις τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν λιμένων, ἐν ᾧ μόνις πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἔντα διανύσθητις τὸ ταξιδίον τοῦτο δι' ἰστιοφόρου ἐχρειάζετο τέσσαρα κόντα πέντε ἡμέρας. Τὸ 1816 τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον κατεφρόνησε τὴν θάλασσαν, διότι ἕως τότε τὰ πρῶτα ἀτμόπλοια τοῦ μαρκησίου Jouffrais καὶ τοῦ Φούλτωνος περιωρίζοντο εἰς τὴν ποταμοπλοίαν.

Ἡ «Ἐλίζα» ἔκαμε τὸ πρῶτον μεταξὺ Λονδίνου καὶ Ἀβερῆς (Havre) ταξιδίον ἦτο ὁ πρῶτος ἐπὶ θαλάσσης πλοῦς ἀτμοπλοίου, ἡ δὲ ταχύτης ἦν ἀνέπτυξε τὸ ἀτμοπλοῖον ἐκεῖνο—11-13 χιλιομέτρων τὴν ὥραν—δὲν ἦτο ἀνωτέρω τῆς τῶν ἰστιοφόρων ἕτινα καὶ ἔστιν ὅτε ὑπερέβηκεν τὴν ταχύτητα ταύτην, ἀλλ' ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν ἀτμοπλοίων τότε ἦτο ὅτι ἠδύναντο νὰ ταξιδεύωσι καθ' οἰονδήποτε καιρὸν, ἀνεξαρτήτως ἀνέμου καὶ καλιρροίας.

Ἐν ᾧ τὰ ἰστιοφόρα οὐριδοῦσιν μὲν μίαν ἡμέραν χάρις εἰς τὸν οὐριον ἀνεμον, ἐν ᾧ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μόνις ἠδύναντο νὰ σκληθῶσι χάρις εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν νηνεμίαν!

Καὶ πόσας ἡμέρας διήνουν εἰς μάτην προσπαθοῦντα νὰ μὴ περσυνθῶσιν ὑπὸ τοῦ πνέοντος ἐναντίου ἀνέμου! Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀνεφάνησαν αἱ τροχοφόροι κορβέτται καὶ φρεγάδαι, αἵτινες ἔτρασαν ὀκτώ κόμβους. Τὸ πρῶτον πλοῖον ὑπερ ἔφερε ἑλινικὸν ἦτο ὁ πρόσκοπος «Ναπολεων» κατελευθεῖται τὸ 1842, ἡ δὲ ταχύτης του

δέκα κόμβων τὴν ὥραν προὐκάλεσε τὸν θυμασμὸν τῶν συγχρόνων. Ἡ ἐμπορικὴ ντυσιπλοία ἐπωφελήθη μετ' οὐ πολὺ τῶν προόδων τοῦ ἀτμοῦ.

Ἡ ντυσιπλοία τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἤρξατο ἐπιτυχῶς ἀπὸ τοῦ 1838. Δύο ἀγγλικὰ πλοία, ὁ «Ζεῖριος» καὶ ὁ Great Westera ἔφθασαν ἐντὸς εἰκοσίων ἡμερῶν εἰς Νέαν Ὑόρκην. Ὁ εἰς τὰ ἀμερικανικὰ ὕδατα κατὰ πλοῦς τῶν πλοίων ἐκεῖνων προὐκάλεσεν ἐνθουσιασμὸν τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς ταχύτητος ἐχαίρησε τὸ τηλεβόλον, διότι διὰ τῆς ταχύτητος ταύτης ἐκυρίρχησεν ἐφεξῆς ὁ ἀτμός, τῶν ἰστιῶν τεθέντων εἰς ἀχρηστίαν, ὁ δὲ κατὰ πλοῦς τῶν δύο τούτων πλοίων ἦτο ἡ ἡὼς τῆς ἐπαναστάσεως ἣν προὐκάλεσεν εἰς τὴν ντυπηγίαν ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ἀτμοῦ. Ἐπὶ εἰς ἔτη ὁ διάπλοος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπῆται δεκαπέντε ἕως δεκάεξ ἡμέρας.

Μέχρι δὲ τοῦ 1855 ἡ Ἀγγλία εἶχε τὸ ἀποκλειστικὸν μονοπώλιον τοῦ ὑπερετλαντικοῦ ἐμπορίου.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἡ Messageries Maritimes συνέδεσεν τὴν Μασσαλίαν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν λιμένων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς διὰ πλοίων δικυβύτων δέκα ἕως ἑνδεκα κόμβους τὴν ὥραν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἀμερικανικὰ ταχυδρομικὰ ἀτμόπλοια «Φραγκλίνος» καὶ «Οὐμβάλδος» διεπλεον τὸν Ἀτλαντικὸν ἐντὸς δεκατεσσάρων ἡμερῶν.

Κατόπιν δὲ τὰ ταχυδρομικὰ «Φούλτων» καὶ Arago ἐκέρδησαν μίαν ἡμέραν, διαπλέοντα τὸν ὠκεανὸν τοῦτον ἐντὸς δεκατριῶν ἡμερῶν.

Τὸ 1860 ὁ «Βάνδερβιλτ», ἀμερικανικὸν ἀτμόπλοιον καὶ τοῦτο, διεπλεε τὸν Ἀτλαντικὸν ἐντὸς ἑνδεκα καὶ δωδεκα ἡμερῶν. Ἀπὸ τοῦ 1864 ἀνελκυσθῆναι τὴν

μεταξύ 'Αμερικῆς καὶ Εὐρώπης συγκοινωνίαν γαλλικὰ ταχυδρομικὰ· ὁ «Οὐάσιγκτων» διανύει τὴν ἀπόστασιν ἐντὸς δεκαοκτῶ ἡμερῶν καὶ ὁ Lafajette ἐντὸς δεκαεπτὰ!

Τὸ 1865 ὁ Pereire καὶ ἡ «Πόλις τῶν Παρισίων» διαπλέουσι τὸν Ἀτλαντικὸν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν καὶ δώδεκα ὥρῶν.

Αἱ μηχαναὶ τῶν πλοίων διὰ τῶν διαρκῶν τελειοποιήσεων μεταρρυθμίζονται διαρκῶς, τελειοποιούμεναι δὲ βαθμηδὸν κατορθῶνοσι νὰ ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν ταχύτης ὁλονέν μεγαλητέρα.

Ἀπὸ τοῦ 1883 διὰ τῆς «Νορμανδίας» ἀρχεῖται ὁ ἀγὼν τῆς ταχύτητος. Τὸ ἀτμόπλοιοι τοῦτο διέπλεε τὸν Ἀτλαντικὸν ἐντὸς ἐννέα ἡμερῶν καὶ ἀνέπτυσε ταχύτητα δεκαπέντε κόμβων.

Τὸ 1903 ἡ «Λωρραίνη» χάρις εἰς τοὺς εἴκοσι τῆς κόμβους διανύει τὴν ἀπόστασιν εἰς ἑπτὰ ἡμέρας,

Νέα πρόοδος τὸ 1994 μὲ τὴν «Προβηγκίαν» ἥτις τρέχει 21 1/2 κόμβους καὶ ἐκτελεῖ τὸν διάπλουν εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ ἕξ ὥρας.

Δὲν ἐλησμονήθησαν βαθκίως οἱ περιβόητοι ἀγῶνες ταχύτητος μεταξὺ τοῦ γαλλικοῦ τούτου ἀτμοπλοίου καὶ τοῦ γερμανικοῦ «Γερμανία» (Deutschland) ὅπερ κάμνει 23 κόμβους. Κατὰ τύχην τὰ δύο ταῦτα ἀτμόπλοια δις ἀπέπλευσαν συγχρονως ἐκ Νέας Ὑρκης. Τὴν πρώτην φοράν ἐνίκησεν ἡ «Προβηγκία» καὶ τὴν δευτέραν ἡ «Γερμανία». Ἡ «Προβηγκία» ἄλλως ὑπερέβη τὴν ἰδίαν αὐτῆς ταχύτητα κατορθώσασα νὰ διαπλεύσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν καὶ εἴκοσι τριῶν ὥρῶν. Ὁ Ἀτλαντικὸς εἶνε φκίνεταί τὸ πεδίου ὅπου ἀεδιάς

διαγωνίζονται εἰς ταχύτητα «τὰ λαγωνικά τῆς θαλάσσης».

Μετὰ τὰ δύο τρισημέριστα γερμανικὰ ὑπερωκεάνεια «Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Β'» καὶ «Βασιλόπαις Διάδοχος Καικιλία» τὰ ὁποῖα ἐντυπήγησαν οἱ Γερμανοὶ διὰ τὰ κατανικήσασα τὰ ἀγγλικὰ καταδρομικὰ «Ἀδριατικὴ» καὶ «Βαλτικὴ», ἐντυπήγηται τὸ τεράστιον ἀτμόπλοιοι «Λυσιτανία», ὅπερ μετὰ τοῦ διδύμου ἀτμοπλοίου, τῆς πρὸ τριετίας καθελκυσθείσης «Μαυριτανίας», εἶνε τὰ μέγιστα τῶν ἀτμοπλοίων ὅσα διαπλέουσι τὸν Ἀτλαντικὸν, διανύουσι δὲ τὸ ταξείδιον τοῦτο ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν καὶ δεκαεννέα ὥρῶν. Ἡ Ἀγγλία ἐπανέκτησεν οὕτω τὸ κύπελλον τοῦ ὠκεανοῦ.

Καὶ ἕως δὲν ὑπερβλήθησαν μετὰ τοὺς δύο τούτους γίγαντας τοὺς ἔχοντας μῆκος 240 μέτρων· οἱ γίγαντες τῆς χθὲς εἶνε σημερινὸν πλοίαρχα πρὸ τοῦ «Ὀλυμπίου» ὃν καθείλκυσε πέρυσιν ἄλλη τις ἀγγλικὴ ἐπιχειρεῖα καὶ ὅστις ἔχει μῆκος 300 μέτρων, τὴν καθέλκυσιν δὲ τοῦ γίγαντος τούτου ἐπηκολούθησε μετὰ τινος ἰσομεγέθους καὶ ἰσομήκους τέρατος, ἡ τοῦ «Τιτανίου»· τὸ μῆκος τῶν πλωτῶν τούτων πόλεων εἶνε ἴσον πρὸς τὸ ὕψος τοῦ πύργου Ἀίφφελ!

Ἄλλ' ἡ ἐντυπήγησις τοιούτων κολοσσῶν δὲν ἐταλείωσεν, οὐδ' ὁ ἀγὼν. Ἡ Γερμανία θὰ ἐντυπήγηται πλοῖον ἀκόμη ὑπερμέγεθος καὶ ἔθηκεν ἤδη ἐπὶ τῆς ἐσχάρας τὴν «Εὐρώπην» πλοῖον 305 μέτρων ἐκτεπιζὼν 70,000 τόνους!

Ἀπὸ δέκα ἐτῶν λοιπὸν τὸ μῆκος τῶν ὑπερωκεανείων δὲν ἔπαυσε ἀυξάνομενον ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἑξῆς πίνακος!

			Μέτρα	Τόννοι	Ἴπποι	Κόμβοι
1900	Γερμανία	Γερμανικὸν	200	23.600	36.000	23
1903	Γουλιέλμος Β'	Γερμανικὸν	206	26.000	38.000	23 1/2
1906	Προβηγκία	Γαλλικὸν	191	21.000	30.000	23
1907	Λυσιτανία	Ἀγγλικὸν	228	45.000	70.000	24 1/2
1908	Μαυριτανία	»	228	45.000	70.000	24
1910	Ὀλύμπιος	»	300	60.000	60.000	20
1910	Τιτάνιος	»	300	60.000	60.000	20
1911	Εὐρώπη	Γερμανικὸν	305	70.000	60.050	20

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

[Τὸ «Ἐθνικὸν Κουρεῖον»]

— Κούρευε μὲν, ἀλλὰ χωρὶς λούσιμον, διότι ὄλα ὁμοῦ τριάντα λεπτὰ...τῆς ὥρας λέγει καὶ ὁ κανονισμὸς τῆς Βουλῆς.

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου συνάγεται πρᾶσι δτι : τοῦ μήκους ἀυξανόμενου ἡ ταχύτης ἐλαττοῦται.

Διὰ τῆς ἀυξήσεως τοῦ μήκους τὰ πλοῖα καθίστανται εὐσταθέστερα, Ἀντέχουσι ἀλ-

λιον κατὰ τῶν τρισημέριτων κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἢ δὲ εὐστάθειαι αὐτῶν εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων πλοίων, τῶν ἐχόντων μῆκος 300 μέτρων καὶ πλέον, κατηργήθησαν τὰ χειλώματα

των τραπεζών και τραπεζαριών και τὰ reidons, ήτοι αἱ θήκαι τῶν τραπεζῶν ὅπου ἐτίθεντο τὰ ποτήρια και αἱ φιάλαι διὰ τὸν φόβον τῆς τρικυμίας.

Ἡ αὔξησις τῆς ταχύτητος εἶνε δαπανηροτάτη π.χ. ἡ «Μαυριτανία» δι' ἐν ταξείδιον ἀπὸ Λιβερπούλην εἰς Νέαν Ὑόρκην καίει 12,500 τόνους ἀνθράκων—ήτοι ποσότητα, ήτις τεθειμένη εἰς σιδηροδρομικὰς ἀμάξας θὰ ἀπήτει 500 τοιαύτας ἀμάξας τῶν 25 τόνων, ὃ δὲ συρμας οὗτος θὰ κατελάμβανεν ἕξ χιλιομέτρα! Ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἐπιτύχη και ἀνωτέραν τῆς κεκτημένης ἡδὴ μεγίστης ταχύτητος, ἀλλὰ τὸ κατόρθωμα δὲν θὰ ἦτο συμφέρονσα ἐμπορικῇ ἐπιχείρησις.

Πλοῖον διανῦον 10 κόμβους—ὁ ναυτικὸς κόμβος εἶνε τὸ 1/120 τοῦ ναυτικοῦ μιλίου, ἐν τῇ ναυσιπλοίᾳ δὲ τὰ πάντα ἀνάγονται εἰς ὑπολογισμοὺς ὡς γνωστὸν τοῦ κύκλου ἢ περιφέρειαν τοῦ κύκλου διαιρεῖται εἰς 360 μοίρας και ἐκάστη μοῖρα εἰς 60 λεπτά, ἕκαστον δὲ λεπτὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1851 μέτρα και 850—ὥστε ἐν πλοῖον διανῦον δέκα κόμβους τὴν ὥραν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι κατανάλισκει ἐν χιλιογράμμων

ἀνθράκος καθ' ἕκαστον και καθ' ὥραν, ὃ δὲ τόννος τοῦ ἀνθράκος στοιγίζει 25 φράγκα, θὰ δαπανήσῃ φρ. 43.70 διὰ νὰ διανύσῃ 13 κόμβους θὰ δαπανήσῃ φρ. 80.60, διὰ 17 κόμβους, φρ. 196.48, διὰ 19 κόμβους, φρ. 276.65, διὰ 21 1/2 κόμβους, κόμβους, φρ. 407.97 δι' 23 κόμβους, φρ. 555.

Τὸ χιλιόμετρον πρὸς 10 κόμβους στοιγίζει φρ. 2.86 και πρὸς 23 κόμβους φρ. 13.20.

Διὰ νὰ χωρέσῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου ἡ ἀναγκαία ποσότης μου ἀνθράκος—ἄρος ἀληθὲς—ὅπως τὸ πλοῖον ἀναπτύξῃ τὴν μεγίστην δυνατὴν ταχύτητα, θὰ καταληφθῇ τοιαύτη ἔκτασις ὥστε τὸ ἀναγκαῖον διαμέρισμα διὰ τοὺς ἐπιβάτας θὰ μειωθῇ, τὴν δὲ προελθοῦσαν ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης δυσχέρειαν εἰς τὴν ἐν τῷ πλοίῳ κυκλοφορίαν δὲν ἰσοφκίζει τὸ ἐμπορικὸν κέρδος, πᾶν ἄλλο.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐν τῷ νέῳ γερμανικῷ ἀτμοπλοίῳ, τῇ «Εὐρώπη», παρρῶται ὀλίγον τι ἡ ταχύτης, και τοῦτο εἰς ἀνάξιον λόγου ἀριθμὸν ὥρων ἐξ ἐνεντίας δὲ παρέχεται εἰς τοὺς ἐπιβάτας ἡ μεγίστη μέχρι τοῦδε παρσχεθεῖσα ἄνεσις και τρυφή.

ΒΡΑΧΕΙΑ ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΥΠΟ ΔΟΥΚΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

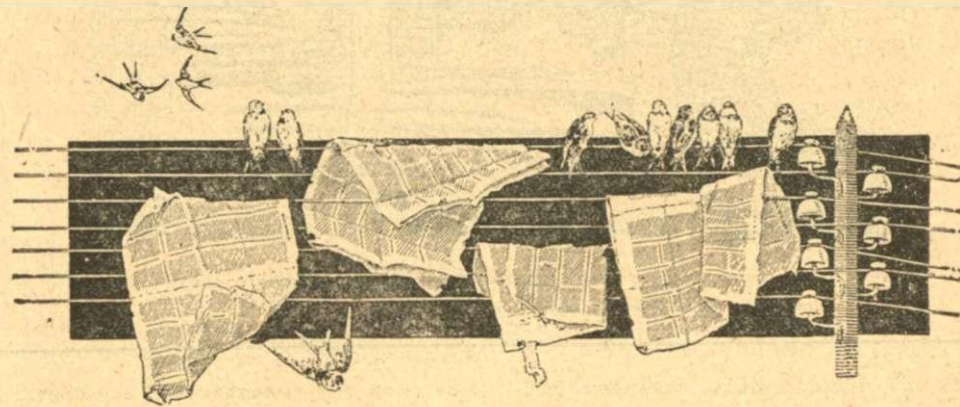
Χάριτες πλείστοι και ἔπαινοι, οὐ μὴν ἀλλὰ και εὐγνωμοσύνη ὀφείλονται τῷ σχόντι τὴν εὐτυχῆ πρωτοβουλίαν, ὅπως ἀνερευνηθῇ ἡ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προφορά, ἣν οἱ αἰῶνες και ἡ αὐθαίρεσις ἐνόσσοφου θεολόγου διέφθειραν και διεστρεύωσαν εἰς τοσοῦτον φρικώδη βαθμὸν, ὥστε ἡ μουσικωτάτη και εὐγενεστάτη τῶν γλωσσῶν ἀμουσοτάτη νῦν και κηκόηχος φαίνεται.

Και συνέβη μὲν ἕμισιον αἶτοπον και εἰς τὴν Λατινικὴν, μάλιστα ἐν Ἀγγλίᾳ κατέστη ἀγνώριστος και αὕτη ἀπαγγελλομένη γνωστὸν δ' ὅτι Πάππας Ρώμης, πρὸς ὃν Ἀγγος ἐπίσκοπος ἀπήγγειλε λατινιστὶ προσφώνησιν, ἐξητήσαστο συγγνώμην ἐπὶ τῇ σιωπῇ δικαιολογούμενος, ὅτι οὐδὲν ἐνόησε τῶν λεχθέντων, ἅτε ἀγνωῶν τὴν Ἀγγλικὴν! Ἀλλὰ τὸ κωμικὸν τοῦτο ἠδύνατό πως εὐπρίσωπον ἔχειν τὴν πρόφασιν, ἅτε τῆς Λατινικῆς νῦν νεκρᾶς θεωρουμένης και οὔσης. Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ὅμως, ἣν λαλοῦμεν και γράφμεν και ἀναγινώσκομεν περὶ τὰ 12 ἑκατομμύρια ἐν τῇ ἀρχικῇ ἡμῶν καιτίδι και τῇ πατρικῇ ἡμῶν ἐστία, και ἣν ἐλάλουν ἂν και νῦν περὶ τὰ 20—25 ἑκατομμύρια, εἰμὴ τὸ ζῆφος τοῦ Μωάμεθ ἐξισλάμιζε πλείστα Ἑλλήνων και Ἑλληνίδων ἑκατομμύρια καθόσον και νῦν ἐτι Κρήτες και Κύπριοι, Ἡπειρώται και Ἀλβανοὶ και Μακεδόνες και Θράκες και τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ τε περὶ τὸν Πόντον (Λαζοὶ) και οἱ ἐν Συρίᾳ Μωαμεθανοὶ εἰσὶν Ἑλληνες βίᾳ και ἀνάγκῃ ἐξισλαμισθέντες κατὰ τε τοὺς φοβεροὺς και τρομεροὺς τῆς βαρβάρου κατακτητικῆς χρόνους, ἀλλὰ και πρὸ 60 μόλις ἐτῶν (οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Βυ-

λαῖδες ἐπικλούμενοι) —περὶ τῆς ἑλληνικῆς, λέγω, ἀδικαιολόγητον και ἀδικον νομίζω τεχνητὴν και θεολογικὴν ἐμπνεύσει ἐφευρεθεῖσαν προφορὰν.

Τὸ ξένον και παράδοξον τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς ἐπὶ τε τῆς Λατινικῆς και μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πᾶς δύναται κατανοῆσαι ἐφαρμόζων αὐτὴν και ἐπὶ πασῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς. Πειραχθῆτω δὲ τὸ σοφὸν Συνέδριον τοῦ πράγματος, ἀνατιθὲν ἐνὶ τῶν μελῶν, ὅπως ἀναγνώσῃ τελίδα οἰουδήποτε Ἀγγλοῦ συγγραφέως ἢ και τεμάχιον ἐφημερίδος ἀγγλικῆς κατὰ τὴν πρῶτον και ἀνακλειυμένους γράμμασι και ἄνευ τοῦ δέλτα και θήτα (th th) προφορὰν. Εἶμι βέβαιος ὅτι οὐρητικοὶ γέλωτες ἀσέεστοι και καγχασμοὶ δίκην κεραυνῶν ἐκραγήσονται, δονοῦντες και σείοντες τὴν τειος σεμνὴν και σοβαρὰν και σύνοφρον αἴθουσαν τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ συνεδρίου, ὡς θύελλα και κατχιγὶς ὄρηγῆς και ἀγχανακτικῆς ἐξερράγη ἄρτι κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀξυτάτου Ρουσβέλτου, Προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, ἐπιχειρήσαντος τὴν ἀλλαγὴν τῆς ὀρθογραφίας ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, και τὸ εὐκολώτερον ἢ ἐρασμικώτερον.

Ἡ ἀρίστη, καθ' ἡμᾶς, λύσις του περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς ζητήματος ἦν βεβχίως ἡ παρροδογῆ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν προφορᾶς τῆς ἱστορικῆς και ζώσης, ήτις ἐσφαλλένως καλεῖται νεκ, ἅτε βεβχίως και ἀσφαλλῶς ὑπὸ διςχιλίων τουλάχιστον καθεστηκυῖα ἐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ και αὕτη ὑπέστη τάσφυσικὰς τῶν αἰῶνων μεταβολὰς και μεταλλαγὰς, ὃ φιλολογικὸς νόμος δύναται εἰσαγαγεῖν τὴν γνησίαν και ἀληθῆ, ὡς αὕτη,

δύναται μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας καθορισθῆναι ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μνημείων ἅτινα γραπτὰ τε καὶ προφορικὰ καὶ ζῶντα διέσωσεν ἡ ἐλληνικὴ. Χρήσιμα οὖν πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐξ ακρίβωσιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἡμετέρου προβλήματος ἡγοῦμαι τάδε· α') τὰ διάφορα σχετικὰ ἀλφάβητα, ἧτοι σημετικόν, λατινικὸν μετὰ τῶν νέων εὐρωπαϊκῶν, κοπτικὸν ἢ νεοσιγυπτικὸν καὶ τὸ σλαβικόν. β') τὰς ἐκ τῆς ἐλληνικῆς εἰς τὴν λατινικὴν μετενεχθείσας λέξεις καὶ τὰνάπλιν, ὡς καὶ τὰς ἐν τῇ κοπτικῇ περιωθείσας ἐλληνικὰς λέξεις καὶ φράσεις καὶ περιόδους καὶ ἐκκλησιαστικούς ὕμνους· γ') τὰς λατινικὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἐλληνικοῦς γράμμασιν ἀποδιδόμενας καὶ τὰνάπλιν· δ') τὴν σχολιαστικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν παράδοσιν· ε) τὴν ἐθνικὴν, ἧτοι τὴν ζῶσαν προφορὰν, οἷα ἀνευρίσκειται κληρονομικῶς παραδιδόμενη ἀπὸ μάμης εἰς ἐγγόνους καὶ ἀπὸ μητρὸς εἰς τέκνα ἐν ταῖς τρισὶ σωζομέναις διαλλέταις τῆς νῦν ἐλληνικῆς, ἧτοι 1ον) τῇ κοινῇ λαλουμένη (ρωμαϊκῇ) 2ον) τῇ δωρικῇ ἢ λακωνικῇ (Τσακωνικῇ) καὶ 3ον) τῇ Μακεδονοίλλυρικῇ ἢ αἰωλικῇ (ἀρβανίτικῇ). Τούτοις δὲ προσθετοὶ καὶ τὰ παντοῖα καὶ ποικίλα τοπικὰ ἰδιώματα· ἰταλιωτικόν, κρητικὰ, κυπριακόν, Ποντικόν, τῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους νήσων, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ἡπειρωτικόν, Μακεδονικόν καὶ Θρακικόν, καλλιότερον Ἀττικόν καὶ Θηβαϊκόν, Μεγαρικόν, Πελοποννησιακόν κλπ. ς') καὶ τελευταῖον, γρήσιμον ἡγοῦμαι τὴν σύγκρισιν πρὸς τὰς ἄλλας συγγενεῖς καὶ συγχρόνους νῦν γλώσσας.

Α'

Καὶ ἐν πρώτοις ἐξετάστειν αὐτὸ τὸ ἀλφάβητον, ὅπερ, ὡς κοινῶς ἄχρι τοῦδε πιστεύεται, προῆλθεν ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἢ μᾶλλον σημετικικοῦ ἀλφάβητου. Ἐκ τῆς συγκρίσεως δὲ ταύτης πειθόμεθα, ὅτι ὁρθῶς ἀπέδωκεν ὁ Ἑρασμος τὰ γράμματα β, γ, δ διὰ τοῦ τραχέως αὐτῶν φθόγγου ὡς βέ, ga, dé· καθόσον τὰ ἐλληνικὰ ἀποδίδοντα τὰ ραβδικὰ bet, guim, dâl ἐκέκτηντο τὸν φθόγγον τούτων.

Τοῦτο δ' αὐτὸ ἐπικυροῦται ἐκ τῆς συγ-

κρίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον, ὅπερ, ὡς ἱστορεῖται, Ἑλληνες εἰσήγαγον εἰς τὴν ἀπαίδευτον καὶ ἀναλφάβητον τέως Ρώμην. Βεβαίως δ' οἱ Ἕλληνας ἔδωκαν τοῖς Ρωμαίοις ὅτι ἐκέκτηντο ἐπέδωκιν τοῦτέστι διὰ τῶν λατινικῶν γραμμάτων τοὺς φθόγγους τῆς ἰδίας ἐκυτῶν γλώσσης τῶσον, ὅσον καὶ τῆς λατινικῆς. Διὸ τὸ μὲν βῆτα ἦν beta, τὸ δὲ γάμμα ὡσαύτως ἦν τραχὺ gamma, ὡς καὶ τὸ δέλτα dé. Γνωστὸν δ' ὅτι τὸ τρίτον γράμμα τοῦ λατινικοῦ ἀλφάβητου πάλαι μὲν εἶχε τὸν φθόγγον τοῦ ga, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς τὸ C, ἴσον ἐστὶ πρὸς τὸ Gajus. Βραδύτερον δὲ πολλῶ μετέπεσεν εἰς τὸν συγγενῆ, καθ' Ἡσύχιον φθόγγον Κκ, ὅστις ἀπὸ κε—κι πρὸ τοῦ θ καὶ ἰ μόλις περὶ τὸν 2 μ. Χ. αἰῶνα ἱστορεῖται μεταπεσὼν εἰς—σι(=ἀγγλ. Ch ἰτλ. ci).

Ἄλλ' ἐξετάζοντες τὸ κοπτικὸν ἀλφάβητον, ὅπερ ἔστιν αὐτὸ τοῦτο ὀλόσωμον τὸ ἐλληνικὸν βλέπομεν, ὅτι τὸ βῆτα ἐνταῦθα μετηνέχθη ὡς vita (ἢ véta κατὰ τοὺς τῆς Ἄνω Αἰγύπτου Κόπτας)· ἀλλ' ὁ Steipdord ἀποδίδοσιν αὐτῷ διπλὴν φθογγολογικὴν δύναμιν, ἧτοι beta, τραχὺν τοῦτέστι καὶ λεπτὸν φθόγγον. Ἐξ οὗ ὑποφάνεται, ὡς νομίζω, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν βῆτα διπλὴν εἶχεν ἐπὶ Ἀλεξανδρινῶν τὴν δύναμιν καθάπερ καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸν ἀπὸ τῆς 4 ἢ 5π. Χ. ἐκκτονταετηρίδος.

Τέλος δ' ἐξετάζοντες τὸ ὑπὸ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου φιλοτεχνηθὲν ταῖς Σλάβοις ἀλφάβητον, βλέπομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ βῆτα διπλοῦν ἔδωκιν αὐτοῖς γράμμα βῆτα, τοοῦτέστι vita καὶ beta. Ἀπόδειξις ὅτι τὸν 6 ἢ 7 (ἀγνωσθ) μ. Χ. αἰῶνα τὸ β παρ' ἡμῶν κατεῖχε μόνον τὸν λεπτὸν φθόγγον τοῦ véta.

Β'

Πολύτιμον ὡσαύτως βοήθημα ἀποτελοῦσιν οἱ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι συγγραφῆσιν ἀπκντώσι καὶ ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν μεταπεφρασμέναι ἢ μᾶλλον μεταγεγραμμέναι λέξεις, οἷα μάλιστα παρὰ Πλουτάρχῳ εὔρονται. Οὕτω λ. χ. οὗτος μεταγράφει τὸ βραχὺ διὰ τοῦ βρέβις,

δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γράμματος (βῆτα), ἀποδίδουσι καὶ τὸν βέ καὶ τὸν va λατινικὸν φθόγγον. Ὡσαύτω, τὸ aenobarbus διὰ τοῦ ἀηνόβαρος (Παύλ. Αἰμιλ. 25), ἐνθα τὸ η ἀποδίδοσι τὸ μακρὸν e, καὶ τὸ β τὸ βέ, καθάπερ ἀλλαχοῦ τὰ Οὐάρων καὶ Βάρων καὶ Οὐργίλιος καὶ Βιργίλιος δεικνύουσιν, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν βῆτα εἶχε καὶ τὸν φθόγγον τοῦ va, τὸν νῦν παρ' ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ὡσαύτως μκνθάνομεν, ὅτι τοῦλάχιστον μέχρις αὐτοῦ ἐσώζετο ἐκφωνούμενον τὸ δασύ πνεῦμα· «τὸ γὰρ τοῦτο ὅτι Ρωμαῖοι κκλοῦσιν,» ἐνθα τὸ hoc ἀκριβῶς ἀποδίδοται διὰ τοῦ ὅτι δασυνομένου.

Ἀκμυρῶς δὲ καταδείκνυται ἡ τοῦ η ὡς μακροῦ προφορὰ ἐκ πλείστων ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ μισκῆρε, δι' οὗ ἀποδίδοσι τὸ misce=κεράσαι (Πλουτ. 2, 226 B). Ὡσαύτω καὶ ἡ τῆς διφθόγγου εἰ ὡς μακροῦ προφορὰ σαφῶς δείκνυται καὶ ἐκ τῆς λέξεως εἶδος=idus, καὶ idolum καὶ idololâtres κλπ. Ἐπίσης δὲ τὸ διπλοῦν γ ἀποδίδοται διὰ τοῦ λατινικοῦ ng, καθάπερ καὶ νῦν ἐτι παρ' ἡμῶν Ἄλβα Λόγγα=Alba longa, ὡς καὶ ἄγγελος=angelus κλπ.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων σαφῶς, νομίζω καταδείκνυται πόσον πολύτιμον βοήθημα πρὸς ἔρευναν τῆς ἐλληνικῆς προφορᾶς τυγχάνουσιν οἱ περὶ τὰ Ρωμαϊκὰ ἀκμάσαντες τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἰδίᾳ Πλουτάρχου, Πολύβιου, Στράβων Κλπ.

Ἐνδὲ τοῖς ἱερεῖς τῶν Κοπτῶν βίβλοις ἀνευρίσκομεν: χερε (ἀντὶ χεῖρε), σοφικ ορθι=ὄρθοι), δευτε παντες ἰ λαί (=οἱ λαοί), ἰ τις αστρικ = τοῖς ἄστροις, ἐν ἰδι περιστερας εβεθεου (=ἐν εἶδει περ. ἐβεθαίου). Ἐ δύναμις = Αἰ δυνάμεις· σε ἐνομεν σι ευχαριστομεν.. κε δεόμεθα = Σε αἰνοῦμεν· σὶ εὐχαριστοῦμεν.. καί.. δεόμεθα.

Πάντα δὲ ταῦτα ὡς εἶδος, παρελήφθησαν περὶ τὴν 3 μ. Χ. ἐκκτονταετηρίδα καὶ βεβαίως πρὶν ἢ ἀποσχισθῶσι τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας οἱ Κόπται ὡς μονοφυσίται. Ἐξ οὗ καταφάνεται πόσον ἄστοχος καὶ ἄδικος τυγχάνει ἡ περιφρονητικὴ ὀνομασία τῆς ἡμετέρας προφορᾶς ὡς νέας ἢ νεο-ἐλληνικῆς, ἐνῶ αὕτη ἀποδεικνύεται ἀρχαιότερα πάσης προφορᾶς πάσης ἄλλης

εὐρωπαϊκῆς γλώσσης κατὰ πολλὰς ἐκκτονταετηρίδας, ἢ μᾶλλον περὶ τὰς 2 χιλιαετηρίδας.

Γ'

Σπουδαιότατον δ' ὡσαύτως βοήθημα παρέχουσιν ἡμῶν καὶ λατινικὰ ἐπιγραφὰ καὶ ἐλληνικοῦς γράμμασιν ἀνκγεγραμμέναι, ὡς καὶ αἱ ἐλληνικαὶ καὶ λατινικοῦς ἀποδιδόμεναι γράμμασιν. Ἀντιγράφομεν ὧδε τινὰς τούτων.

- Ἐπιγρ. 698... MARITO BENE MERENTI (marito bene merenti)
- » 848... BEIET...ΔΙΗΣ = vixit.. dies)
- » 1369... ΦΗΚΙΤ ΒΙΕΙΤ...= fecit.. vixit.
- » 1492... ΑΒΡΕΛΙΑΝΑ..ΔΙΕΣ (Aureliana...dies).
- » 1608... ΟΥΡΒΙΚΩ ΦΙΛΙΩ BENE MERENTI ΦΗΚΙ = Urbico filio bene merenti feci
- » 1652... BENE MERENTI ... ΒΙΧΙΤ..... ΔΙΗΣ = benne merenti vixit dies
- » 1473... Αὐρηλίω Πολυδεύκῃ συγχαιρων ΦΗΚΙΤ ΦΙΛΙΟΥΣ = fecit filious.
- » 2318... ΣΩΣΑΝΗ ΦΙΛΙΗ ΜΑΤΗΡ ΒΗΝΗ ΜΗΡΗΝΤΙ ΦΗΚΙ ΒΙΧ = Sosanae filiae mater bene merenti... feci vix.

Ἐκ τούτων (ἵνα εἰς ταύτας περιορισθῶμεν) σαφῶς καταμάνθάνομεν, ὅτι τὸ βῆτα διπλοῦν ἐξήγγελε φθόγγον α) τὸν τραχὺν βέ· οἶον bene καὶ βήνη=vene. καὶ β) τὸν λεπτὸν βοῦ· οἶον βίξιτ=vixit. Ἀβρελιάνα=Aureliana 2ον) ὅτι τὸ γάμμα ἐσώζετο καὶ τὸν τραχὺν φθόγγον ga· ὡς ἐν ἐπιγραφῇ 1612 ENTHAE GE GATECHI = ἐνθαδε γῆ κατέχει, τὸ ge = ΓΗ. 3) ὡς καὶ τὸ δέλτα ἐτήρει καὶ τὸν τραχὺν φθόγγον dé ΔΙΕΣ dies 4ον) ὅτι τὸ Η ἐτήρει καθαρὸν τὸν φθόγγον τοῦ μακροῦ η βῆνη μηρηντι = bene=merenti ΔΙΗΣ=dies κτλ. 5) ὅτι καὶ διφθογγου αι, ει καὶ ου ἦσαν μονό-

φθόγγοι, καθάπερ και νῦν παρ' ἡμῶν. ὡς και ἡ λατινικὴ ae=η=ε(ΦΙΛΙΑ=filiae.)

Δ'.

Ἡ νῦν διδασκωμένη παρ' ἡμῶν προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς και ἤτις εἰρήσθω ἐν προόδῳ, οὐδὲν ἐμφαίνει τὸ ξενικόν οὐδ' ἐνεχειεπίσκατον και μὴ ἑλληνικὸν φθόγγον, εἰς μὲν τὰ σύμφωνα β, γ, δ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπονέμει τοὺς λεπτοὺς φθόγγους = v, gh, th· τοὺς δὲ τραχεῖς τούτων φθόγγους h, ga, d, ἐκ τῆς ζώσης ἐθνικῆς προφορᾶς παραλαβοῦσα μετέθηκε νῦν ἐπὶ τῶν π, κάππα και ταυ· οὕτω τὸ π μετὰ τὸ μῖ ἢ νῖ πάντοτε ἀπαγγελλόμενον ὡς h: ἔμπορος = emporos ἔμπρος = empros: ἀμπελος = ampelos κτλ. Ἔστι δὲ τοῦτο παρόμοιον πρὸς τὰ ἀρχαῖα Δελφικὰ βρατεῖν και βικρός ἀντὶ πατεῖν και πικρός. Τὸ δὲ κάππα μετὰ τὸ γάμμα ἢ νῖ προσφέρωμεν (καθάπερ και αὐτὸ τὸ γ) ὡς ga· ἀγκάλη = angali· ἄγγελος = angelos, κτλ. Τὸ δὲ ταυ μετὰ τὸ νι προσφέρωμε ὡς d ὡς, πέντε = pente· παντός = pantos, παρόμοια πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν πέδε ὄντι πέντε και πρὸς τὸ νῦν Μεγαρικὸν ἰδίωμα τῆς προφορᾶς τοῦ νι ὡς d ὡς πέδε, ποδικός ἀντὶ πέντε ποντικός κτλ.

Τὸ δὲ γάμμα πρὸ μὲν τῶν φθόγγων e και i προσφέρωμεν ὡς j (ιώτ), πρὸ τοῦ γ δὲ και κ και χ και ξ ἀπαγγελλόμενον ὡς νῖ (ἄγγελος = angelos, ἀγκάλη = angali, βρόγχος = vronchos, ἀπήγξατο = apinxato: δίδωμεν δ' αὐτῷ τὸν τραχὺν φθόγγον ga ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν δύο γ: ἄγγειον = angion ἢ ὅτι προκύπτει ἐκ τοῦ συγγενοῦς φθόγγου κάππα· γαμήλα ἐκ τοῦ κάμηλος = amila κτλ.

Τὰς διφθόγγους ἐν τῇ διδασκωμένῃ (πλὴν τῶν μετὰ τοῦ υ, ὃ προσφέρωμεν ὡς σύμφωνον = φ ἢ β) μανθάνομεν ὡς ἀπλοῦς φθόγγους φωνήεντος: αι = e, κατὰ τὸ γαλλικὸν aimer: τὸ ει = i τὸ οι = u ἢ i· τὸ ου = u (λατινικόν). Ἐξωμοιώσαμεν δὲ πάντα τὰ φωνήεντα ὡς πρὸς τὸν χρόνον, μὴ διακρίνοντες τὰ μακρὰ τῶν βραχέων· τοῦτο δὲ διότι ἐμῆκύνσαμεν τὰ βραχέα (ε, ι, ο, υ, αἰ, οἰ) καταστήσαντες αὐτὰ ἰσόχρονα πρὸς

τὰ μακρὰ, μάλιστα ὅταν τονίζωνται.

Πρὸς δὲ τούτοις μετεβάλομεν τὸ ε μακρὸν (ἦτα) ἐπὶ τὸ ἀγγλικώτερον εἰς εἰ ἢ ἰ μακρὸν· τοῦτο δὲ ἀκολουθοῦντες τῇ ἀρχαίᾳ αἰολικῇ και μάλιστα τῇ βοιωτικῇ συνηθείᾳ τρεπούση τὸ η εἰς εἰ, κατὰ τὰς βοιωτικὰς ἐπιγραφὰς πατεῖρ μεῖτε, μείν, Θειβῆος ἀντὶ τῶν πατῆρ, μήτε, μῆν, Θεβῆτος κτλ.

Τέλος δὲ ὅπως σχεδὸν ἀπεβάλομεν τὸ δασὺ πνεῦμα· ἀλλὰ και τοῦτο ἐπὶ τὸ αἰολικώτερον. Γνωστὸν δ' ὅτι οἱ Αἰολεῖς, ὡς και αὐτοὶ οἱ πανάρχαιοι προπάτορες ἡμῶν Πελασγοὶ ἀκλούμενοί πρότερον κατ' Ἡρόδοτον, ἀπετέλουν τὰ ἐνέα δεκάτα τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ, τὰ μέγιστα δὲ βεβῆως ἐπηρεάσαν και τῆς προφορᾶς και τὸν σχηματισμὸν και τὴν νῦν κοινῆς ἑλληνικῆς. ἤτις κατὰ τὸν ἡμέτερον κ. Γ. Χατζηδάκιν προέκυψεν ἐκ τῆς ἀρχαίας κοινῆς. Οἱ Αἰολεῖς, δ', ὡς ἰστορεῖται και τὸ δασὺ πνεῦμα ἀπέφευγον και ἐπ' αὐτοῦ τοῦ υ και τὸ η ὡς εἰ ἤτοι e μακρὸν προὔφερον.

Ε'

Ἄλλὰ τὸ μέγιστον και σπουδαιότατον τῶν βοηθημάτων πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς βεβῆως παρέρχει ἡ ἐμβριθῆς και ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἢ τῆς ἐθνικῆς προφορᾶς, οἷα λαμπρά και ζῶσα και ὀλόκληρος σώζεται ἐν ταῖς συγχρόνοις τρισὶ διαλέκτοις (κοινῇ, ἀθβνικῇ και τσακωνικῇ) και τοῖς πολλοῖς και ποικίλοις γλωσσικοῖς ἰδίωματι τῆς νῦν λαλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης.

Και ὄντως και αὐτὸ τὸ δασὺ πνεῦμα, ὅπερ διδασκόμεθα ὡς ἀπὸ χιλιετηρίδων ἤδη ἀπολωλὸς, ἀνευρίσκομεν λαμπρὸν και ἀνεμφίλετον και ἀναντίρρητον και ἀναμνησθήτητον ἐν τῇ Μακεδονοίλλυρικῇ (ἀθβνικῇ) διαλέκτῳ οἷον ἔλκε (= helki) τὸ ἔλκειν και ἦλ (hel) τὸν ἦλον ἀκλούσιν, ὅστις και ἦλ ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναγγεγραπται.

Ὡσαύτως δὲ ὁ τόνος και ἐν τοῖς τρισὶν ἡμῶν διαλέκτοις ἔστι κατὰ πάντα ὁμοῖος τῷ ἀρχαίῳ ἤτοι ἀπαντᾷ και ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν, και οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης και προπαραληγοῦσης,

καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις και τῇ λατινικῇ· διὸ καθίσταται ἀπαραιτήτος ὁ τονισμὸς ἐν τῇ γραφῇ οὐ μόνον διὰ τοὺς ξένους, ἀλλὰ και διὰ τοὺς Ἑλληνας αὐτούς. Πάσχει δὲ και νῦν ἑγγλισιν ὁ τόνος ὡς και πάλαι ἐπὶ τῶν ἐγγλισιμένων μορίων και κατὰ τὰς τρεῖς διαλέκτους. Νομίζω δὲ ὅτι και ὁ περισπώμενος τόνος διασώζεται ἐν τῇ Μακεδονικῇ Ἰλλυρικῇ, (ἔνθα πολὺ ἀκούεται δικὴν κύματος ὑψῶν και ταπεινῶν τὴν φωνὴν ἐπὶ τοῦ τονιζομένου ἢ μάλλον περισπωμένου φωνήεντος.

Ἄλλὰ και ὁ χρόνος τῶν φωνήεντων και διφθόγγων, ἤτοι ἡ διάκρισις εἰς μακρὰ και βραχέα, λαμπρῶς σώζεται ἐν τοῖς λαλουμένοις διαλέκτοις, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸ e και e, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἀθβνικῇ, παρ' ἢ πάντα τὰ βραχέα φωνήεντα (α, ε, ι, ο, υ) και αἱ βραχεῖαι διφθόγγοι (αἰ, οἰ και οὔ μάλιστα παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι, κατὰ τοῖς ἀρχαίοις γραμματικῶς. ὡς ἐν τῷ κύνες = κύνες) λαμβάνουσι φθόγγον ὁμοῖον πρὸς τὸ γαλλικὸν e muet και τὸ ἀγγλικὸν e ἢ και

ο βραχύ. Τοῦτον δ' οἱ πρῶτοι ἀθβνολόγοι ἐκάλεσαν ἀόριστον (unbestimmte) φωνήεν, ὅτε μὴ δυνάμενον διακρίνεσθαι τῶν ἄλλων πάντων φωνήεντων, οἱ δ' ἀρχαιότεροι ὡς ὁ Camarda και Hahn, οἱ γράφοντες ἑλληνικοῖς γράμμασι τὴν ἀθβνικὴν, ἐσημείουν διὰ τοῦ e γαλλικοῦ, οἱ δὲ γράφοντες διὰ λατινικῶν ἢ ἀναμικτῶν στοιχείων σημειοῦσι διὰ τοῦ e ἑλληνικοῦ. Ὁπισθόηποτε ἐν ἔστι βέβαιον, ὅτι μάλιστα ἐν τῇ μακεδονοίλλυρικῇ διαλέκτῳ διακρίνεται σαφῶς και φανερῶς τὸ βραχύ και μακρὸν e, και ἂν ποτε εἰσαχθῇ ἐπιστημονικῇ και φιλολογικῇ γραφῇ και ὀρθογραφίᾳ εἰς τὴν ἀθβνικὴν, ἀντὶ τοῦ γαλλικοῦ e τοῦ Καμάρδα γραφῆσεται ἀπλῶς τὸ ἑλληνικὸν e, ὡς πράττουσιν οἱ τὴν λατινικὴν ἢ ἀναμικτὸν γραφὴν ζητοῦντες εἰσαγαγεῖν ἀντὶ δὲ τοῦ e μακροῦ γραφῆσεται τὸ η, ὡς ἡ ἐπιστημονικῇ ἀλήθεια και ἡ φιλολογία ἀπαιτοῦσι.

(Ἔπεται συνέχεια και τέλος)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΦΟΡΩΣΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΘΕΙΣΑΙ ΥΠΟ ΠΡΩΗΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ

Ἐπὶ τουρκοκρατείας ἡ γεωργία ἀνὰ τὰς ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένης χώρας τῆς Ἀνατολῆς διεξήγετο ὄλως ἐμπειριζῶς καὶ δι' ὀργάνων αὐτόχθημα πανραγαίων. Τὸ μόνον γνωστὸν μοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔπωση δὴποτε εἰδικὸν γεωργικὸν σύγγραμμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶνε τὸ «Γεωπονικὸν τοῦ Κρητὸς μοναχοῦ Ἀγαπίου Λάνδου, σύντομος πραγματεία (εἰς 16ον σελ. 144), δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1647 καὶ ἀνατυπωθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1888. Ἡ δὲ τίτλος «Ἐμπορικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» τοῦ Ν. Παπαδοπούλου, ἣτις ἐδημοσιεύθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1815 περιλαμβάνει πολλὰς πληροφορίας περὶ τῶν τότε γεωργικῶν προϊόντων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Γ. Πολαιολόγου (βλέπε κατωτέρω) μαθαίνω ὅτι τῷ 1816 ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Οἰκονομίας πρακτικῆς καὶ γενικῆς πάντων τῶν τῆς ἀγροικίας κτημάτων» συγγραφείσης ὑπὸ τινος Δ. Γοβδελά, ὅστις ὑπέσχετο ὡς συνέχειαν καὶ ἑτέρους ἑπτὰ τόμους μηδέποτε ὁμῶς δημοσιευθέντας. Περὶ τῶν προϊόντων τῆς Κύπρου κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἀναφέρει πολλὰ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριακὸς ἐν τῇ «Χρονογραφικῇ τῆς νήσου Κύπρου ἱστορίᾳ» του, τῆς δημοσιευθεῖσης τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788 καὶ ἀνατυπωθεῖσης ὑπὸ τοῦ Δ. Καταλάνου ἐν Λευκωσίᾳ τῷ 1902. Περὶ προϊόντων, τῆς γεωργίας καὶ ἰδίως περὶ τῆς χλωρίδος τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν πλείοτερα ἐγράφησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ ὑπὸ ξένων κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐπισκεφθέντων τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Εἰδικώτερον ὅμως, καθ' ὅσον γνω-

ρίζω, καὶ ἐκτενέστερον περὶ τῆς καλλιέργειας τῆς Ἑλαίας ἐν Κερκύρᾳ ἐγραψεν ὁ Ἰταλὸς Λάζαρος Μόρδος ἐν πραγματεία του δημοσιευθεῖσῃ τῷ 1808 ἐν Κερκύρᾳ ἰταλιστὶ καὶ ἐπιγραφομένη «Nozioni miscellanee intorno a Corcira, con note in fine dell' opera corrispondente alle rispettive pagine, con una memoria intorno l'ulivo e con un dizionario botanico colla spiegazione in greco vernacolo».

Α

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ (1828—1872)

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὁ μόνος ὅστις ἐσκέφθη καὶ εἰργάσθη σοβαρῶς καὶ μεθοδικῶς ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς γεωργίας τοῦ τόπου εἶνε ἀνεκτιμώμετος ὁ Κεποδίστριας, ὅστις παρὰ τὰ περιωρισμένον μέσον τὰ ὅποια διέθετε καὶ παρὰ τὰς πολλαπλὰς καὶ μεγάλας ἀνάγκας τὰς ὁποίας εἶχε τότε ἡ χώρα, ἐφρόντισε καὶ περὶ ἰδρύσεως πρῶτον ἀγροκηπίου ἐν Τίρυνθι (1).

(1) Ὑπ' ἀριθ. 459 «Διαταγὴ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Οἰκονομικῶν» (1828).—Εἰς τὸν Κεποδίστρια ὡσαύτως ὑφίσταται ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρώτη εἰσαγωγὴ καὶ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του μεγάλα ποσὰ γεωμήλων ἐκομίσθησαν ὅπως χρησιμεύσωσι πρὸς διατροφήν πολλῶν τότε στερουμένων καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἀρτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς σποράν. Περὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ εἴδους τούτου ἰκανὰ ἀναφέρει εἰς τὸ γεωργικὸν του σύγγραμμα ὁ Παλαιολόγος. Περὶ τὸ 1860 οἱ Πρώτος καὶ Χωματιακὸς, κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἐδημοσίευσαν πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Ὁδηγία περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν γεωμήλων». Τῷ 1869 ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 51 ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν «Περὶ ἐφευρέσεως τρόπου πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τῶν γεωμήλων».

Τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδρύματος τούτου ἀνέθεσαν εἰς τὸν τότε (τῷ 1829) ἐπανκατάφυκτον ἐκ Γαλλίας, ἐνθα ἐσπούδαζε τὴν γεωργίαν, Γρηγόριον Παλαιολόγον. Καὶ ὁποῖος μὲν ἦτον ὁ Παλαιολόγος ὡς γεωπόνος μαρτυρεῖ τὸ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τέλειον καὶ πλήρες γεωργικὸν σύγγραμμά του (1), ὁμοίον τοῦ ὁποίου ἕκτοτε δὲν εἶδε τὸ φῶς ἐν Ἑλλάδι. τοῦτος δὲ ἦτον ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἀγροκηπίου καὶ ποίειν ἀντίπραξιν ἀπῆντησεν ἡ κανονικὴ λειτουργία αὐτοῦ εὐθὺς σχεδὸν ἀπὸ τῆς συστάσεώς του μᾶς πληροφορεῖ ὁ Παλαιολόγος ἐν τοῖς ἐπομένοις. «Τὸ κατάστημα αὐτὸ εἶχε σκοπὸν νὰ δειξῆ καὶ ν' ἀπαδείξῃ εἰς τοὺς κατοικοὺς τῆς Ἑλλάδος τὴν ὠφέλειον τῆς νεωτέρας γεωργίας καὶ τῶν τελειοποιημένων ἐργαλείων, νὰ εἰσαῖξῃ εἰς τὸ Κράτος νέαν ζωὴν, ἐπωφελεῖ μὲν, ἀλλὰ ἀγνωστὰ εἰς τοὺς Ἑλληνας, νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ κάρπια καὶ ἄλλα δένδρα, νὰ βελτιώσῃ τὴν ἀμπελοργίαν, οἴνοποιαν, ἐλαιοποιαν, ἀλσοκομικαν, μεταξουργικαν κτλ. τέλος νὰ χορηγήσῃ κατ' ἕτος εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἀριθμὸν τινὰ νέων καὶ χρηστοθητῶν γεωργῶν, ἰκανῶν νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας τῶν τὰ μαθήματα, ὅσα ἤθελον ἰδεῖ καὶ ἀκούσει εἰς τὸ Ἀγροκηπίον τῆς Τίρυνθος. Οἱ φιλόδηροποι αὐτοὶ σκοποὶ ἄρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται, καὶ ἤθελαν ἤδη προκύψει αἰσθητικὰ ὠφέλεια ἀπὸ τὸ κατάστημα τῆς Τίρυνθος, ἀν' ἀπὸ μέρους τῶν περὶ τὸν μακαρίτην Κυβερνήτην μισοκάλων ἀτόμων προελθοῦσαι δυσκρέσειαι δὲν μὲν ἠνάγκαζον νὰ δώσω ἕκτοτε τῇ παραίτησίν μου, καὶ ν' ἀφεθῆ τὸ Ἀγροκηπίον εἰς ἀνθρώπους οὔτινες τὸ παραμέλησαν καὶ τὸ ἄφησαν τέλος νὰ διαρπαγῆ καὶ νὰ καταστραφῆ ἀπὸ

(1) «Γεωργικὴ καὶ οἰκιακὴ οἰκονομία» εἰς δύο τόμους, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐδημοσιεύθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1833, ὁ δὲ δεῦτερος ἐν Ἀθήναις τῷ 1835. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Παλαιολόγου ἐπαντυπώθη τῷ 1881 μετὰ «ἐπιδιορθώσεων καὶ ἐπαυξήσεων διὰ νεωτέρων προσθηκῶν» ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Γ. Π. Πύργου. Ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου τούτου ἐξέδωκε τῷ 1879 ἡ «Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐμφυλίσσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας».

τοὺς στρατιώτας κατὰ τοὺς προπερισυνούς ἐμφυλίους πολέμους μᾶς» (1).

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου (2) προκύπτει πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι ὁ Παλαιολόγος ἀπεχώρησε τῆς διεύθυνσεως τοῦ Ἀγροκηπίου πρὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδίστρια, ἣτις συνέβη κατὰ Σεπτέμβριον (27) τοῦ 1831. Κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1844 χρονικὸν διάστημα τὸ Ἀγροκηπίον ὑφίστατο μᾶλλον ὡς προσοδοφόρον δημόσιον κτήμα, ὅπερ ἐπὶ δύο μὲν ἔτη (1832—1834) διηύθυνεν ὁ Ἀθανάσιος Βάϊας, ἐπὶ τέσσαρα δὲ (1834—1838) οἱ Βαβαροὶ Βέγ, στρατιωτικὸς, καὶ Σμῆθ, ὁ μετέπειτα ἀρχικληρικός τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀνακτορικοῦ κήπου κατὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔξ ἔτη (1838—1844) τὸ Ἀγροκηπίον ἦτον ἐνοικιασμένον εἰς τὸν Σέκερην.

Τῷ 1844, ἐπὶ τῆς Πρωθυπουργίας τοῦ Κωλετῆ, ἐλήφθη πρόνοια περὶ ἀνοργανώσεως τοῦ Ἀγροκηπίου, οὗτινος διευθυντὴς διωρίσθη ὁ εἰς τὴν Γαλλίαν μορφωθείς Ἰωάννης Πρώτος, Χίος, ὅστις συνέταξε καὶ τὸν ψηφισθέντα τῷ 1846 (τῆς 28 Μαΐου) νόμον «Περὶ συστάσεως Γεωργικοῦ Σχολείου εἰς Τίρυνθα». Ὡς ὑποδιευθυντὴς δὲ ἡ οἰκονόμος προσελήφθη ὁ Κροκίδας. Τότε αἱ γὰρ τοῦ ἰδρύματος τούτου ἀνήρχοντο εἰς 2168 στρέμματα (3), ἐξ ὧν 650 ὡς ἔγ-

(1) Τῷ 1833 ὁ Παλαιολόγος προσελήφθη ὡς γραμματεὺς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματείαν, τῷ δὲ 1835 ἐξέδιδε τὸν «Τριπτόλαιμον» γεωργικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα. Τῷ 1838, ἐντολῇ τῆς Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσεν γνωστὰς μοι πραγματείας «Περὶ καλλιέργειας καὶ παρασκευῆς τῆς κανναβέως». «Περὶ καλλιέργειας τῆς ὀνοβρυχίδος». «Περὶ καλλιέργειας τῆς μηδικῆς». «Περὶ καλλιέργειας τοῦ μήκωνος τοῦ ὑπνωτικοῦ». Τοῦ Παλαιολόγου ἔργον συμπεραίνω ὅτι πρέπει νὰ εἶνε σύντομος ἀχρονολόγητος καὶ ἀνόνητος πραγματεία «Περὶ καλλιέργειας τῆς Καστανίας».

(2) «Γεωργ. καὶ οἰκιακὴ οἰκονομία», τομ. Α' σελ. 19'.

(3) Τῷ 1836 Γερμανὸς μηχανικὸς ἐξεπόνθη διαγράμμα τῶν κτημάτων τοῦ ἀγροκηπίου. Ἐτερον διαγράμμα ἐξέτελεσε τῷ 1846 ὁ μηχανικὸς Κ. Φωτομας, ὅπερ ὁμῶς ἀπωλέσθη, διὸ

γιστη διετέθησαν πρὸς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ σχολείου, αἱ δὲ ὑπόλοιποι ἐνωμιάζοντο ὑπὸ τοῦ Δημοσίου πρὸς ἄφελος τοῦ Σχολείου. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (1846) εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου προσήρτηθη καὶ τὸ ἵπποφορβεῖον (6).

Τὸν Πρώϊον διεδέχθη τῷ 1848 ὁ Σπ. Α. Χωματιανός, ὅστις πρότερον διετέλει «διδάσκαλος τῆς γεωργίας» εἰς τὸ διδχ-

τῷ 1866 εἰς τὸν αὐτὸν Φωτομάραν ἀνετέθη νὰ καταρτίσῃ νέον διάγραμμα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τοῦ 1836 ὅπου εὑρίσκειτο τότε εἰς τὴν ἐφορείαν Ναυπλίου. Τὸ νέον τοῦτο διάγραμμα τοῦ Φωτομάρα, καθ' ἀναφέρει Ἰ. Ἀποστολόπουλος, τῷ 1869 εὑρίσκειτο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Τὰ ὑπερδισχιλία ταῦτα στρέμματα τῶν κτημάτων τοῦ Ἀγροκηπίου, ὅτε τοῦτο τῷ 1872 κατηργήθη, διὰ τῆς μεθόδου τῶν πωλήσεων τῶν δωρεῶν καὶ τῶν καταπατήσεων, εἶχον περιορισθῆ περίπου εἰς 1500 καὶ ἐνωμιάζθησαν τῷ 1874 ἀντὶ τοῦ εὐτελεστατάτου ποσοῦ τῶν 1500 δρχ. ἐτησίως.

(6) Τὸ ἵπποφορβεῖον συνεστήθη τῷ 1838 μεταξὺ Ναυπλίου καὶ Μύλων, εἰς θέσιν Τιμνίου. Μετὰ τοῦ παρ' αὐτῷ δὲ Βάλτου εἶχεν ἕκτασιν 14,500 στρεμμάτων ὡς ἔγγιστα. Τὸ ἴδρυμα τοῦτο κατ' ἀρχὰς διηρθύνετο ὑπὸ Βαβαροῦ Ἀξιωματικοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1846 διηρθύναν αὐτὸ πρῶτον μὲν ὁ ὑπάρχων Γ. Ἀγγελόπουλος καὶ ἀκολούθως ὁ ὑπάρχων Κ. Παραμυθιώτης. Ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1850 ἦτο προσήρτημένον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Τίρυνθος. Τῷ 1850 διὰ Β.Δ. τῆς 14 Ὀκτωβρίου ἀπεσπάθη τοῦ σχολείου καὶ ὑπήχθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1859 διηρθύνετο ὑπὸ τοῦ ἐλάρχου Κ. Παραμυθιώτου, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης μέχρι τοῦ 1863 ἡ διεύθυνσις τοῦ ἴδρυματος τοῦτου ἦτον ἀνατεθημένη εἰς τὸν Πρώϊσον κτηνίατρον Σπρίγγεφελδ. Κατὰ τὴν τετραετὴ ταύτην περίοδον τὸ ἵπποφορβεῖον ἔφερον ἀρίστους καρπούς· ἐν τούτοις τῷ 1863 κατηργήθη, αἱ δὲ γαῖαι καὶ οἱ λιμνῶνες καὶ τὰ κτίρια αὐτοῦ ἐνωμιάζθησαν πολυετῶς. Ὁ λόγος τῆς καταργήσεως τοῦ εὐδοκίμως λειτουργούντος τούτου ἴδρυματος δὲν ἦτο βεβαίως οἰκονομικῶς κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διευκόλυνσιν τῆς διαρπαγῆς τῶν γαιῶν αὐτοῦ.

σκαλεῖον Ἀθηνῶν (1). Ὡς ὑποδιευθυντῆς δὲ διορίσθη τότε τὸ πρῶτον ὁ Δ. Κοντάκης. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1850 τὸ ἴδρυμα τοῦτο εἶχε σκοπὸν καθαρῶς πρακτικόν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, τῇ εἰσηγήσει, Κύριος οἶδε τίνος γραφειοκράτου ἀγνωστῶς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας τοῦ τόπου (2), διὰ Β. Δ. τῆς 2 Νοεμβρίου («περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ Γεωργικοῦ Σχολείου εἰς Τίρυνθα») μετετρέπη καὶ εἰς θεωρητικόν, διδασκόμενον ἐν αὐτῷ καὶ μαθημάτων ἐπὶ τῷ σκοπῷ «νὰ μορφώσῃ ἐπιστήμονας περὶ τῆς γεωργικῆς ἱκανοῦς νὰ ἀναπτύξωσι διὰ τῶν ἐιδικῶν γνώσεων τῶν τὸν κλάδον» τὸν γεωργικόν (Κεφ. Α' ἀρθ. 2 τοῦ Β. Δ.)

Ὡς ἦτον ἐπόμενον ἡ τροποποίησις αὕτη τῆς Σχολῆς ἐπὶ τὸ θεωρητικώτερον ἀπέτυχεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς, διὸ τῷ 1852 ἀντὶ τοῦ Χωματιανοῦ καὶ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ Κοντάκη ἐπανήλθον ὡς διευθυντῆς ὁ Πρώϊος καὶ ὡς ὑποδιευθυντῆς ὁ Κροκίδας, χωρὶς ὅμως νὰ καταργηθῆ ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία. Ἐπὶ τῆς ἐκ δευτέρου ταύτης διευθύνσεως τοῦ Πρώϊου μετεκλήθη ἐκ Γαλλίας καὶ προσελήθη εἰς τὴν Σχολὴν ὡς ἀρχιζευγίτης ὁ Κεμποκάσσος, τῷ δὲ 1857 προσληθέντος τοῦ Πρώϊου ὡς γραμματέως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν (παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς Δημοσίου Οἰκονομικῆς) διορίσθη ἀντ' αὐτοῦ διευθυντῆς τῆς Σχολῆς ὁ Κεμποκάσσος, ὅστις εἶχεν ὡς ὑποδιευθυντὴν ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν Κρο-

1) Τὰ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον παραδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ μαθήματα ἐδημοσίευσεν ὁ Χωματιανός τῷ 1848 ἐν μικρῷ πονήματι ἐπιγραφομένῳ «Γεωπονικὰ - Κηπουρικὴ Ἀμπελοργία καὶ καλλιέργεια τῆς Ἐλαίας».

(2) Τῷ 1849 ὁ Πρώϊος ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἴδρυματος τῆς Τίρυνθος ἣν ἔκθεσιν ἐγὼ δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω, ἀλλὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Π. Χαλιόπουλος εἰς τὸ «Περὶ ἐμψυχώσεως καὶ βελτιώσεως τῆς Ἑλληνικῆς γεωργίας» ἀξιόλογον σύγγραμμά του ὑπερπεριαιεῖ (σελ. 294). Ἄλλα γνωστά μοι ἔργα τοῦ Πρώϊου εἶνε σύντομος πραγματεία «Περὶ περιγραμμάτων τῶν φυτῶν καὶ ἰδίας τῶν σταφίδαμπέλων» δημοσιευθεῖσα τῷ 1847 ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη «Περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν γεωμῆλων» εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ὁποίας εἰργάσθη καὶ ὁ Χωματιανός.

κίδαν καὶ ἐν τέλει τὸν Κοντάκη. Τὸν Κεμποκάσσο (1), κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1860 ἀπελθόντα εἰς τὴν πατρίδα του, διεδέχθη ὁ Πρώϊος, ὅστις ὅμως ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ὑπηρεσίας τῆς Σχολῆς εὐρέθη νεκρὸς εἰς τὴν κλίνην του. Τότε, μετὰ λαμπρὰς σπουδᾶς εἰς τὴν Γεωργικὴν Σχολὴν τοῦ Grignon, εἶχεν ἐπικυκλάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Α. Ἡλιόπουλος, ὅστις διορίσθη ἀμέσως διευθυντῆς τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Τίρυνθος, προσλαβὼν ὡς ὑποδιευθυντὴν καὶ καθηγητὴν τὸν Α. Μιχαλόπουλον. Ἀλλὰ τῷ 1864 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κατήργησε τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν ὁ δὲ Ἡλιόπουλος, ἀπευδύσας ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν δολοπλοκῶν καὶ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ τότε ἀρμοδίου παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐσωτερικῶν τμηματάρχου, τὸ ἐπόμενον ἔτος (Ἀπρίλιον 1865) ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του, ἣτις, ὡς ἀπὸ πολλοῦ ἐπιδιωκομένη, ἀσμένως ἐγένετο δεκτή. Τὸν Ἡλιόπουλον διεδέχθη ὁ Κοντάκης, τοῦτον δὲ τῷ 1866 ὁ Ἰωάννης Ἀποστολόπουλος, ὁ πικρολογούμενος ἀνικανώτερος πάντων τῶν προκατόχων του, ἀλλὰ καὶ ὁ πλειότερος μέσος, δικηθῶν, διὸ καὶ ὁ ἐπὶ πλείοτερον χρόνον διευθύνων τὸ ἴδρυμα τοῦτο. Οὕτως κατὰ τὴν ἑπταετὴ περίου διεύθυνσιν του (1866—1872) κατάρθωσε νὰ παραλύσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ δικαιώσῃ τὴν λήψιν τοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἐπιδιωκομένου μέτρου τῆς ὀριστικῆς καταργήσεως ἴδρυματος ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐδαπανήθησαν πολλὰ ἑκατοντάδες χιλιάδων δραχμῶν (2)

1) Τῷ 1859 ὁ Κεμποκάσσο, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ τότε νομοίατροῦ Ἀργολίδος καὶ καθηγητοῦ ἐν τῇ Γεωργικῇ Σχολῇ Α. Σακελλαρίδου ἐξέδιδε τὴν «Γεωργικὴν ἐφημερίδα τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Τίρυνθι γεωργικῆς Σχολῆς». Ἐξω ὑπ' ὄψιν μου μόνον δύο τεύχη (α' καὶ β' τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου), ἀγνωστῶς δὲ πότε διεκόπη ἡ δημοσίευσις τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγραμματος.

(2) Ὁ Ι. Ἀποστολόπουλος, ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως, διέμενεν εἰς τὴν Γαλλίαν σπουδάζων τὴν γεωργίαν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Grignon ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη. Τῷ 1868 ἐδημοσίευσεν φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι γεωργίας καὶ ἰδίας περὶ τῆς Γεωργικῆς

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἶδομεν ὅτι τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἀπὸ τῆς συστάσεώς του μέχρι τοῦ 1850 ἐλειτούργει ὡς ἀπλοῦν ἀγροκηπίον ἢ ὡς προσοδοφόρον κτήμα τοῦ Δημοσίου (1831—1844). Ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1863 προσελαμβάνοντο καὶ μαθηταὶ (ἐνίοτε καὶ πληρονομούμενοι ὡς ὑπότροφοι πρὸς 30—45 δραχμὰς κατὰ μῆνα) διδασκόμενοι θεωρητικὰ γεωργικὰ καὶ ἄλλα μαθήματα ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς διευθυντῶν καὶ ὑπὸ καθηγητῶν τοῦ ἐν Νκυπλίῳ γυμνασίου ὑπὸ ἱατρῶν, δικηγόρων ἢ δικαστῶν δικημένων ἐν Νκυπλίῳ, διοριζομένων δὲ ἐκὰς

Σχολῆς τῆς Τίρυνθος». Τὸ μόνον χρῆσιμον μέρος τοῦ φυλλαδίου τούτου εἶνε αἱ ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμεναι πληροφορίες περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς, ἐξ ὧν πολλὰ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἀνωτέρω Ἀπὸ τῆς 28 Αὐγούστου τοῦ 1863 μέχρι τῆς 6 Ἀπριλίου τοῦ 1896, δηλαδή ἐπὶ 27 ἔτη, ἐδημοσίευσεν ἐβδομηκοντα δύο φύλλα ἐφημερίδος φερύσης τὸν τίτλον «Γεωργικὴ Ἐφημερίς», ἀλλ' ἐγκλειούσης ἰδίως ὕβρεις καὶ συκοφαντίας κατὰ παντὸς προσώπου (ὑπουργοῦ, ὑπαλλήλου ἢ ἰδιώτου) ὅπου συνέπεσαν, ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του ἢ τῆς θέσεώς του, νὰ ἔχη σχηματίσει οὐχὶ εὐνοικὴν γνώμην περὶ τοῦ μακαρίτου Ἀποστολοπούλου. Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς τῆς Τίρυνθος διετέλεσε ἄχρι τοῦ 1872, ὅτε τὸ ἴδρυμα τοῦτο, κατόπιν ἐπανειλημένων ἀποφίσεων τῶν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα χρηματισάντων ὑπουργῶν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Οἰκονομικῶν Θ. Δηληγιάννη, Σωτηροπούλου, Παπαμιχαλοπούλου, Νικολοπούλου καὶ Β. Δεληγεώργη κατηργήθη. Ἐπὶ τινος μῆνας τοῦ 1892 (ἀπὸ 14 Μαρτίου μέχρις 25 Ἰουνίου), πρῶθυπουργοῦντος τοῦ Κωνσταντοπούλου, ὁ Ἀποστολόπουλος διετέλεσε διευθυντῆς τοῦ τότε λειτουργούντος Τριανταφυλλιδείου Γεωργικοῦ Σχολείου Ἀθηνῶν. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1895 διορίσθη διευθυντῆς τοῦ Τριανταφυλλιδείου Γεωργικοῦ Σταθμοῦ Βυτινῆς, ὅπως ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀμπελικοπούλου κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Εἰς τὸν αὐτὸν Σταθμὸν Βυτινῆς ἐπανεδιορίσθη ὁ Ἀποστολόπουλος κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1897, ἀντικατασταθῆς ὑπὸ τοῦ Σ. Χασιώτου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1900. Ὁ Ι. Ἀποστολόπουλος ἀπέθανε συνταξιούχος πρὸ τινων ἐτῶν.

στοτε υπό τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ λαμβανόντων ἐπιμίσθιον διὸ καὶ ἔλαβε τὸ ἴδρυμα τοῦτο καὶ διετήρησε μέχρι τέλους τὸν τίτλον «Γεωργικῆς Σχολῆς» ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 1864 εἶχε καταργηθῆ ἢ ἐν αὐτῷ θεωρητικῇ διδασκαλίᾳ.

Κατὰ τὴν ὑπερτεσσαρακονταετῆ λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος τούτου ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ ἠλλαξε τρεῖς καὶ δεκάκις. Ἐκ τῶν διευθυνάντων δ' αὐτὸ ὡς ἀγροκήπιον ἢ σχολὴν πρακτικὸς μὲν πλὴν κινδύνου ἀπεδείχθη ὁ Καμπούσσος, ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν καὶ ἱκανότητα οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν ἀνεπτυξαν ὁ Παλαιολόγος, ὁ Πρωῖος καὶ ὁ Ἡλιοπούλος, Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ τελευταίου ἡ Τίρυνθ ἔλαβε πραγματικὴν μορφήν Γεωργικῆς Σχολῆς καὶ γεωπόνους τινὰς ἱκανοὺς ἐμόρφωσε χρησιμοποιοθέντας καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν (1). Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπ' αὐτοῦ διευθύνσεως τῆς Σχολῆς ἰδοὺ τί τῷ 1894 μοὶ ἔγραψεν ὁ Ἡλιοπούλος ἐξ Ἀτάρνης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔνθα τότε εὐρίσκετο. «Ὡς τοιαῦτα ἐλογίσθησαν ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ μὲν πρακτικοῦ τμήματος ἐζητήθησαν ἀπλείστως καὶ ἐτοποθετήθησαν λίαν ἀποτελεσματικῶς παρὰ τοῖς κτηματίαις τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος ζητηθέντες ἐτοποθετήθησαν ὁμοίως πρὸς διεύθυνσιν εὐρυτέρων ἐπιχειρήσεων ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς γείτονος ἐπικρατείας». Περὶ δὲ τῆς μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς Σχολῆς ἐργασίας του ἔγραψεν ἐν τῇ πρὸς με ἐπιστολῇ του: «Ἀνεχώρησαν ἐκ Τίρυνθος μετὰ τὴν ὀρισμένην

(1) Εἰς τῶν μαθητῶν τούτων τοῦ Ἡλιοπούλου ἦτο καὶ ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος (1910) ἀποθανὼν Δ. Χριστίνης, ὅστις ἐχρημάτισεν ἐπὶ μακρὸν «Ἐπόπτης Ἀρχιδενδροκόμος» παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ Χριστίνης ἐδημοσίευσεν «Πραγματεῖαν περὶ μεταφυτεύσεως δένδρων καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους» (ἐν Τριπόλει, 1867), «Πραγματεῖαν περὶ πρακτικῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσέως» (ἐν Ἀθήναις, 1875) «Περὶ σταφίδος. Ἐκθεσις μεθόδου ταχύτερας ἀποξηράνεως κτλ» (1886) καὶ «Μελέτας περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι γεωργίας» (ἐν Ἀθήναις 1899).

ἀπόφασιν ὅπως δοθῶ ἀνεκδοτῶς πρὸς κητάρτισιν ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως γεωργικῆς. Εὐρον τοιαύτην ἐπὶ τῶν ἐν Ἡλείᾳ μοναστηριακῶν κτημάτων Ἀλῆ-Τσελεπῆ καὶ Πέρα-Μετόχι, κατ' ἀρχὰς μὲν μόνος, εἶτα δὲ διὰ συνεταιρίου, δι' ἐνοικιάσεως τριακονταετοῦς. Τὴν ἐν λόγῳ ἐπιχείρησιν ἐπελήφθη μεθ' ὅλης τῆς δραστηριότητος καὶ ἐνεργείας μου. Εἰργάσθη καὶ ἐδῶ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε μοὶ ἐγένετο δυνατόν νὰ ἀναπτύξω τὴν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐκείνῃ ἀκατάβλητον ἐνεργεῖαν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἐστάθη νὰ σχηματισθῆ ἐκεῖ ἐντὸς μόλις δύο ἐτῶν κεφάλαιον καλλιέργειας σπουδαιότατον ἐνσωματωμένον ἐν τοῖς κτήμασι, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀόκνου ἐργασίας μου, νὰ τεθῶσι δὲ βάρεις γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως ἥτις ἠδύνατο οὕτω ν' ἀποβῆ ἐξάριτον καὶ λαμπρὸν παράδειγμα ἐν Ἑλλάδι τῆς ἐφαρμογῆς ἐντίμου πεφωτισμένης καὶ ἐπιμελοῦς ἰδιωτικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστω καὶ ἄνευ ἄλλου κεφαλαίου, μετ' ἀρίστων δὲ ἀποτελεσμάτων. Δυστυχῶς καὶ τὸ ἔργον μου ἐκεῖνο ἀνεστάλη ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρξάμενης προόδου ἐκ δολοπλοκίας, ἣν οὐδέποτε ἠδύναμην νὰ ὑπολογίσω, ἐκ καταχρήσεως ἐμπιστοσύνης καὶ ἀπάτης δι' ὧν μοὶ ἀνεκόπη ὑποκλιπεῖσα ἢ τριακονταετῆς ἐνοικίας ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἀκόμη ἔτους, καὶ μόνον διὰ δίκης ἠδύναμην νὰ ἐπαναφέρω αὐτὴν ἐν ἰσχύϊ. Δὲν μετανοῶ βεβαίως διότι ἀντὶ τῆς δίκης ταύτης, ἐφοδιασμένος διὰ πλείονος πείρας ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἴδρυσά τὸνταῦθα ἔργον μου.» «Τοιαύτη ἦτον ἡ δρᾶσις τοῦ Ἡλιοπούλου, ὅστις διὰ τῆς ἐξόχου ἱκανότητος καὶ δραστηριότητός του κατόρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκτεταμένα κτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφήρμωσε μεθόδους καὶ ἐπέφερε βελτιώσεις οὐκ ὀλίγον συντελεσάσας εἰς τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας τῆς περιφερείας εἰς ἣν τὰ κτήματά του ταῦτα εὐρίσκονται. Ἡ ἔκτακτος εὐδοκίμησις τοῦ Ἡλιοπούλου ἐν τῇ ἰδιωτικῇ του ταύτῃ ἐργασίᾳ μαρτυρεῖ ὅτι οὗτος ἐκέκτητο πάντα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα ὅπως ἀποβῆ ὠφελιμώτατος εἰς τὴν ἐν Ἑλλάδι γεωργίαν, ἂν εἰς

τὴν ἀνατρεθεῖσαν αὐτῷ διεύθυνσιν τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς τῆς Τίρυνθος δὲν ἀνεμῖγνύοντο ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον οὐδεμίαν γνῶσιν περὶ γεωργίας εἶχον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ραδιουργίας, τῆς σικοφαντίας καὶ τῆς παρεμβολῆς παντοίων προσκομιμάτων ἐπεδίωκον ἂν οὐχὶ πάντοτε ἰδιοτελεῖ συμφέροντα βεβαίως ὅμως ψευδῆ φήμην προστατῶν τῆς γεωργίας καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου. Ταῦτα μετὰ δικαίας ἀγκυρακτῆσεως καὶ πικρίας ἀνχυμνησόμενος ὁ Ἡλιοπούλος μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, προκειμένου περὶ τῆς ἀποτυχίας τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς τῆς Τίρυνθος ἔγραψε: «Κυρίως ὅμως εἰπεῖν ἐσυλήθη (ἢ Σχολῆ), κατεστράφη, κατεδιώχθη ἀπηνῶς καὶ ἐφρονεῖται ὑπὸ τῆς ἀγνοίας, τῆς κουφονοίας, ἔστιν ὅτε καὶ τῆς κακῆς πίστεως ἀτόμων κατεχόντων κυβερνητικὰς ἐδρας μετὰ τὸν θεμελιωτὴν αὐτῆς Ι. Καποδίστριαν οὐδεὶς πλέον ἐνόησε τὸν προσωρισμὸν αὐτῆς» (1).

Αὕτη εἶνε ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τοῦ πρώτου ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὀργανωθέντος γεωργικοῦ δημοσίου ἰδρύματος καὶ τῶν κατὰ καιροὺς διευθυνάντων αὐτό. Διὰ τὴν ἴδρυσιν τὴν συντήρησιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος τούτου ὡς καὶ τοῦ εἰς αὐτὸ ἐπὶ πολλὰ ἔτη προσηρημένου ἰσποφορβείου ἐδαπανήθησαν πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου, μὴ ὑπολογιζομένου τοῦ εἰσοδήματος τῶν εἰς αὐτὰ ποροσηρημένων ἐθνικῶν γαιῶν. Οἱ καρποὶ τοῦ γεωργικοῦ ἰδρύματος τῆς Τίρυνθος δὲν ἦσαν βεβαίως ἀνάλογοι τῶν γενομένων λαπανῶν, ὅπως δὴ ποτε ὅμως τοῦτο καὶ ὡς ἀγροκήπιον καὶ ὡς σχολὴ ἔφερε καρποὺς φανεροὺς ἰδίως ἀνὰ τὸ ἀργολικὸν πεδίον ἔνθα οἱ γεωργοὶ ἐνωρίτατα ἤρχισαν χρησιμοποιοῦντες τελειότερα ἄροτρα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ποικίλην καλλιέργειαν, ἥτις ἔσωσε τὴν

(1) «Μελέται περὶ Γεωργίας» ὑπὸ Α. Ἡλιοπούλου, ἐν Ἀθήναις 1879, σελ. 65. Ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ Ἡλιοπούλου γνωστά μοι εἶνε «Δοκίμιον περὶ ἀκρίδος» (ἐν Κυθωνίαις 1882) καὶ διηκριβῆ «Περὶ τοῦ γεωργησίμου ἐδάφους ἐν τῇ Ἀττικῇ» (ἐν Ἀθήναις «Παρνασσός» 1883, τεύχος 4ον). Ὁ Ἡλιοπούλος ἀπέθανεν πρό τινῶν ἐτῶν εἰς τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτήματα του.

περιφέρειαν ταύτην ἀπὸ τὰς κρίσεις αἰτινες μαστίζουσι περιοδικῶς ἄλλας περιφερείας ἰδίως τῆς Πελοποννήσου ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ μονομερὴς καλλιέργεια τῆς σταφιδουπέλου.

Τὸ ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρι τῆς ὀριστικῆς καταργήσεως τοῦ ἐν Τίρυνθι γεωργικοῦ τούτου ἰδρύματος χρονικὸν διάστημα δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη περίοδος τῶν καταβληθεισῶν προσπαθειῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐν γένει Γεωργίας ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πολλὰ ἄλλα ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου μέτρα ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων καὶ ὑπὸ πολλῶν ἰδιωτῶν. Ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἄλλα μὲν εὐδοκίμησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἄλλα δὲ ἀπέτυχον τελείως ἢ ἔμειναν ἐν σχεδίῳ ἐλλείψει μέσων ὑλικῶν ἢ κατακλήλου προσωπικοῦ. Ἐκ πάντων τῶν μέτρων τούτων τὰ μᾶλλον ἄξια μνείας, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, εἶνε τὰ ἐξῆς.

Τῷ 1835 διὰ Β. Δ. τῆς 22 Νοεμβρίου ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις «Νεοφυτείων» ἐν Ἀθήναις καὶ Τίρυνθι. Τὸ εἰρημένον Β. Δ. διαλαμβάνει ὅτι τὸ μὲν Νεοφυτεῖον «Ἀθηνῶν» θέλει γενῆ εἰς τὸν κήπον τοῦ ποτέ Χατζῆ-Ἀλῆ (Χασηκῆ), τὸ δὲ εἰς τὸ ἐν Τίρυνθι ὑποστατικόν... Τὰ εἰς τὰ δύο νεοφυτεῖα γενόμενα δένδρα θέλουσι πωλεῖσθαι εἰς ἕκαστον ὅστις ζητεῖ, με εὐθηνὰς τιμὰς προσδιοριζόμενης ἀπὸ τὴν Γραμματεῖαν τῶν Ἐσωτερικῶν». Τὸ αὐτὸ Β. Δ. ὥριζε τὴν σύστασιν Βοτανικοῦ κήπου ἐν Ἀθήναις: «Ὅστις θέλει συνενωθῆ μετὰ τὸ ἐνταῦθα νεοφυτεῖον, καὶ θέλει χρησιμεύσει εἰς τὴν Φυσιολογικὴν Ἐταιρίαν (1), τὰ ἱατρικὰ σχολεῖα καὶ τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια». Διὰ τοῦ αὐτοῦ Β. Δ. ὥριζετο ἡ «δημοσία περὶ τὰς Ἀθήνας δειροφυτεῖα (ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐμερίμνησεν ἰδιαζόντως ἡ ἀείμνηστος Βασίλισσα Ἀμαλία (*) πρὸς βελτιώ-

(1) Περὶ τῆς συστάσεως τῆς Ἐταιρίας ταύτης βλέπε Β. Δ. τῆς 6 Ἰουνίου 1835 «Περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς συσταθησομένης Φυσιολογικῆς Ἐταιρίας».

(*) Ὅτε ὁ ἐνθερμότατος φιλέλληνας καὶ πατὴρ τοῦ Ὁθωνος Λουδοβίκου, βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἔμαθεν ὅτι ἡ Ἀμαλία ἐφύτευσε εἰς τὰς Ἀθήνας δένδρα «ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὴν: Ἐφύτευσας καὶ πλατάνους; Πικρὰν σιροῖα τῶν σικε-

σιν τῆς υγείας καὶ καλλωπισμὸν τοῦ τόπου. Καὶ τὸ μὲν «Νεοφυτεῖον» ἢ «Δενδροκομεῖον» Ἀθηναίων καὶ ὁ παρ' αὐτῶν «Βοτανικὸς κήπος» συνεστήθησαν ἀμέσως καὶ εἶνε τὰ ἔκτοτε μέχρι σήμερον λειτουργοῦντα παρὰ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν κήπον τοῦ ποτὸς «Χατζή-Ἀλῆ» ἢ Χασκευῆ πρὸς σύστασιν ὁμοῦ «Νεοφυτείου» ἢ Δενδροκομείου ἐν Τίρυνθι ἀπόπειρα μόνον ἐγένετο κατ' ἐπιχειρήσειν, οὐδέποτε τελεσφορήσασα.

Ἡ σύστασις τοῦ «Δημοσίου Δενδροκομείου Ἀθηναίων» ὡς καὶ τοῦ παρὰ τούτῳ «Βοτανικοῦ Κήπου» ἀνετέθη εἰς τὸν Βασιλέα Φράγκου, τὸν τότε κατελθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1843 διευθυντῆς τοῦ Βοτανικοῦ κήπου καὶ τοῦ Δενδροκομείου διετέλεσεν ὁ Φράγκος (1) εἰς τὸ ἔργον τῶν δένδρων ὅ ἀπέβαινον ἀναφυκτικώταται ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν Ἀθῆναις, καὶ γνωστὴ εἶνε ἡ πλάτανος, ὅφ' ἦν ἐδιδάσκον ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐγὼ οὐδεμίαν εἶδον ἐν Ἀθῆναις (ἱστορία τοῦ Ὀθωνος) ὑπὸ Τ. Εὐαγγελίδου, σελ. 94).

1 Ὁ Φράγκος τῷ 1837 διωρίσθη καὶ ἔκτακτος καθηγητῆς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ τότε συσταθὲν Πανεπιστήμιον (Β Δ, τῆς 21 Δεκεμβρίου), ὅτε καὶ ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ τὰ «Στοιχεῖα τῆς βοτανικῆς» του. Τῷ 1843 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα διετέλεσε κατ' ἀρχὰς μὲν καθηγητῆς τῆς γεωργίας ἐν Φριβιγγ καὶ Μονάχῳ, ἀκολούθως δὲ διευθυντῆς κτηνιατρικῆς ἐν Μονάχῳ σχολῆς. Ἐν Μονάχῳ τῷ 1845 ἐδημοσίευσεν λατινιστὶ «Σύνοψιν τῶν φυτῶν τῆς κλασικῆς χλωρίδος» (*). Ἀπέθανε δὲ τῷ 1875 εἰς τινὰ πρῶτὸν τὸ Μόναχον ἑκαυλὶν τοῦ ἔργου ἢ ποιῶν ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ ἐπιμέλεια τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου, ὃν ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1902 διεύθυνεν ὁ Χελδράιχ. Οὗτος κατέλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1843 καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος. Ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ 1883 διετέλεσε καὶ ἐπιμελητῆς τοῦ φυσιολογικοῦ μουσείου. Τὰ βοτανικὰ δημοσιεύματα τοῦ Χελδράιχ εἶνε πολλὰ, τὰ πλεῖστα δὲ ἀφορῶσι τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα. Ἡδικοῦτερον ἀφορῶντα τὴν γεωργίαν ἔργα του εἶνε πραγματεία περὶ τῶν ὠφελίμων φυτῶν τῆς Ἑλλάδος δημοσιευθεῖσα: Γερμανιστὶ ἐν Ἀθῆναις τῷ 1862 καὶ κατάλογος τῶν ἐπιουδωτικῶν ζώων τῆς Ἑλ-

*) «Synopsis plantarum florae classicae». «Περὶ δένδρων καὶ θάμων» τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογον πραγματείαν γερμανιστὶ ὁ Κάρολος Κόλ, ἐν Στουτγάρδῃ τῷ 1879.

Δημοσίον Δενδροκομεῖον τὸν Φράγκου διεδέχθη ὁ Χακίρετης, (1), τοῦτον δὲ ὁ Θ. Ὀρφανίδης περὶ τὰ μέσα τοῦ 1861 (2). Τὸν Ὀρφανίδην ὁμοιουθεῖς Γαλλιστὶ Ἐν Ἀθῆναις τῷ 1878 χάριν τῆς τότε τελομένης ἐν Παρισίοις Παγκοσμίου ἐκθέσεως. Ὁ Χελδράιχ ἀπέθανεν ἐν Ἀθῆναις κατ' Αὐγούστου τοῦ 1902.

(1) Ἀγνοῶ ποτε ἀκριβῶς ἔληξεν ἡ ὑπηρεσία τοῦ Χακίρετῆ ὡς Διευθυντοῦ τοῦ Δημοσίου Δενδροκομείου, ἀλλ' εὕρισκω που ἀναφερόμενον αὐτὸν ὡς τιθεῖτον τῷ 1856. Ἐν τούτοις ὁ Ὀρφανίδης βεβαίως δὲν ἀνέλαβε τὴν «Ἐφορείαν» τοῦ ἰδρύματος τούτου πρὸ τοῦ 1861 ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος τοῦ Αἰνιῶνος ἀρθροῦ δημοσιευθέντος κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1861 ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Γεωργίας» (σελ. 725). Ἐνταῦθα ὀφείλει ν' ἀναγείρω ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1861 καὶ τῶν τοῦ ἐπιμένου ἔτους «Ἰουνιτικῶν» φύλαξ καὶ σωτὴρ τοῦ ἰδρύματος τούτου διετέλεσεν ὁ τότε ἐν αὐτῷ οἰκογενειακῶς κατοικῶν πεπειραμένος δενδροκόμος Βουλγαράκης, τὸν υἱὸν τοῦ ὁποίου προσέλαβεν ὡς δενδροκόμον ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ὀρφανίδην Π. Γεννάδιος.

(2) Ὁ Θ. Ὀρφανίδης καὶ ὁ Θ. Χελδράιχ εἶνε οἱ δύο κατ' ἐξοχὴν βοτανικοὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Τῷ 1848 ὁ Ὀρφανίδης ἀποπερατώσας ἐν Γαλλίᾳ τὰς σπουδὰς του ἐπανέκαμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος διωρίσθη καθηγητῆς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ Πανπιστήμιον ἔνθα ἐδίδασκε ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη. Ὡς ἤδη εἶπον τὴν «Ἐφορείαν» τοῦ Δημοσίου Δενδροκομείου ἀνέλαβεν ὁ Ὀρφανίδης περὶ τὰ μέσα τοῦ 1861, διέτελε δὲ «Ἐφορὸς» τοῦ ἰδρύματος τούτου ἐπὶ εἰκοσαετίαν. Τῷ 1864 ἐδημοσίευσεν «κατάλογον τῶν εἰς τὸ Δημόσιον Δενδροκομεῖον παλουμένων δένδρων, φυτῶν καὶ σπόρων». Τὰ καθαρώς βοτανικὰ ἔργα τοῦ Ὀρφανίδου εἶνε πολλὰ. Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ διαφόροι ἐκθέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἄλλα δημοσιεύματα ἀφορῶντα γεωργικὰ θέματα. Τοιαῦτα δημοσιεύματα εἶνε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁδηγία περὶ τῆς καλλισοφίας τοῦ καπνοῦ Χαβάνης καὶ Μανιλλῆς» (1870). Σύντομος πραγματεία περὶ τινῶν σπουδαίων φυτῶν νεωστὶ καλλισοφθέντων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκτεθέντων ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων τοῦ 1870 (1870). «Περὶ τοῦ ἐπιδημικοῦ ἐνσκήψαντος σκώληκος εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ στασιθάμπελους καὶ περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ» (1872). Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον γεωργικὸν ἔργον τοῦ Ὀρφανίδου εἶνε τὸ χρησιμώτατον περιοδικὸν σύγγραμμά του τὸ ἐπιγραφόμενον «Γεωπονικά». Ἡ δημοσίευσίς του συγγράμματος τούτου ἤρχισε τῷ 1872 καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1877. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐδημοσίευσεν τρεῖς τόμοι καὶ πέντε τεύχη ἐκ τοῦ τετάρτου τόμου. Ὁ Ὀρφανίδης ἀπέθανεν ἐν Ἀθῆναις κατ' Αὐγούστου τοῦ 1886.

νίδην διεδέχθη ὁ Π. Γεννάδιος· διετέλεσε δὲ οὗτος «Ἐφορὸς» τοῦ Δημοσίου Δενδροκομείου» μέχρι τοῦ 1888, ὅτι δυνάμει τοῦ ΑΦΜΒ' Νόμου «Περὶ Γεωργικῶν Σχολείων, ἐν τῷ ἰδρύματι τούτῳ συνεστήθη τὸ «Τριανταφυλλίδειον Γεωργικὸν Σχολεῖον Ἀθηναίων» προσκαρτηθέντων εἰς αὐτὸ τῶν παρκατεμένων «Ἐλαιῶνος», «Ἀλκωνοκῆπου» «Πολυκάρπου» καὶ «Κτημάτων Ροῦφ.»

Κατὰ τὴν ὑπερπεντηκονταετη λειτουργίαν αὐτοῦ τὸ Δημόσιον Δενδροκομεῖον ἀπέβη εὐεργετικώτατον εἰς τὸν τόπον, διότι χάρις εἰς αὐτὸ πλεῖστα νέα εἶδη δένδρων καὶ ἄλλων χρησίμων φυτῶν διεδόθησαν ἀνά τὴν χώραν παρεχόμενα εἰς τοὺς αἰτούντας αὐτὰ εἰς εὐτελεῖς τιμὰς, οἱ ἐν αὐτῷ δὲ ἐργαζόμενοι ἐργάται κτηριζόντο ἰκνοὶ κηπουροὶ καὶ δενδροκόμοι χρησιμοποιοῦμενοι εἰς ἰδιωτικὰ κτήματα. Τοῦ ἰδρύματος τούτου δὲ γνήσιον τέκνον εἶνε τὸ ἐν Σεπολίοις ἰδρυθὲν ἰδιωτικὸν δενδροκομεῖον τοῦ Π. Φκσοῦλη (1), ὅστις διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη δενδροκόμος τοῦ Δημοσίου Δενδροκομείου. Ἀλλὰ μεγίστην ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν ὑπέστη τὸ Δημόσιον τοῦτο ἰδρυματὶ ἀπὸ τοῦ 1882 καὶ ἐντέθη ὡς ἄλλως μικροῦσιν αἰ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου πενταπλασιασθεῖσαι εἰσπράξεις του ἐκ πωλητικῶν σφαιρῶν (1). Ὅτι δὲ τῷ 1888 κηροδόθη εἰς τὴν διαχείρισίν του τότε συσταθέντος «Τριανταφυλλίδειον Γεωργικὸν Σχολεῖον» ἠρήθει εἰς τὰ φυτώρια του πλεον τῶν 250,000 δένδρων καὶ ἄλλων πολυετῶν φυτῶν ὑπαγομένων εἰς 255 ὡς ἔγγιστα εἶδη καὶ διαφορὰς.

Μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόσδοκον τῆς δενδροκομίας ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ ἀνεκτορικὸς κήπος, ὅστις ἐν καλῶς πληροφοροῦμαι, ἀρχικῶς ἐφυτεύθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Πάρκ καὶ Σμιθ, τοῦ βραδύτερον ἐπὶ ἔτη

1) Τὸ δενδροκομεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1889 ὅτε ἠγοράσθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Καντόρου ἠετίθη καὶ ἐπλουτίσθη μεγάλως.

2) Ὁ μέσος ὄρος τῆς ἐτησίου εἰσπρίξεως ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1881 ἀνήρχετο εἰς δρχ. 1686. Τῷ 1883 αἱ εἰσπράξεις ἀνήλθον εἰς δρχ. 9.600, τῷ δὲ 1884 εἰς δρχ. 11.345.

δικτελέσκητος ἐν αὐτῷ Ἀρχικηπουροῦ. Ἀλλ' ὁ κήπος οὗτος βραδύτερον ἀνεσκευάσθη, ἐκκαλωπίσθη καὶ ἐπλουτίσθη ὑπὸ εἰδικοῦ Γάλλου κηπουροῦ μετακληθέντος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης Ἀμαλίας. Κατὰ τὴν φύτευσιν τοῦ ἀνεκτορικοῦ κήπου προμηθευτῆς τῶν δένδρων ἦτον ὁ τότε ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἴταλὸς Μποτάρος, ὅστις ἐγκαταστάθει: ἔκτοτε εἰς τὰς Ἀθήνας ἴδρυσεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπὶ τῆς λεωφόρου Κηφισοῦ καὶ παρὰ τὴν Ριζάρειον Σχολὴν τὸ πρῶτον ἰδιωτικὸν δενδροκομεῖον, ἕπειρ εὐδοκίμως καὶ ἐπιτελεστικῶς διετήρησεν οὗτο ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη (1).

Ἡ Ἐπτάνησος, διαφυγούσα τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ εὐνοουμένη ὑπὸ τοῦ κλίματος, εὕρισκετο μᾶλλον προοδευμένη εἰς τὴν δενδροκομίαν ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· ἡ γειννίασις δὲ τῶν νήσων τούτων πρὸς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κηπουρικῆς καὶ τῆς δενδροκομίας ἰδίως ἀνά τὸ Πατραϊκὸν πεδῖον, ἔνθα ἡ Ἰκωνικὴ Μεσπιλλία μετηνέχθη ἐκ Κερκύρας, ἐνῶ τὸ δένδρον τοῦτο ἀνά τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίως τὴν Ἀττικὴν διεδόθη ὑπὸ τῶν Ἴταλῶν δενδροκόμων Μποτάρου (2).

Ἐκ Ζακύνθου, τοῦ ἄνωστος τούτου τῆς Ἀνατολῆς, μετεφύτευθησαν ἡ Πιστακιά καὶ ἡ Γλυκοπυλάκη εἰς τὴν Ἠλείαν ἀπὸ ἐποχῆς προγενεστέρως τοῦ 1856. Πλεῖστοι δὲ Ἐπτανήσιοι καὶ ἰδίως Ζακύνθιοι κηπουροὶ καὶ δενδροκόμοι ἀνεκθεν προσελκυθέντες ὡς ἐμπειρότεροι ὑπὸ τῶν κτηματιῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος (3).

1) Τὸ δενδροκομεῖον τοῦτο ἐνθυμοῦμαι ἀκμάζον εἶναι περὶ τὸ 1860. Ἀναφέρονται ἄλλως οἱ ἀδελφοὶ Βοτάρου ὡς ἐκείναι διαφόρων φυτῶν (ἐν οἷς καὶ ἀσυλλογῆς λεμονοπορτοκαλεῶν τῆς περσεργίας) εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἑλλαδικῶν τῶν Ὀλυμπίων τοῦ 1859 (σελ. 446).

2) Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μέχρι τοῦ 1860 τὸ δένδρον τοῦτο, ἕνεκε τῆς τότε σπανιότητός του, ἐπυλλαπλασιαζέτο ἐμβολιαζόμενον ἐπὶ Κραταίων.

3) Ἔργα γεωργικὰ δημοσιευθέντα ἐν Ἐπτανήσῳ κατὰ τὴν ὑπὸ μελέτην γεωργικὴν-περίοδον γνωρίζω τὸ τοῦ Ε. Γονατὰ ἱερίλογον «Ἐγχειρίδιον πρακτικῆς γεωργίας» (ἐν Κερκύρα 1860) καὶ τὸ τοῦ Ἀρσενίου Ἱερέως Πανδῆ «Δοκίμιον

Ἐνωρίτατα εἶλον ληφθῆ μέτρα κατὰ τῆς δενδροφθορᾶς καὶ τῶν ἀγροζήμιων ὡς μκρυροῦσι τὸ Β. Δ. τῆς 13 Μαΐου 1836 «Περὶ τῆς προξενουμένης θλάβης εἰς τοὺς ἀγρούς ἀπὸ τὰ πλανώμενα ζῶα» τὸ Β. Δ. τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 «Περὶ προφυλάξεως τῶν δενδροφυτεῶν» ὁ Νόμος τῆς 13 Δεκεμβρίου 1836 «Περὶ ἀγροφυλακῆς» (τροποποιηθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1856 Νόμου) τὸ Β. Δ. τῆς 31 Δεκεμβρίου «Περὶ Δημοτικῆς ἀστυνομίας», ἐν ᾧ τὰ ἄρθρα 65—77 προβλέπουσι περὶ προλήψεως τῶν εἰς τὰς ἰδιοκτησίας καὶ τὰς προτόντα φθορῶν τὸ Β. Δ. τῆς 1 Ἰουλίου 1838. «Περὶ εὐθύνης τῶν Δήμων διὰ τὰς γινομένας εἰς τὰ δένδρα καὶ τὰς φυτείας φθορᾶς» ὁ Νόμος τῆς 16 Φεβρουαρίου 1848 «Περὶ θανατώσεως τῶν περιπλανωμένων χοίρων καὶ κίτων». Οἱ Νόμοι οὗτοι κατ' ἐπανάληψιν ἔκτοτε ὑπερνήθησαν δι' ἐγκυλίων, ἐτροποποιήθησαν καὶ συνεπληρώθησαν (1).

Ἀγρονομίας (ἐν Κερκύρα 1867). Ἄν καὶ οὐχὶ γεωργικὸν σύγγραμμα, ἀξιὸν οὐχ ἤττον μναίας ἐνταῦθα εἶνε τὸ δημοσιευθὲν ἐν Κερκύρα τῷ 1853 ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα Βοτανικῆς» (ἀπεριέχοντα τὴν ὄργανογραφίαν, οὐσιολογίαν καὶ ταξινομίαν μεθ' ἐνὸς γλωσσολογικοῦ ἀλφαριθμητικοῦ πίνακος) τοῦ Χρ. Λιβάνου (καθηγητοῦ τῆς βοτανικῆς κτλ. Ἐν τῷ Ἰονίῳ Πανεπιστημίῳ), διότι συγγράνει ἡ μόνη, μετὰ τὴν τοῦ Φράκας, δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν πλήρηβοτανικὴ κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν γεωργικὴν περίοδον.

(1) 1847, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 8 «Περὶ μέτρων πρὸς κατάπαιξιν τῆς δενδροφθορᾶς».

1848, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 37 «Περὶ τῶν περιπλανωμένων ἐντὸς ἀλλοτρῶν ἀγρῶν χοίρων καὶ κίτων».

1857, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 18. «Περὶ τῶν συλλαμβανόμενων ἐντὸς τῶν ἀγρῶν καὶ ἐκποιομένων ζώων».

1872, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 648. «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν κατὰ τῶν Δήμων δικαστικῶν ἀποφάσεων ἑκά τε εἰς τὰ δένδρα καὶ τὰς φυτείας φθορῶν».

1875, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 2 «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν περὶ ἀποζημιώσεως τῶν εἰς τὰ δένδρα κτλ. φθορῶν».

1878, Ἐγκύκλιος 20.067. «Περὶ τῆς ἀκοιῆτος ἐκπληρώσεως τῶν διατάξεων τοῦ περὶ δενδροφθορῶν προστατευτικοῦ Νόμου».

1880, Νόμοι: ΩΝΣΤ, ΩΝΖ, ΩΝΗ τῆς 4

Μεγάλως ὠφέλησε τὴν ἀροτραίαν ἰδίως γεωργίαν ἡ παραχώρησις ἐθνικῶν γαιῶν εἰς τοὺς συνοικισθέντας Κρήτας, εἰς τοὺς ἀγωνιστάς καὶ εἰς τοὺς φλογγιτάς, ὡς καὶ ἡ δύναμις τῶν κρητικῶν καὶ φλογγιτικῶν γεωργικῶν πρόσκτησις τοιοῦτων γαιῶν (1).

Δικαιότητα ἦτο καὶ εὐεργετικώτατος ἀπέβη ὁ τῷ 1844 ψηφισθεὶς Νόμος δι' οὗ παρεχωρεῖτο ἡ ἄδεια εἰς τοὺς γεωργοὺς νὰ κίπτωσι δωρεὰν τὰ ἀναγκαιούοντα αὐτοῖς ξύλα εἰς τὰ ἐθνικὰ δάση πρὸς κατασκευὴν τῶν γεωργικῶν τῶν ἐργαλείων. Ἐπίσης εὐεργετικοὶ ἀπέβησαν οἱ Νόμοι τῆς 16 Φεβρουαρίου 1848 περὶ ζωοκλοπῆς καὶ ζωοκτονίας καὶ τῆς 28 Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δι' οὗ νόμου παρεχωρεῖτο δωρεὰν ἂν ἔν στρέμμα γῆς εἰς ἕκαστον γεωργόν. Οἱ νόμοι βεβλῶως δὲν ἔπαιον ἔάν δὲν ἐφρημύζοντο πάντοτε καλῶς ἢ ἔάν ἐγένετο ἐνίοτε κατάχρησις αὐτῶν.

Ὅπως δὴ ποτε χάρις εἰς τὰ ποικίλα ταῦτα μέτρα μεγάλῃν ἐπέκτασιν ἔλαβον αἱ καλλιέργειαι τῶν σιτηρῶν, τοῦ καπνοῦ (2) τῶν καρποφόρων ἐν γενεῖ δένδρων καὶ ἰ-

Μαῖου «Περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ποιμινοβοσκῆς εἰς ἀμπελώνας καὶ σταβιδάμπελώνας εἰς Ἰθάκην, Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον.

1832, Νόμος ΠΠΘ τῆς 31 Μαΐου «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1833 Νόμου περὶ δενδροφθορᾶς».

1884, Νόμος ΑΡΠΑ τῆς 18 Ἀπριλίου «Περὶ ἀπαγορεύσεως βοσκῆς εἰς σταβιδάμπελους, φυτείας κλ. ἐπαρχίῶν τινῶν».

1885, Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 64 «Περὶ καταπαύσεως τῆς ἐνεργουμένης ἀποξηράσεως τῶν δένδρων διὰ τῆς περιπελεκύσεως αὐτῶν».

1885, Νόμος ΑΣΝΗ τῆς 26 Ἰουλίου «Περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ περὶ ἀπαγορεύσεως βοσκῆς εἰς σταβιδάμπελους κτλ. ΑΡΠΑ Νόμου καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Πατρῶν, Κορινθίας καὶ Ξηροχωρίου».

(1). Βλέπε Νόμους καὶ Β. Δ. τῆς 1 Ἰανουαρίου 1838, τῆς 4 Μαρτίου 1838, τῆς 19 Μαρτίου 1841, τῆς 18 Νοεμβρίου 1841, τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1848. Βλέπε καὶ «Κώδιξ τῆς περὶ δημοσίων κτημάτων νομοθεσίας» 1898, ὑπὸ Κορινθῆ καὶ Παναγιωτοπούλου.

(2) Μόνον περὶ τὰ τέλη τῆς ὑπὸ μελέτην

δίως τῆς ἐλαίας (1), τῆς ἀμπέλου (2) καὶ

γεωργικῆς περιόδου φαίνεται ἡ Κυβέρνησις λαμβάνουσα μέτρα ὑπὲρ τῆς καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ. Τῷ 1868 δημοσιεύεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 147 ἐγκύκλιος «Περὶ βελτιώσεως τῆς ποιότητος τῶν καπνῶν. Το αὐτὸ ἢ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν δημοσιεύει μετὰ φρασίν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ συντόμου πραγματείας ἐπιγραφομένης: «Ὁδηγία περὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ». Το δὲ 1870 δημοσιεύει τὰς περὶ καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ Χαβανῆς καὶ Μχνιλλῆς ὁδηγίας τοῦ δ' Ὀρφανίδου περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

(1) Τὰ ληφθέντα κατὰ τῆς δενδροφθορᾶς μέτρα περὶ ὧν ἐγένετο εἶδη λόγος ἀπέβλεπον ἰδίως τοὺς ἐλαιώνας, ἦτο δὲ τὸ Κράτος τότε κάτοχον μεγάλων ἐκτάσεων ἐλαιῶνων περὶ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν ὁποίων εἶλεν ἐκδοθῆ σαιρὰ ἐιδίκων Νόμων, Β. Δ. καὶ ὁδηγῶν δημοσιευθέντων ἀπάντων τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐν ἰδίῳ τεύχει («Συλλογὴ περὶ ἐχοῦσθ Νόμους, Β. Δ. καὶ ὁδηγίας περὶ ἐνοικιάσεως, συμφωνιῶν, καθυστερούτων ἐνοικιάσεων ἐλαιῶνων καὶ λοιπῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων»).

(2) Πολλὰ εἶναι αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκδοθεῖσαι ἐγκύκλιοι περὶ καλλιέργειας τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν σταβιδάμπελων καὶ τῆς θεραπείας διαφόρων νόσων, καὶ ἰδίως τοῦ ὠιδίου καὶ τοῦ σκώληκος καὶ περὶ τῆς ἀποξηράσεως τοῦ σταβιδόκαρπου. Τῷ 1852 ἀνώτατος τις ἐδημοσίωσεν ἐν Πάτραις σύντομον πραγματεῖαν «Περὶ τῆς νόσου τῆς σταβιδάμπελου ἢ περὶ τοῦ βιτρύου σκώληκος». Τῷ 1859 ὁ Π. Δαζαῶτης δημοσιεύει ἀνακάλυψιν τοῦ «Περὶ θεραπείας τῆς νόσου τῶν ἀμπέλων» (τοῦ ὠιδίου) διὰ τῆς χρήσεως ἀντιθίου λεπτοῦ καὶ ἕξου χρώματος. Τῷ 1856 ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 90 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐσωτερικῶν «Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Κόρινθον θειούχου χρώματος διὰ τοὺς σταβιδάμπελους». Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐφαρμόζετο τὸ πρῶτον εἰς τὰς σταβιδάμπελους ἡ σιρωτὴ κλάδουσις, διότι παρετηρήθη ὅτι αἱ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἑδάφους φερόμεναί κληματιδες μένουσιν ἀπρόσβλητοι ἢ ὀλιγώτερον προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ ὠιδίου.

Ἐνταῦθα ὁρεῖται ἡ ἀναφέρω τὸ μόνον περὶ οἰνοποιίας γνωστόν μοι ἔργον τῆς πρώτης ταύτης γεωργικῆς περιόδου εἶνε δὲ τοῦτο τὸ τοῦ Ἰταλοῦ φιλλέλληκος κόμητος Ἀ. Πάλμα, τοῦ διατελέσαντος ἐρέτου ἐν Ἀθήναις Το ἔργον τοῦτο ἐπιγράφεται «Οἰνολογία, ἢ οἱ περὶ οἰνοποιίας, κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν οἴνων» ἐδημοσιεύθη δὲ τοῦτο ἐν Ἀθήναις τῷ 1842—43 ἑλληνιστί καὶ Ἰταλιστί εἰς μικρὸν 8ον ἐκ σελ. 440—Σύντομον πραγματεῖαν «Περὶ καλλιέργειας κήπων, ἀμπέλων καὶ ἀμπελοφυτεῶν» ἐδημοσίωσεν τῷ 1862 ἐν Πάτραις ὁ Α. Σ. Ἀγαπητόπουλος.

κατ' ἐξοχὴν τῆς σταβιδάμπελου, ἢς ἡ μεγίστη ἐπέκτασις τῆς καλλιέργειας ἂν μὴ ἀνεκόπητο ἐπὶ τινα ἔτη ὑπὸ τῆς τῷ 1853 κατὰ πρῶτον ἐνσκηψάσης ἀγνώστου τότε νόσου, τοῦ ὠιδίου. ἤθελεν ἐπιταχύνει τὴν καταστρεπτικὴν κρίσιν ἣτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη μαστίζει τὰς σταβιδόφορους περιφερείας τοῦ Κράτους (1).

Πάμπολλαι εἶνε αἱ κατὰ τὴν πρώτην ταύτην γεωργικὴν περίοδον ἀναφερόμεναι «Περὶ καταδίωξεως τῆς ἀκρίδος» ἐγκύκλιοι αἱ ἐκδοθεῖσαι πρὸ ἢ μετὰ τοῦ σχετικοῦ Νόμου τῆς 14 Μαΐου τοῦ 1848, ὅστις τροποποιηθεὶς συνεπληρώθη, περιληφθέντων ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἀφορώντων τὴν καταδίωξιν τῶν ἀρουραίων, διὰ τοῦ ΒΡΕΟ' τῆς 13 Φεβρουαρίου τοῦ 1893 Νόμου καὶ τοῦ σχετικοῦ Β. Δ. τῆς 16 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ἀειμνήστου Βασιλείσεως Ἀμαλίας πρὸς ἐμφύχων τῆς σηροτροφίας εἰσήχθησαν καὶ διενεμήθησαν μορεσφύτα ἐκλεκτῶν διαφορῶν, ἐκ τοιοῦτων δὲ ἐδενδροφυτεύθησαν καὶ τινες τῶν ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ὁδῶν εἰς τὰς ὁποίας (Κολοκνηθοῦς, Σεπολίων, Ἰερᾶς, Πύργου τῆς Βασιλείσεως) σώζονται εἰσέτι τινες μορέαι πρὸς τὴν διαρκῆ κατ' αὐτῶν ἐπιθεσιν τῶν περιόικων καὶ τῶν διαβητῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἡγοράσθησαν καὶ διενεμήθησαν βομβοκόσποροι ἐκλεκτῶν φυλῶν (Β. Δ. 6 Ὀκτωβρίου 1847, καὶ Νόμος 27 Ἰουλίου 1857), ἐξεδόθησαν ἐγκύκλιοι «Περὶ βελτιώσεως τῆς μεταξοσκωληκοτροφίας» (ὑπ' ἀριθ. 82 τοῦ 1846 «περὶ καλλιέργειας τῆς

(1) Μεγίστας καταστροφὰς εἰς τὰς φυτείας ἐν γενεῖ καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ἐπέφερε τὸ κατα Ἰανουάριον τοῦ 1850 ἐνσκηψάν ψύχος, ὅτε, κατὰ τὸν Ἰούλιον Σμιθ, τὸ θερμομέτρον ἔδειξε δέκα βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδὲν Παρόμοιον ψύχος ἀναφέρεται ὅτι συνέβη ἐν Ἐλλάδι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1808. Τότε, κατὰ τὸν Ἰταλὸν Λ. Μόρον, ἀθροῦς χιῶν ἐπεσευῆθη τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας, φαινόμενον πρωτοφανὲς διὰ τοὺς Κερκυραίους. Ζημίαις μεγάλας ἐπροξένησεν ὡσαύτως εἰς τὰ ἐπιπεριοσιδῆ τὸ ὀριμὸ ψύχος τοῦ 1879-80 (7 βαθμοὶ ὑπὸ τὸ 0 εἰς τὰς Ἀθήνας) καὶ ἡ τὸ 1866 τὸ πῶτον ἐμφανισθεῖσα νόσος Κομμίσσεως, ἔτος κατ' ὃ ἐξεδόθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 237 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐσωτερικῶν «Περὶ θεραπείας τῆς νόσου τῶν λεμονοδένδρων».

μωρέας» (ὕπ' ἀριθ. 7 τοῦ 1855) καὶ ἐδημοσίευθησαν δὲ ἀπὸ τοῦ Κράτους ὁδηγίαι καὶ πράγματα περὶ μετὰ τὴν ἐκκατονοστοφίας καὶ μορφοποιίας (1). Χάρις εἰς τὰ κυβερνητικὰ ταῦτα μέτρα καὶ ἰδίως χάρις εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἢ παραγωγὴν τῆς μεταξίτης, ἥτις τῷ 1821 μόλις ἀνήρχετο εἰς 15000 ὄκ. ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους σταθερῶς ἠΐξεν ἀστ' ἕως ὅπως ἐντὸς εἰκοσιπενταετίας περίπου ὑπερέκκαπλασιασθῆ (155000 ὄκάδας τῷ 1853). Εἰς τὴν μεγίστην ταύτην αὐξήσιν συνετέλεσαν καὶ τὰ πολλαχῶς τῆς Ἑλλάδος συσταθέντα τέλει μεταξουργεία. Τὰ πρῶτα μεταξουργεῖα ἐσυστήθησαν τῷ 1837 ἐν Σπάρτῃ καὶ Μεσσηνίᾳ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντ. Δουρότη, ὅστις μετακάλεσε τότε ἐξ Ἰταλίας, ὡς τεχνικὸν διευθυντὴν τὸν Ἰταλὸν Νικ. Λοβιζέλην. «Εἰς τὰς Κελάμας ἰδρύθησαν ἀλλεπαλλήλως πέντε μεγάλα ἀτμοκίνητα μεταξουργεῖα περιελαμβάνοντα ὑπὲρ τοὺς 300 λέβητας. Ἡ Γερμανικὴ ἑταιρεία Φέλις καὶ Σχ ἐγκατέστησε μέγιστον ἐργοστάσιον ἐκεῖ κατὰ τὸ 1859 καὶ ἀρρήτως συνεδέθη πρὸς τὰς Κελάμας τὸ ὄνομα τοῦ Γάλλου Φουρνάρ τοῦ πρώτου εἰσηγητοῦ τῆς μεταξουργίας εἰς τὴν πόλιν ταύτην (1855), τῆς ὁποίας ὁ δῆμος εὐγνωμονῶν ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν μνημεῖον. Μεταξουργεῖον ἰδρύθη ἐπίσης εἰς τὴν Ἄνδρον. Ὁ Λουκᾶς Γάλλης ἰδρυσεν ὁμοίως κατὰ τὸ 1850 μεταξουργεῖον εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἀγγλικὴ δὲ ἑταιρεία ἀνήγειρε πρὸς τὸ Κεραμαεῖον τῶν Ἀθηνῶν μετὰ μεταξουργεῖον περιελαμβάνων 300 λέβητας» (Γ. Κυριακοῦ «Ἱστορία τῆς μεταξίτης» 1904, σελ. 54). Ἄλλ' ἑλλείπει ἐπαρκῶν κεφαλαίων ἢ ἐταιρίᾳ αὕτη ἐπτώχευσε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασίων τῆς, τὸ δὲ τέλειον ἐργοστάσιον αὐτῆς τῷ 1854 ἠγοράσθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ Ἑλληνικῆς ἐταιρίας συμπηχθείσης τότε ὑπὸ τοῦ Ἀθην. Γ. Δουροῦτη (2). Αἱ κατὰ ταύτην περίπου

1) «Περὶ μεταξοσκωληχοτροφίας καὶ μορέας» 1838 ὑπὸ Ν. Λοβιζέλη τῆ συνεργασίᾳ Γρ. Παλαιολόγου. «Πραγματεία περὶ τῆς Ἰαπωνικῆς σηροκομίας» μεταφασίας ἐκ τοῦ γαλλικοῦ γενομένη τῷ 1866 ὑπὸ τῆς ἀμοδιῶν ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν.

2) Βλέπε «Σηρικὴ ἐταιρία τῆς Ἑλλάδος» ἐν Ἀθήναις 1854.

τὴν ἐποχὴν ἐνσκήψασαι μετ' ἐπιτάσεως καταστρεπτικῆς νόσου τοῦ μεταξοσκωληκος ἀπὸ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως τὴν Γαλλίαν ἔσχον ὡς συνέπειαν τὴν ζήτησιν βομβοκοσπόρων εἰς τὰς εἰσέτι ἀπηλλαγμένους τῶν νόσων τούτων σηροτρόφους περιφερείας τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς ζήτησεως δὲ ταύτης πολλοὶ σηροτρόφοι καὶ ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὠφελήθησαν σημαντικῶς. Ἀλλὰ τὴν ζήτησιν ταύτην καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδον τῆς σηροτροφίας ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐβράδυνεν νὰ ἀνακόψῃ ἢ καὶ εἰς τὰ σηροτρόφα κέντρα τῆς ἡμετέρας χώρας εἰσβολὴ (1858) τῆς πεπεριτιδῶς καὶ τῆς μαλακώσεως τοῦ μεταξοσκωληκος ἥτις εἰσβολὴ ἐπέφερε τὴν βρομικὴν παρακμὴν τοῦ πλουτοφόρου τούτου κλάδου τῆς γεωργίας.

Ἄριστον ἦτο τὸ διὰ τοῦ Νόμου τῆς 23 Φεβρουαρίου 1834 «Περὶ δημοτικῶν σχολείων» ληφθὲν μέτρον ὅπως οἱ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα διοριζόμενοι διδάσκαλοι εἴνε κάτοχοι «Πρακτικῶν γνώσεων τῆς ἀγρονομίας, κηπουρικῆς, δειροκομίας, βομβοκοτροφίας καὶ μελισσοκομίας». (Τμήμα Α' Κεφ. Β', ἀρθ. 8 τοῦ Νόμου). Ἄλλὰ τοιοῦτοι διδάσκαλοι ἀμφιβάλλω ἂν ὑπῆρχον τότε ἢ καὶ βραδύτερον, ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι πρὸς μόρφωσιν τοιούτων συνετέλεσε τὸ τῷ 1847 καὶ 1848 εἰς τὸ διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν διδασκθὲν ὑπὸ τοῦ Χωματιανοῦ μάθημα περὶ «κηπουρικῆς, ἀμπελοργίας καὶ καλλιέργειας τῆς ἐλαίας». Περὶ τῆς εἰς τὸ διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν παραδόσεως «πρακτικῶν γνώσεων γεωργίας καὶ δειροκομίας» προσέβλεψε καὶ ὁ Νόμος ΧΘ' τῆς 21 Ἰανουαρίου 1878, ἀλλ' ὁ γνωρίζων τοὺς πλείστους τούλάχιστον τῶν κατὰ καιρὸς διδασκάντων εἰς τὰ διδασκαλεῖα τὸ γεωργικὸν μάθημα δὲν δύναται ν' ἀποφανθῆ εὐνοικῶς περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς διδασκαλικῆς ταύτης. Ἦτο πράγματι μέγα σφάλμα ἢ παραμέλησις τοῦ μὴθήματος τούτου εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀγροτικῶν ἰδίως περιφερειῶν, ἀμάρτημα δὲ ἀσύγγνωστον τῶν κατὰ καιρὸς Κυβερνήσεων δέον νὰ θεωρηθῆ ἢ παραμέλησις τῆς διδασκαλικῆς τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὰ διδασκαλεῖα ἢ ἢ ἀνάθεσις τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς πρό-

σωπα ἐντελῶς ἀκατάλληλα.

Μέγα ὠσαύτως σφάλμα ἦτον ἡ ἀνοχὴ ὅπως μετὰ ὀλιγοετῆ λειτουργίαν περιέλθῃ εἰς ἀχρηστίαν τὸ περὶ «Γεωργικῶν Συμβουλίων» Β. Δ. τῆς 23 Αὐγούστου 1852. Τὰ συμβούλια ταῦτα καλῶς συγκροτούμενα καὶ βραθυμῶν πειραχόμενα θὰ ἠδύναντο ν' ἀποβῶσι πολυτρόπως χρήσιμα· παρέχοντα δὲ ἐκάστοτε εἰς τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν τὰς ἀναγκαίους πληροφορίες καὶ ὁδηγίας θὰ συνετέλουν εἰς τὸ νὰ προλαμβάνεται ἢ συντάξις καὶ ψήφισις ἀφορούντων τὴν γεωργίαν Νόμων ἀλληλοσυγκρουομένων καὶ πολλακίς ἀνοήτων, γελοίων, ἂν μὴ καὶ ἐπιβλαβῶν δι' ὠρισμένους περιφερείας (βλέπε ἀποτελεσματικὰ τελευταίου περὶ ἀγροφυλακῆς Νόμου.)

Τῷ 1852 ἐψηφίσθη ὁ Νόμος τῆς 31 Δεκεμβρίου «Περὶ ἀποξηράνσεως ἐλῶν». Ἄλλὰ πρὸ αὐτοῦ ὁ Βερῶνος d'Eichthal ἀπέστειλε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰδίως διαβάναι τὸν ἄριστον τότε ἐν Γαλλίᾳ μηχανικὸν C. Sauvage, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ πρὸς μελέτην ἐκτελέσεως διαφόρων ἐργῶν καὶ ἰδίως τῆς ἀποξηράνσεως τῆς λίμνης Κοπελίδος (1). Πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, σχέδια, ἐκθέσεις κλπ. τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐδώρησε τότε ὁ Βερῶνος d'Eichthal εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἐκ τῶν μελετηθέντων δὲ ὑπὸ τοῦ Sauvage ἐργῶν ἐξετελέσθη τότε ἡ ἐκθάθυνσις τοῦ στενοῦ τοῦ Εὐρύπου καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ τοποθέτησις κινήτης γεφύρας κατασκευασθείσης ἐν Μασσαλίᾳ. Ἄλλ' ἡ τῆς Κοπελίδος ἀποξηράνσις ἐθεωρήθη τότε ἔργον δυσχερότατον. Λεπτομερῆ καὶ ἐπιστημονικωτάτην περὶ τοῦ ἔργου τούτου ἔκθεσιν συνέταξεν ὁ Sauvage τῷ 1849 (2) ἔκτοτε κατ' ἐπιτάσειν ἐγένοντο συμπληρωματικαὶ μελέται καὶ σχέδια περὶ ἀναλήψεως τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τούτου. Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων σπουδαιότερα εἶνε ἡ τοῦ Ε. Μανιτάκη Διευθυντοῦ τῶν Δημοσίων ἔργων πρὸς τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν

30) Σύντομον ὑπόμνημα περὶ τῆς λίμνης ταύτης ὑπέβλεψεν εἰς τὸν Βασιλέα Ὀθῶνα τὴν 24 Ἰουνίου τοῦ 1834 ὁ Γερμανὸς Forchammer.

31) Ἐδημοσίευθη γαλλιστί ἐν Ἀθήναις τῷ 1868 ὑπὸ τοῦ Ε. Μανιτάκη.

Ἐσωτερικῶν, ὅστις ἐντολῆ τοῦ τότε ὑπουργοῦ Α. Αὐγερινοῦ ἐδημοσίευσε τῷ 1863 ἐν Ἀθήναις γαλλιστί (1) ἐκτενῆ ἔκθεσιν ἐν ἣ ἀποδεικνύει τὸ δυνατὸν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἔργου. Δυνάμει τῶν τοῦ 1882 Νόμου ΔΠΑ' τῆς 26 Μαΐου «Περὶ ἀποξηράνσεως λιμνῶν,» Νόμου ΔΠΒ' τῆς 26 Μαΐου «Περὶ ἀποξηράνσεως τῆς Κοπελίδος» καὶ Β. Δ. τῆς 20 Σεπτεμβρίου «Περὶ προσθέτου συμβάσεως περὶ ἀποξηράνσεως τῆς Κοπελίδος» παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μεγάλου καὶ εὐεργετικοῦ τούτου ἔργου εἰς ἐταιρίαν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σ. Σκουλοῦδη. Τὸ ἔργον ἐξετελέσθη μερικῶς, μέγα δὲ μέρος τῶν ἄλλοτε κατακλυζομένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων εὐφορωτάτων γκιῶν ἤδη καλλιεργεῖται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἢ μισθούμενον κατὰ τμήματα καὶ συμφώνως τῷ κανονισμῷ τῷ δημοσιευθέντι ὑπὸ τῆς ἑταιρίας τὴν 5 Ὀκτωβρίου 1895.

Τῷ 1845 διὰ Β. Δ. τῆς 25 Φεβρουαρίου ἐνεκρίθη ὁ ὀργανισμὸς ἐταιρίας «ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωργίας» ἀρνηθείσης ὕψους τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐγκρίνη καὶ τινὰς ὄρους τοῦ ὑποβληθέντος αὐτῆ καταστατικοῦ, ἦτοι τὸ νὰ ἔχη ἡ ἑταιρία ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν μετὰ τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους, νὰ ἦνε ἐλευθέρως ταχυδρομικῶν τελῶν καὶ νὰ χορηγῆται αὐτῆ ἐτησίᾳ χρηματικὴ συνδρομὴ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ἑταιρία αὕτη δὲν συνεστήθη («Ἐφημερίς τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργίας», 1856, σελ. 350). Πρακτικῶς περίπου λόγῳ συμπεραίνω συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μὴ συστηθῆ ἢ ὑπὲρ τῆς γεωργίας τῆς Ἀττικῆς μελετηθεῖσα τῷ 1861 σύστασις «Γεωργικῆς ἑταιρίας» ὑπὸ τῶν τότε μεγλοκτηματικῶν Σούτσου, Ἡπίτου, Ζαχαρίτσου, Πετράκη, Καλλιφρονᾶ, Κουτσικάρη καὶ ἄλλων. Ἐν τούτοις αἰσθητὴν πρόοδον εἰς τὴν γεωργίαν τῆς Ἀττικῆς ἔφερον αἱ καταβληθεῖσαι προσπάθειαι τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἥτις πρώτη εἰσήγαγε τελειότερα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἐφήρμοσεν εἰς τὰ ἐν Ἀττικῇ κτήματα τῆς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἄροτρα καὶ διετή-

1) «Projet de dessèchement du lac Copais».

ρησεν ἐν αὐτοῖς γαλακτοφόρους ἀγελάδας ἐκλεκτῆς φυλῆς. Ἐκτοτε καὶ τὰ ἄροισα ταῦτα ἐγένοντο παραδεκτὰ ὑπὸ τῶν γεωργῶν καὶ διεδόθησαν ἀνά τὴν Ἀττικὴν, καὶ τῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων ἡ συντήρησις χρονολογεῖται (1).

Οὐχὶ ἀσημάντους ὑπηρεσίας εἰς τὴν γεωργικὴν προσέφερον ἡ δυνάμει τοῦ Β. Δ. τῆς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1837 συστάσασα «Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς Ἑθνικῆς Βιομηχανίας». Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1863 θεσπίσματος τῆς τότε Προσωρινῆς Κυβερνήσεως διηρέθη εἰς τρία τμήματα, τὸ γεωργικόν, τὸ βιομηχανικόν καὶ τὸ ἐμπορικόν, ἐζηκολούθησε δὲ λειτουργοῦσα καὶ ἐργαζομένη ἐνίοτε λίαν ἐπιτυχῶς μέχρι πρὸ εἰκοσαετίας περίπου. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1877 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1888 ἐξεδίδετο τὸ «Δελτίον» περιοδικὸν σύγγραμμά τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς (2). Τῷ 1880 δαπάναις αὐτῆς ἐξεδόθη μετάφρασις (ὑπὸ Κ. Βαρβάτη καὶ ἐπιμελείᾳ Σ. Α. Παυλίδου) τῆς «Μελισσοκομίας» τοῦ Γάλλου Hamet (3). Τῷ 1882 καὶ 1883 ἡ αὕτη ἐπιτροπὴ ἐξέδωκε τὰ ὑπ' αὐτῆς βραβευθέντα δύο ἔργα, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ὀνομασθεῖσαν «Ζάππειον βιβλιοθήκην», διότι ἐβραβεύθησαν ταῦτα καὶ ἐδῆρσιεῦθησαν δαπάναις κληροδοτήματος περὶ οὗ γενήσεται λόγος κατωτέρω. Εἶνε δὲ

(1) Εὐρωπαϊκὰ γεωργικὰ ἔργα εἰσῆχθησαν τὸ πρῶτον καὶ ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Τίρυνθος. Τῷ 4847 ἰκανὴ ποσότης τοιοῦτων ἐργαλείων καὶ ἰδίως ἀρότρων ἡγοράσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως (Β. Δ. τῆς 21 Δεκεμβρίου 1847) ἐπωλοῦντο δὲ ταῦτα εἰς τοὺς γεωργοὺς εἰς τὴν ἀρχικὴν των ἀξίαν τὸ πρῶτον, ὑποτετιμημένα δὲ βραδύτερον (Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 98 τοῦ 1843 καὶ ὑπ' ἀριθ. 51 τοῦ 1849). Ἀρότρων τοῦ τύπου Δομαλῆ ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ εἰς τὸν Πειραιεὶ Ἔργοστάσιον Βασιλειάδου τῷ 1863 (Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 161 τοῦ 1893 καὶ ὑπ' ἀριθ. 23 τοῦ 1864). Τοιαῦτα ἄροτρα ἤρχισαν κατασκευάζοντες οἱ σιδηρουργοὶ τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τοῦ 1866. Τὰς πρῶτας γαλακτοφόρους ἀγελάδας πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἐν Ἑλλάδι ἀπέκτησαν οἱ ἐν Ἀθήναις κτηματῆται ἀδελφοὶ Καμπῆ, ἀγοράσαντες ἐν δημοπρασίᾳ τῷ 1863 τὰ ἀρίστα κτήνη τὰ ὑποὶ συνετήρει ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία εἰς τὸ παρὰ τὰς Ἀθήνας κτήμα τῆς «Πύργου».

(2) Δύο τόμοι καὶ ἑπτά τεύχη, ἐν ὧν σελ. 1696 εἰς μέγα δον.

(3) Ἀγνωστός μοι εἶνε ὁ τῷ 1848 μετάφρασας ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καὶ δημοσιεύσας «Ἐγχειρίδιον περὶ μελισσοκομίας» τοῦ Φραξιέρου.

τὰ ἔργα ταῦτα ἡ τοῦ Ο. Κ. Φωστηροπούλου μετάφρασις (μετὰ πολλῶν προσθηκῶν τοῦ μεταφραστοῦ) τῆς «Περὶ ἐλαίας» πραγματείας τοῦ Γάλλου Riondet καὶ ἡ ἀρίστη περὶ «Καλλιεργείας τῆς σταφιδαμπέλου» πραγματεία τοῦ Μ. Θ. Χαϊρέτη.

Ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας, γόνος τῆς εὐάνδρου Ἠπειροῦ καὶ συστρατιώτας τοῦ Μάρκου Βότσαρη, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος ἀγῶνος, ἐγκαταλείψας βαθμοὺς (ἔφερε βαθμὸν ταγματάρχου), τιμὰς καὶ ἀποζημιώσεις, μετέβη εἰς τὴν Βλαχίαν ἔνθα ἐγκαταστάθει, καὶ ἐργασθεὶς ἐπιτυχῶς κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἐνοικιστῆς κτημάτων βραδύτερον δὲ ὡς ἰδιοκτήτης (1), διὰ τῆς διακρινούσης τοὺς Ἠπειρώτας νομοσύνης, φιλεργείας καὶ οικονομίας, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν, ἣν ἀπὸ πολλοῦ ἐσκέπτετο καὶ συνεζήτει μετὰ τῶν στενωτέρων γνωρίμων του περὶ τοῦ πῶς ὠφελιμώτερον νὰ διαθέσῃ αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. Τῷ 1858 δωρεῖ εἰς τὸ ἔθνος τὰς 400 αὐτοῦ μετοχὰς τῆς τότε «Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοικῆς Ἐταιρίας» ὅπως χρησιμεύσωσι τὰ κέρδη τούτων ἢ οἱ τῶνοι εἰς σύστασιν διαγωνισμῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ὁλύμπια καὶ σκοποῦντων τὴν ἐθνικὴν πρόοδον, προσφέρει δὲ καὶ τὰ ἀποσταλέντα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τρισχίλια καισαροβασιλικὰ φλωρία διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν κατὰ τὸ 1859 γεννησομένην πρῶτην συγκροτήσιν τῶν Ὀλυμπίων». Τὸ Β. Δ. τῆς 19 Αὐγούστου (τροποποιηθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 17 Σε-

(1) Ὁ Εὐαγγέλος Ζάππας ἀφοσιωθείς ἐλοφύχως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του καὶ σπανίως μεταβαίνων εἰς τὴν πόλιν φαίνεται ὅτι ἐφέγετο ἢ καὶ παρεξηγεῖτο ὑπὸ τῶν ἄλλων τότε ἐν Βλαχίᾳ ἐργαζομένων Ἑλλήνων, διὰ τῶ 1847 ἐδημοσίευσεν ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνιστὶ καὶ βλαχιστὶ εἶδος ἀπολογίας ἢ δικαιολογητικῆς πραγματείας μετὰ πινάκων καὶ λεπτομερῶν καὶ ἀξιολόγων πληροφοριῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεκθύνσεως καὶ καλλιεργείας κτήματος ἐν Βλαχίᾳ πρὸς εὐδοκίμειαν. Ἡ πραγματεία οὕτη ἐπιγράφεται ὡς ἑξῆς : «Ἐν-τουρας» ἢ Κηφῆν, ὅστις περιορίζεται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς Βλαχίας, ἐμπεριέχων πειραματικὰ παρατηρήσεις περὶ τοῦ σταροσαρμού καὶ τάξεις τῶν Μουλκιῶν.—Πόνημα διγλωσσῶν ὑπὸ Εὐαγγέλου Ζάππα. Βουκουρεστίον, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἰωσήφ Κοσμάτιγγ' 1847». Ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας ἀπέθανεν ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν 19 Ἰουνίου τοῦ 1865 εἰς ἡλικίαν 65 ὡς ἐγγιστα ἐτῶν.

πτεμβρίου 1869 Β.Δ.), ἐξ οὗ ἐλήφθη ἡ περικοπὴ αὕτη προσθέτει : «Ἀποδεχόμενοι εὐχαρίστως τὴν γενναίαν ταύτην προσφορὰν τοῦ εἰρημένου φιλογενοῦς Κυρίου Εὐαγγέλου Ζάππα, ἐγκρίνοντες δὲ τὸ παρὰ τοῦ ἰδίου ὑποβληθὲν σχέδιον περὶ συστάσεως τῶν Ὀλυμπίων, διατάσσομεν κτλ.» Τὴν δωρεὰν ταύτην ἐμελέτα ὁ Ζάππας ἀπὸ πολλοῦ, ἐγένετο δὲ τὸ πρῶτον γνωστὴ ἢ πρόθεσις του αὕτη διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Τύπου ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1856.

Ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἀ' συγκροτήσεως τῶν Ὀλυμπίων ἀνετέθη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς Ἑθνικῆς Βιομηχανίας Ἐπιτροπὴν, ἐνεκρίθησαν δὲ ὡς αὕτη συνέταξε ταῦτα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2644 τῆς ἀπὸ 30 Δεκεμβρίου τοῦ 1853 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἡ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τελειότης καὶ ἰδίως ἡ ταχύτης καὶ τάξις μεθ' ἧς ἐτελεσθήσαν τὰ Ὀλύμπια κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος 1859 ἀποδεικνύουσι τὸν ζῆλον μεθ' οὗ εἰργάζοντο πάντες τότε ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς χώρας. Μέγξ μέρος τῶν κατὰ τὸ 1860 δημοσιευθέντων πρακτικῶν τῶν Ἀ' Ὀλυμπίων κατέχουσι τὰ ἀφορῶντα τὴν γεωργίαν ἐν γενεῖ. 1)

Ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῶν Ἀ' Ὀλυμπίων ἔπεισαν τὸν φιλογενεϊστάτον Εὐαγγέλην Ζάππαν νὰ προσφέρῃ βραδύτερον καὶ ἄλλας δωρεὰς καὶ ἐπὶ τέλος νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ διαθήκης ὀλοκληρον τὴν μεγάλην περιουσίαν του ὑπὲρ τοῦ ὁμοεργουμένου εὐθωφελοῦς ἔργου ὅπερ αὐτὸς συνέλαβε. Τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ ἠκολούθησε καὶ ὁ ἐξαδελφός του Κωνσταντῖνος. Ἐκτοτε ἐτελεσθήσαν τὰ Ὀλύμπια τῶν ἐτῶν 1870, 1875, 1888, 1896 καὶ 1906.

Διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Αὐγούστου τοῦ 1865 Β.Δ. συνεκροτήθη ἡ μέχρι σήμερον λειτουρ-

(1) Σημειωτέον ὅτι περὶ τελέσεως ἐκθέσεως (ἐτήσιων) «πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας» εἶχε ληφθῆ πρόνοια ἀπὸ τοῦ 1850 διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Β.Δ. τῆς 3ης Νοεμβρίου· ἀλλ' ἄγνοοι ἂν ἐγένετο ἀπόπειρα τελέσεως τοιαύτης ἐκθέσεως πρὸ τοῦ 1859 ὅτε ἐτελεσθήσαν τὸ πρῶτον τὰ Ὀλύμπια.

(*) Ἡ διαθήκη ἐγράφη ἐν Βροσθενίῳ τὴν 30 Νοεμβρίου 1860 καὶ εἶνε δημοσιευμένη εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Ὀλυμπίων τοῦ 1875 (σελ. 4).

γούσα εἰδικὴ «Ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων καὶ τῶν κληροδοτημάτων Ἐπιτροπὴ» προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὡς ἀντιπρόεδρος αὐτῆς, κατὰ τὸ Β. Δ. τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1871, ὠρίσθη ὁ κατὰ καιροὺς Πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς Ἑθν. Βιομηχανίας ἐπιτροπῆς. Διὰ τοῦ ΑΓ'Δ' Νομοῦ τῆς 28 Μαΐου 1887 ἐκανονίσθησαν τὰ «Περὶ διοικήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγέλου Ζάππα καταλειφθείσης εἰς τὸ ἔθνος περιουσίας», τὰ ἐγκαίνια δὲ τοῦ «Ζαππειοῦ Μεγάρου» καὶ ἡ ἐν αὐτῷ τέλεσις τῆς Δ' Ὀλυμπιάδος διετάχθησαν διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 11 Ἰανουαρίου 1888. Ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀλλ' ἰδίως ὑπὸ ἔποψιν γεωργικὴν ἢ τακτικὴν κατὰ τετραετίαν τέλεσις τῶν Ὀλυμπίων ἔχει μεγίστην σημασίαν ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ συγκεντρώσεως τῶν ποικίλων γεωργικῶν προϊόντων τῆς χώρας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀνεπτυκτομένης μεταξὺ τῶν κτηματιῶν ἀμίλλης πρὸς ἐπίδειξιν τῆς προόδου αὐτῶν ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῶν κτημάτων των καὶ τῇ παραγωγῇ τῶν προϊόντων των. Τοιαύτη ἄλλως ἦτο καὶ ἡ θέλησις τοῦ κληροδότου.

Ὁ ἐκ Βυτίνης τῆς Γορτυνίας Παναγιώτης Τριανταφυλλίδης ἐγκατεστημένος ἀπὸ πολλοῦ ἐν Βλαχίᾳ, ἀποθανὼν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1863 ἐγκατέλιπε τὴν περιουσίαν του εἰς «τὸ Δημόσιον τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ τινὰς ὄρους, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν τῇ παραγράφῳ ζ' τῆς διαθήκης οὕτω διατυπούμενος : «Νὰ διαθέσῃ (τὸ Δημόσιον) τὴν περιουσίαν μου ταύτην, συνιστάμενην εἰς τεσσαράκοντα δύο χιλιάδας, ἀριθ. 42.000 αὐστριακῶν φλωρίων κατὰ τὰ ἐγγραφά μου, ὑπὲρ ἰδρύσεως καταστήματός τινος διὰ παντός διατηρηθεῖσόμενου καὶ τὴν ἐπωνυμίαν μου φέροντος, συντελοῦντος δὲ εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος· ὁποῖόν τι κατὰσθημα λυσιτελέστερον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους, ἀπέκειται νὰ κίνησιν καὶ ἀποφασίσωσι τὰ νομοθετικὰ τῆς Ἑλλάδος σώματα εἰς τὴν πρῶτην αὐτῶν σύνοδον καὶ μετὰ γενομοδότησιν τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου προκληθησομένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ἐναρξίς.

δέ της εκτελέσεως τῶν ἀποφασισθησάμενων νά μή ἀναβληθῆ πλεόν του ἔτους ἀπό της ἀποφάσεως».

Ἡ περιουσία τοῦ εὐγενοῦς τούτου τέκνου τῆς Πατρίδος, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄλλων ὄρων τῆς διαθήκης κατετέθη ὑπὸ τῶν ἐκτελεστών αὐτῆς εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τραπεζικν. Ἄλλ' ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κυριωτέρου ὄρου τῆς διαθήκης ἦτοι ἡ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως πρόκλησις τῆς γνωμοδοτήσεως τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κληροδοτήματος, ἐγένετο μόνον τῷ 1870 ὅτε τὸ Πανεπιστήμιον διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1126 καὶ ἀπὸ 2 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγγράφου του ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως πρακτικοῦ γεωργικοῦ σχολείου. Ἐδέησε δὲ νὰ παρέλθῃσι δεκαεπτὰ ἄλλα ἔτη ὅπως ἐκπληρωθῆ ἡ παραγγελία τοῦ κληροδοτοῦ. Τῷ 1887 ἐψηφίσθη ὁ ΑΦΜΒ νόμος περὶ Τριανταφυλλειδίων Γεωργικῶν Σχολείων. Ἀλλὰ περὶ τούτων γενήσεται λόγος ἐν τοῖς τρήσειν· ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δεόν νὰ σημειωθῆ ἐνταῦθα εἶνε ὅτι κατὰ τὴν βραχυτέραν ἀντι τῶν σχολείων σύστασιν τῶν Γεωργικῶν Σταθμῶν ἐληφσιν ὅλην ἑξωτερικὴν ἀδικοδομήτως ὁ ρητὸς ὄρος τοῦ κληροδοτοῦ ὅπως τὸ ἐκ τῶν τόκων τῆς περιουσίας τοῦ συντηρηθησάμενον ἰδρυμα φερῆ διὰ παντός τὴν ἐπωνυμίαν του (1).

1) Ἡ ἀξιόμιμος ἀμέλεια περὶ τὴν ὅσον ἔνεστι ἀκριβεστέρην τήρησιν τῶν ὄρων τῆς διαθήκης τοῦ μετὰ τὸς ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα διατυπώσαντος τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τριανταφυλλίδου δὲν εἶνε δυστυχῶς, γεγονός πρωτοφανές. Καὶ ἄλλων διαθηκῶν ὁμοίας φύσεως πάντες οἱ ὄροι δὲν ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ κληροδότου Δημοσίου. Ἡ διαθήκη τοῦ αἰοιδίμου Στουρνάρα δικλαμβάνει καὶ τὰ ἐξῆς· «Μετὰ τὰ ὑπόλοιπα χρήματα τῆς καταστάσεώς μου νὰ κτισθῆ ἐν Ἀθήναις λαμπρὸν Πολυτεχνεῖον, ὅπου νὰ διδάσκονται ὅλα ἀἰ βήναυσοι καὶ ὠραῖα τέχναι, ὅπου νὰ εὐρίσκωνται ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῆς γεωργικῆς, καθὼς καὶ ὅσα κατὰ καιροὺς ἐφευρίσκονται διὰ νὰ διδάσκονται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι, ὅπως προσοδεύσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ γεωργία μας, αὐτὴ ἡ βάση τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους». Βεβαίως δὲν θὰ ἐδαπανῶντο πολλὰ ἕαν. τοὐλάχιστον πρὸς σεβασμὸν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ δωρητοῦ, μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Πολυτεχνείου διετίθετο πρὸς κατάρτισιν μουσείου γεωργικῶν μηχανῶν, ἐριζομένης ἔ-

Ἄπο 1860 τοῦ μέχρι τοῦ 1866 διαρκέσας ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἐπέφερε μεγίστην ὑψωσιν τῶν τιμῶν τοῦ βράμβακος καὶ ἐπομένως τὴν ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας τοῦ εἶδους τούτου πολλαχού ὡς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα πολλοὶ κτηματῖαι ὠφελήθησαν τότε σημαντικῶς. Κατὰ τὴν περιόδον ταύτην τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐξέδωκεν ἐπικανειλημμένας ἐγκυκλίους δι' ὧν διεβίβαζε διὰ μέσου τῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν πρὸς τοὺς καλλιεργητὰς σπέρρον ἐκλεκτῶν ποιοτήτων βράμβακος καὶ ὄσπριας περὶ τῆς καλλιεργείας τούτου. Τῷ 1865 καὶ 1866 τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον ἐδημοσίευσεν καὶ διένειμε δωρεῶν μεταφορῶν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ «Δοκιμίου περὶ τῆς καλλιεργείας τοῦ βράμβακος τῆς Νέας Αὐρηνίας» καὶ «Πληροφορίας περὶ τῆς παρακαταθήκης (Stok) τοῦ βράμβακος καὶ περὶ τῆς μελλοῦσας παραγωγῆς αὐτοῦ ἐν Ἀμερικῇ.»

Ἡ τοκογλυφία ἐμάστιξε τὴν γεωργικὴν ἀπό πολλοῦ, ἀπόστολοι δὲ κηρύσσοντες τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως γεωργικῆς τραπέζης ἐχρημάτισαν κατὰ τὴν ὑπὸ μελέτην γεωργικὴν περιόδον πρωτίστως ὁ Ν. Ἐμμανουήλ καὶ ὁ Δ. Αἰνιάν. (1) Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δυστυχῶς ἔκτοτε μένει ἄλυτον ἢ τῷ 1841 σύστασις τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς (Νόμος τῆς 30 Μαρτίου) καὶ ἡ τροποποίησις τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς δυνάμει τοῦ ΨΙ νόμου τῆς 16 Δεκεμβρίου 1861 καθ' ἣν τροποποίησιν, ἐπὶ τῇ βάσει πιστοτικοῦ καταλόγου καὶ δύο ὑπογραφῶν προσώπων σημειωμένων ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ, ἐγένοντο χρηματικαὶ χορηγήσεις καὶ μέχρις 100 δραμῶν κατ' ἐλάχιστον ὅρον δι' ἐκάστην χορηγήσιν, ἦσαν μέτρα εὐεργετικὰ διὰ τὸ ἐμπόριον ἐν γενεῇ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διὰ τὴν γεωργίαν. Σοβαραὶ προτάσεις περὶ ἰδρύσεως κτηματικῆς τραπέζης ἐγένοντο τῇ Κυβερνήσει τῷ 1864 ὑπὸ τῶν Ε. Α. Μπαλατζῆ καὶ Ε. Ὀπεργαίου. Τὰς

τησίας πιστώσεως πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ. Ὁ ἀπέβαινε δὲ τὸ μουσεῖον τοῦτο χρησίμουν καὶ διὰ τοὺς ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ σπουδάζοντας τὴν μηχανικὴν· διότι ὁτῷ θὰ ἐξφικεῖντο οὗτοι πρὸς τὴν γεωργικὴν μηχανικὴν, ἣτις ἂν καὶ ἀναγκαιότατη εἶνε οὐχ ἦττον ἐλλειπαστάτη ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ὁ σεβασμὸς τῶν Κυβερνήσεων πρὸς τὰς θελήσεις καὶ τὰς ἐχὰς τῶν διαθετότων τὰς περιουσίας τῶν ὑπὲρ ἑθνικῆς ὠφελείας ἔργων θάσυνετέλει εἰς τὸν συνειθίσασιν οἱ ὑπάλληλοι εἰς οὐς ἀνατίθεται ἡ διεύθυνσις τῶν ἔργων τούτων νὰ σέβονται αὐτὰ καὶ νὰ εἶνε αὐστηρότεροι περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῶν. Ὁτῷ φρονῶ ὅτι, ἐάν οἰδρυθέντες γεωργικοὶ Σταθμοὶ ἔφερον τὴν προσωνημίαν Τριανταφυλλίδου, ἴσως ἄλλως θὰ ἠργάζετο ὁ ὑπάλληλος ἐκεῖνος ὅστις διευθύνων ἐπὶ δόκλῃρον δουλειαν ἐν τῶν ἰδρυμάτων τούτων καὶ μισθοδοτούμενος ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Τριανταφυλλίδου, κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ εὐρέθη ἔχων ἐρριμένην τὴν εἰκόνα τοῦ εὐγενοῦς τούτου τέκνου τοῦ ἔθνους εἰς μίαν γωνίαν ἀποθήκης, ἥς ἡ κατάστασις πᾶν ἄλλο ἐμαρτύρει ἢ τὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθηκόντος.

νουὴλ καὶ ὁ Δ. Αἰνιάν. (1) Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δυστυχῶς ἔκτοτε μένει ἄλυτον ἢ τῷ 1841 σύστασις τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς (Νόμος τῆς 30 Μαρτίου) καὶ ἡ τροποποίησις τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς δυνάμει τοῦ ΨΙ νόμου τῆς 16 Δεκεμβρίου 1861 καθ' ἣν τροποποίησιν, ἐπὶ τῇ βάσει πιστοτικοῦ καταλόγου καὶ δύο ὑπογραφῶν προσώπων σημειωμένων ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ, ἐγένοντο χρηματικαὶ χορηγήσεις καὶ μέχρις 100 δραμῶν κατ' ἐλάχιστον ὅρον δι' ἐκάστην χορηγήσιν, ἦσαν μέτρα εὐεργετικὰ διὰ τὸ ἐμπόριον ἐν γενεῇ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διὰ τὴν γεωργίαν. Σοβαραὶ προτάσεις περὶ ἰδρύσεως κτηματικῆς τραπέζης ἐγένοντο τῇ Κυβερνήσει τῷ 1864 ὑπὸ τῶν Ε. Α. Μπαλατζῆ καὶ Ε. Ὀπεργαίου. Τὰς

(1) Ὁ Ν. Ἐμμανουήλ ἦτον ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21 ἀποφρανισθέντων· προσληφθεὶς δὲ ὡς θετός υἱὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ μακαρίου Π. Χαλκιοπούλου συναναστράφη μετὰ αὐτοῦ. Ἀνδρωθεὶς ἐπεδόθη ὀλοφύχως εἰς τὴν ἐπιβλησιν καὶ καλλιεργεῖαν τῶν ἐν Ἠλείᾳ κτημάτων τοῦ Π. Χαλκιοπούλου καὶ ἐδημοσίευσεν τῇ συνεργασίᾳ τούτου τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργίας» ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ γεωργικόν περιοδικόν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1857 (ἐν ὅλῳ τεύχῳ 10, σελ. 630). Ἀξιόλογον ἐν αὐτῷ ἄρθρον εἶνε τὸ τοῦ Π. Χαλκιοπούλου ἀνδρὸς ἐνχρετου καὶ φιλογεώργου, ὅστις τῷ 1880 ἐδημοσίευσεν τὸ περὶ βελτιώσεως καὶ ἐμφυώσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι γεωργίας, σύγγραμμα τοῦ ὅπερ ἐδραβεῖθῃ ὑπὸ τῶν κριτῶν τοῦ Δοσίου διαγωνισματος. Ὁ Δ. Αἰνιάν διετέλεσε τιμηκτάρχη πρὸς τῇ Διευθύνσει τοῦ γραφείου τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας μέχρι τοῦ 1864. Τῷ 1855 ἐδημονοῖσεν ἐν Ἀθήναις μηνιαῖως τὴν «Βιβλιοθήκην τοῦ Δοσίου», σύγγραμμα περιοδικὸν ἐν ᾧ πρὸς τοὺς ἄλλοις κατεγορεύοντο κλιθήρα κλιθρῶς γεωργικά. Ἔγω ὑπ' ὄψιν μου μόνον τὰ μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1855 ἐκδοθέντα ἐξχηματικὰ τεύχη. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1861 ὁ Αἰνιάν ἐδημοσίευσεν τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Γεωργίας δεκαπενθήμερον γεωργικόν περιοδικόν σύγγραμμα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1861) ἐδημοσίευσεν καὶ σύντομον πραγματικὴν ἐπιγραφομένην «Ἀγρονομία στοιχειώδης, ἐρριμισθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ». Προστούτοις ὡς ἔργον αὐτοῦ ἀνφέρειται πραγματικὴ «περὶ σικκιδίας». Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1879 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ τότε ἐκδιδόμενῳ «Δελτίῳ» τῆς ἐπὶ τῆς ἐμφυώσεως τῆς Ἑθνικῆς Βιομηχανίας. Ἐπιτροπῆς (σελ. 142) ἀγγελίαν περὶ ἐκδόσεως συγγράμματος «Κηπουρικῆς», ὅπερ ὁμοῦς ἀγνώω ἂν ἐξεδόθη.

προτάσεις ταύτας ὑπέβαλλε τότε ἡ Κυβερνήσις εἰς τὴν κρίσιν τῶν Δοσίου, Κεχαγιᾶ Λεβίδου, Σωτηροπούλου, Σούτσου, Σκουζέ Δουρούτη, Χρηστίδου, Παλαμίδου καὶ Κουμουνοῦρου, ὧν ἐζήτησε τὴν γνώμην ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς γνωμοδοτήσεως αὐτῶν συνέταξε καὶ ἐκοινοποίησε πρὸς τοὺς Μπαλατζῆν καὶ Ὀπεργαίου τοὺς ὄρους κατὰ τοὺς ὁποίους θ' ἀπεδέχετο νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἅμα τῇ κηρατῆσῃ τῆς, τὸ ἀναγκαῖον νομοσχέδιον. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ ὄροι τῆς Κυβερνήσεως ἀπήρυσαν διὸ ἀπέσυρον τὰς προτάσεις τῶν οἱ κεραλαίουχοι. Πάντα τὰ διαμειφθέντα τότε ἐγγεγραφα μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, τῶν κεφαλαίουχων καὶ τῶν γνωμοδοτησάντων συμβούλων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργεῖου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν ἰδίῳ τεύχει.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1864 ἐξεδόθη τὸ ἀπὸ 19 Ἰουλίου Β.Δ. δι' οὗ ἐνεκρίνετο αἵτησις περὶ συστάσεως ἐν Ἀθήναις «Κεντρικῆς γεωργικῆς Ἐταιρίας», ἥς τὸ καταστατικὸν μετὰ τοῦ ἐγκριτικοῦ Β. Δ. ἐδημοσιεύθη ἐλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει. Τὸ καταστατικὸν τοῦτο προσέβλεπε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ περὶ γεωργικῶν ἐκθέσεων, περὶ συστάσεως τοπικῶν ἑταιριῶν καὶ περὶ γεωργικοῦ μουσείου. Ἀλλ' ἐλλείπει βεβαίως μεσῶν καὶ μελῶν καταβαλλόντων συνδρομὰς καὶ ἡ ἑταιρεία αὕτη δὲν ἐλειτούργησε.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὐρέθη ἡ χώρα μετὰ τὸν οκταετῆ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους ἀγῶνα, καθ' ὃν τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος εἶχον καταστρέφει τὰ πάντα, καὶ μετὰ τὸν ὅποιον ὁ κατὰ πολὺ μειωθεὶς πληθυσμὸς τῆς ἀπολυτρωθείσης χώρας συνίστατο κατὰ μέγα μέρος ἐκ πεινόντων καὶ γυμνητευτότων, οἱ ὅποιοι ἀνέμενον καὶ αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἡ τελεσθεῖσα πρόδοσις κατὰ τὴν πρώτην ταύτην γεωργικὴν περιόδον, παρὰ τὰ συμβάντα σφάλματα καὶ τὰ μειονεκτικὰ πρωτογενοῦς καὶ ἀμορφώτου ἔτι διοικήσεως, παρὰ τὰς συμφορὰς τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν εἰς τὸν τόπον ὁ περὶ ἐπικρατήσεως ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς χώρας ἀνταγωνισμὸς ἰσχυρῶν

τινων δυνάμεων, παρά πάντα ταῦτα ἡ τελεσθεῖσα λέγω προοδος εἶνε ἀναντιρρήτως μεγίστη καὶ ἀποδεικνύει τὴν φιλεργίαν, τὴν εὐστροφίαν, τὴν ἰκανότητα, τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

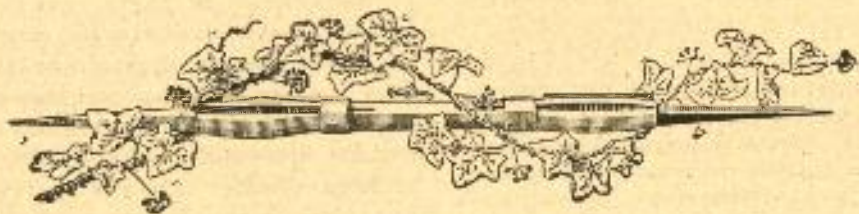
Πάμπολλοι εἶνε οἱ κατὰ τὴν πρώτην ταύτην γεωργικὴν περίοδον ἀπ' εὐθείας ἢ ἐμμέσως ἐργασθέντες μετὰ παραδειγματικῆς φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἔστι δ' ὅτε καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς ἀναγεννήσεως τῆς χώρας. Ἐκαστος τῶν ἐργατῶν τούτων (1) ἀσχο-

(1) Εἰς τὴν γροσίαν τῶν ἐργατῶν τούτων εἶνε ὀρθόν νὰ συμπεριληφῶσι καὶ οἱ ἐξῆς: Ὁ Νικόλαος Β. Κοδριτσῆς, στρατιωτικὸς ἱππίατρος, ὅστις ἐδημοσίευσε τῷ μὲν 1853 ἀξιόλογον «Ἱπποθεραπευτικὴν», τῷ δὲ 1857 διατριβὴν περὶ τῆς «Ὁξάντιδος μάλεως τῶν ἵππων». Ὁ Α. Λινδερμάιερ, ἀρχίατρος καὶ εἰς τῶν διαπρεπεστέρων ἱατρῶν τῆς ἐποχῆς του, ὅστις τῷ 1860 ἐδημοσίευσε γεωμανιστὶ ἐν Πασαύχ τὴν μόνην ὑπάρχουσαν πλήρη μονογραφίαν περὶ τῶν πετηνῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σ. Α. Σπηλιωτάκης, ὁ διατελέσας διευθυντὴς τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἑσωτερικῶν γραφείου τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῆς ἐμφυχώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας ἐπιτροπῆς, ὅστις τῷ 1864 ἐδη-

λούμενος ἐν τῷ κύκλῳ τῶν γνώσεών του, ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του ἔσπευδε νὰ θέσῃ λίθον ἔστω καὶ ἐλάχιστον εἰς τὸ ἀνεγειρόμενον οἰκοδόμημα, τὸ Ἴκθνος. Πολλάκις ἀναπολῶν καθ' ἑμαυτὸν τὰ ὑπὸ ὄλωσ ἀντιξώους περιστάσεις τελεσθέντα ὑπ' αὐτῶν ἔργα τοὺς παραβάλλω πρὸς τοὺς μύρμηκας τῶν ὁποίων ἡ ἔκτακτος ἐργατικότης καὶ ἐπιμονὴ πάντοτε ὑπερισχύει κατὰ τῶν προσπαθειῶν ὀγληροῦ ἐπισκέπτου κατὰ γινόμενου λόγῳ παιδιᾶς ἢ περιεργείας νὰ φράξῃ διὰ λίθων τὴν ὀπήν τῆς μυρμηκιδίας τῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶνε ὅσα ἔτυχε νὰ συγκεντρώσω περὶ προσώπων ἐργασθέντων καὶ περὶ πραγμάτων τελεσθέντων ὑπὲρ τῆς γεωργίας τῆς χώρας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συστάσεως τοῦ ἐν Τίρυνθι γεωργικοῦ ἰδρύματος μέχρι τῆς ὀριστικῆς καταργήσεως αὐτοῦ. Αἱ ὑπάρχουσαι σημειώσεις περὶ τῶν μετὰ τὴν περίοδον ταύτην τελεσθέντων θ' ἀποτελέσωσιν ἰδίαν μελέτην.

μοσίευσε τὴν ἀρίστην διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς «Στατιστικῆν τῆς Γεωργίας». Ἀξιόλογοι εἶνε καὶ αἱ στατιστικαὶ πληροφορίες περὶ γεωργίας αἱ ἀναγραφόμεναι εἰς τὴν περὶ «Πολιτειογραφικῶν πληροφοριῶν» πραγματείαν τοῦ Α. Μανούλα τῆς δημοσιευθεῖσαν τῷ 1867.

Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ

ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΘΗ ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

Α.

Ἀμείλικτος ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως διεξάγεται ἐν τῷ κόσμῳ ἀπὸ τοῦ ἀτόμου καὶ μορίου τῆς ὕλης μέχρι τῶν πελωρίων τοῦ συμπαντος ἡλίων καὶ φωτονοφελῶν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς Δημιουργίας, διεξάγει τὸν ἀμείλικτον τοῦτον ἀγῶνα ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Καὶ ἐγενήθη μὲν γυμνὸς καὶ ἐστερημένος φυσικῶν ὀπλῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς σπουδῆς τῆς πανσόφως πεπλάσμενης Φύσεως καὶ διὰ τοῦ μεγίστου τῶν ὀπλῶν του, τοῦ λογικοῦ, ἠδυνήθη ἐν τῇ παρῶδῳ τῶν αἰῶνων νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀγρίας καὶ βαρβάρου αὐτοῦ καταστάσεως, νὰ ἐξημερωθῇ, νὰ ἐξευγενισθῇ καὶ νὰ εὐάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως, ἡ εὑρεσις τῆς ἀληθείας περὶ αἰσθητῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ καθιστῶσι τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου εὐμαρέστερον καὶ ἀνυψοῦσι τὸ πνεῦμά του μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ πλαστουργοῦ, μέχρι τοῦ ἀπείρου χρόνου καὶ χώρου.

Ἡ ἐπιστήμη αὕτη σήμερον δὲν εἶνε πλέον μυστήριον, ὅπερ κατέχουσι μόνον οἱ μεμνημένοι, οἱ σοφοὶ δόκτορες, ἀλλὰ κατέστη κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους κτήμα τῶν πολλῶν, κτήμα τοῦ λαοῦ δι' ἐκλαϊκείσεως, διὰ διδασκαλίαν καὶ δημοσιευμάτων, ἅτινα κατὰ χιλιάδας ἀνὰ πᾶν ἔτος δημοσιεύονται ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι χάριν τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπιστήμη πρὸ πολλοῦ ἐγκατέλιπε τὸ στυφνόν, τὸ ἀνιγματοῦδες καὶ τὸ δύσλητον καὶ ἐχώρησεν εἰς σφαίρας αἰθρίας, ἐν αἷς ὑπὸ φῶς ἀπλετον πᾶσα κοινωνικὴ τάξις

δύναται εὐχερῶς νὰ κατανοῇ πᾶσαν γνῶσιν καὶ νὰ χρησιμοποίῃ αὐτὴν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου τῆς.

Πανεπιστήμια καὶ ἀνώταται εἰδικαὶ Σχολαί, μέση καὶ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, Σύλλογοι καὶ Ἐταιρίαι, ἐκθέσεις καὶ συναγωνισμοί, ἐργαστήρια καὶ Μουσεία, Συνέδρια καὶ ἐπιτροπαί, περιοδικὰ καὶ βιβλιοθηκαὶ ἐκλαϊκωμένων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, μαθήματα καὶ διαλέξεις πρακτικαὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, τὰ πάντα συστηματικῶς, μεθοδικῶς καὶ εὐστόχως καὶ ἀπὸ ποικίλων ἀπόψεων συνεργάζονται τὸ μὲν ὅπως παρασκευάσωσιν εἰδικούς ἐπιστήμονας εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἠλεκτρολόγους, χημειοτέχνους, ζωοτέχνους, γεωπόνους, κτηνοτρόφους, ἰχθυοτρόφους, ὀρνιθοτρόφους, μεταλλουργοὺς, μεταλλολόγους, δασολόγους, μελισσοτρόφους, δασοκόμους, ἀνθοκόμους, ἀμπελοτροφούς, οἰνοποιούς, τυροκόμους κλπ., τὸ δὲ ὅπως μεταδώσωσιν εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν τάξιν τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις, ἐκ τῶν Ἐπιστημῶν τούτων, ὅπως καὶ ἕκαστος, χωρὶς νὰ εἶνε εἰδικὸς ἐπιστήμων, ἐνεργῇ τῇ βοήθειᾳ τῶν γνώσεων τούτων μετ' ἐπιστημοσύνης καὶ μεθόδου ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ καὶ προάγῃ καὶ βελτιώσῃ αὐτὸ καρπούμενος ὅσω τὸ δυνατόν πλεονεκτήματα αὐτοῦ καὶ συντελῶν οὕτως εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ὕλικῆς εὐημερίας καὶ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ Κράτους. Οὕτως ἐργάζονται τὰ πεπολιτισμένα Κράτη διὰ τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῆς χώρας αὐτῶν, διὰ τῆς ὁποίας δημιουργοῦνται στρατοὶ καὶ στόλοι καὶ παρασκευάζονται πολῖται φρονηματῖαι καὶ ἀνεξάρτητοι, ἀγαπῶντες τὸ πάτριον ἔδαφος, ὅπερ παρέχει αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ τοῦ βίου καὶ μὴ ἀναγ-

καζόμενοι: να εκπαιδίζονται εις μακρινάς χώρας προς πορισμόν τῶν τοῦ βίου.

Β'

Καί ἐν Ἑλλάδι τί ἐγένετο καί τί γίνεται καί νῦν ἐπι ἀρχομένου τοῦ 20οῦ αἰῶνος διὰ τὴν τεχνικὴν ταύτην μόρφωσιν τοῦ λαοῦ; Τί ἐπραξάν καί τί πράττουσιν οἱ κυβερνήσαντες καί κυβερνώμενοι τὴν χώραν ταύτην ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς, ὑπὲρ τῆς πραγματικῆς καί τεχνικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις εἶνε ἡ ψυχὴ καὶ κινητήριος δύναμις τῶν ἐθνῶν; Καί τίνα ὅπλα καί ἐφόδια τοῦ βίου ἔδωκαν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ὅπως διεξαγάγῃ ἐρρωμένως καί ἐπιτυχῶς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα;

Οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν! Μόνον ἀπειρίαν νόμων καί φόρους τυραννικούς!

Καί τὸ ἡμέτερον πολυπαθὲς Πανεπιστήμιον τί ἐπραξεν;

Ὁ πρῶτος πρότασις αὐτοῦ, ὁ ἀοίδιμος Κ. Σχινᾶς, κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου (1837) ἔλεγεν ἐνώπιον τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν Βασιλέως Ὀθωνος τὰ ἐξῆς:

«Τὸ Ἑλληνικὸν πανδιδακτήριον, Βασιλεῦ, καθιδρυμένον εἰς τὰς παρὰ σοῦ ἀνεγερθείσας περικλειεῖς Ἀθήνας καί κείμενον μεταξὺ τῆς Ἑσπερίας καί τῆς Ἑω, εἶνε προωρισμένον νὰ λαμβάνῃ ἀφ' ἑνὸς μέρους τὰ σπέρματα τῆς σοφίας, καί ἀφοῦ τὰ ἀναπτύξῃ ἐν ἑαυτῷ ἴδιαν τινὰ καί γόνιμον ἀνάπτυξιν, νὰ τὰ μεταδίδῃ εἰς τὴν γείτονα Ἑω νεαρά καί γόνιμα».

Καί ὄντως, ὅ,τι εἶπεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἐπραγματώθη ἀπὸ ἀπόψεως μορφωτικῆς, ἐκπολιτιστικῆς, ἐθνικῆς καί γλωσσικῆς. Τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, ἐξετέλεσε τὸν ὕψιστον αὐτοῦ προορισμόν, φωτίσαν τὴν ἐν τῇ σκοτίᾳ διατελοῦσαν Ἀνατολὴν καί μεταλαμπαδῶσαν εἰς τε τὸν ἐλεύθερον καί τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμόν, τὰ ἑλληνικά γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καί τὸν πολιτισμόν διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ, οὓς ἐξέπεμπε κατὰ πᾶν ἔτος ἀνά τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Στοργῇ πανελλήνιος τὸ περιέβαλε τὸ καλλιμάρονον αὐτοῦ κτίριον ἀνήγειραν οἱ Πανελλήνιοι διὰ συνεισφορῶν, καί διὰ δωρεῶν καί κληροδοτημάτων ἐξ ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν ἐσχημάτισαν τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ περιουσίαν, διὰ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ὁποίας νὰ δύναται νὰ διεξαγάγῃ τὸν εὐγενῆ τῆς πανεπιστημιακῆς προόδου ἀγῶνα ἄνευ κυβερνητικῆς τινος ἀρωγῆς.

Ἀπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὡς ἀπὸ

ἀνεσπέρου ἡλίου ἐξεπέμεθθησαν αἱ φωτοβόλοι ἐξάνθρωπιστικαὶ ἀκτῖνες, κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ μεγάρου τῶν πολυταλάντων καί ἐν γλιθῇ καί ἀπολαύσει ζώντων, μέχρι τῆς σεσαθρωμένης καί ἀχυροπλέκτου καλύβης τῶν πτωχῶν χωρικῶν καί ποιμένων τῶν κυλιόμενων ἐν τῇ δυστυχίᾳ καί τῷ βορβόρῳ.

Γ'

Ἄλλὰ τοῦτο καί πρότερον μὲν δὲν ἦτο ὁ μόνος, πολὺ δὲ περισσότερον σήμερον δὲν πρέπει νὰ εἶνε ὁ μόνος προορισμός τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐὰν εἰς τὸ παρελθὸν κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἐπεβάλλετο νὰ εἶνε τὸ νὰ φωτίσῃ διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ τοὺς ἐν τῇ σκοτίᾳ ζῶντας Πανελλήνους, νὰ διαδώσῃ τὰ ἑλληνικά γράμματα, τὰ εἴδη καί τὰς Ἐπιστήμας, ν' ἀναζωπυρῆσῃ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καί νὰ ἐμψυσήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐθνισμοῦ, τῆς προόδου καί τοῦ πολιτισμοῦ, σήμερον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἀνάγκη καί Πανεπιστημίου ἀνταποκρινομένου καί εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, παρέχοντος αὐτῷ τὰ μέσα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παντοίων ὑλικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καί προαγωγῆν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας αὐτοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ἵνα ἀνακύψῃ ἐκ τῆς δυστυχίας καί ἐκ τῶν ἐκπαύσεων, πρέπει νῦν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τῆς καί πρὸς τὸν θετικὸν ὄμιλόν, πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ὧν τὰ πραγματικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου θὰ μεταδοθῶσι διὰ τῆς μόνης καί δημοτικῆς παιδείσεως εἰς τὸν λαόν καί θὰ φωτίσωσιν αὐτόν, ὅπως ἐργαζόμενος μετ' ἐπιστήμης ἐν τῷ παντοδυνάμῳ ἐργοστασίῳ τοῦ Δημοσίου ἐξέλθῃ νικηφόρος κατὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα.

Τὸ νεώτερον πνεῦμα τοῦ θετικισμοῦ, τοσοῦτον ἐπεκράτησε σήμερον ἐν πάσαις ταῖς προηγμέναις χώραις, ὥστε καί αὐτὰ τὰ μεταίονικα τῆς Ἑυρώπης Πανεπιστήμια, τὰ ἐγκλείσαντα ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ὡς ἐν εἰρηκτῇ πέντε μόνον ἐπιστήμας, τὴν Φιλολογίαν, τὴν Θεολογίαν, τὴν Νομικὴν, τὴν Ἱατρικὴν καί τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, ὅπως καί τὸ ἡμέτερον, ἠγαγκάσθησαν ἐπὶ τέλους συμπαρασυρθέντα ὑπὸ τῆς τεραστίας προόδου τῶν φυσικῶν καί ἐφαρμοσμένων ἐπιστημῶν νὰ ἀνοίξωσι τὰς ἐρμητικὰς κλειστὰς πύλας τῶν καί νὰ περιλάβωσι καί ἄλλας ἐπιστήμας καί ὁμοῦ ἀδελφωμέναι νὰ χωρήσωσι πρὸς τὰ πρόσω ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος.

Δ'

Ἡ σοφὴ Γερμανία, μολοντί κέντηται πολὺν ἀνωτέρας εἰδικῆς σχολᾶς Γεωπονίας, Δασολογίας, Μεταλλειολογίας, Ἠλεκτροτεχνίας, Ζωοτεχνίας καί ἕνδεκα (11) Τεχνικὰ Πανεπιστήμια, (Technische Hochschulen) μετὰ Πρυτάνων καί συγκλητῶν, welche in vollen äusseren Beziehungen den Landesuniversitäten gleichgestellt sind, καί παρέχουσι τὸ ἀξίωμα τοῦ διδάκτορος, δὲν ἠρέθη εἰς ταύτας, ἀλλὰ διὰ νέων ἀνθρωπικῶν ὀργανισμῶν εἰσῆγαγε καί εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς (21 τὸν ἀριθμὸν) πλείστους ἐπιστημονικοὺς καί πρακτικοὺς κλάδους ἐκ τῶν θετικῶν καί ἐφαρμοσμένων ἐπιστημῶν, εἰς πολλὰ δὲ τούτων καί πλήρεις τεχνικὰς σχολὰς. Οὕτως π. χ. τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου ἰσοτίμως καί ἰσοβάθμως πρὸς τὴν Νομικὴν, Φιλοσοφικὴν, Φυσικομαθηματικὴν, Θεολογικὴν καί Ἱατρικὴν Σχολὴν περιλαμβάνει καί τὴν καλουμένην Staatswirtschaftliche Facultät, ἐν ᾗ διδάσκονται μαθήματα Πολιτικῆς οἰκονομίας, γεωπονικῆς Χημείας, Ἐφαρμοσμένης Ζωολογίας, Ἐδαφογνωσίας, Δασολογίας καί θήρας κλπ. Ἐσχάτως δὲ διὰ Β.Δ. κατηργήθη ἡ ἐν Aschaffenburg (Βαυαρία) ἀπὸ τοῦ 1844 αὐτῆ: ἰδρυμένη Δασολογικὴ Σχολή (Forstliche Hahschule) καί προστέθη εἰς τὸ ἐν Μονάχῳ Πανεπιστήμιον. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰόνης εὐρίσκουμεν διδασκόμενα ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ καί μαθήματα Γεωπονίας (καθ. Edler), Γεωπονικῆς Χημείας, (καθ. Immerdorf), Χημικῆς Τεχνολογίας (καθ. Vougerichten), Τεχνικῆς Φυσικῆς (καθ. Simons), Κτηνοτροφίας (καθ. von Nafhusius) κλπ. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου εὐρίσκουμεν ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ (περιλαμβανοῦση καί τὴν Φυσικομαθηματικὴν) καί ἕθρας Γεωπονίας καί Χημικῆς Τεχνολογίας καί Μηχανολογίας. Ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τοῦ Breslau καί τῆς Göttingen ἐπίσης τὰ αὐτὰ μαθήματα ὡς καί Κτηνιατρικὴν καί Ἠλεκτροτεχνίαν. Ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Halle, Leipzig, Königsberg, Kiel ἐπίσης μαθήματα Γεωπονίας καί Κτηνοτροφίας.

Τῆς Ἱταλίας τὰ πλείστα Πανεπιστήμια (Rologua, Genua, Palermo, Pisa) περιλαμβάνουσι πλείρεις Σχολὰς Γεωπονίας, Ἀρχιτεκτονικῆς, Πολιτικῶν Μηχανικῶν, Κτηνιατρικῆς (Scuola superiora di agraria, Scuola d' applicazione per gli Ingegneri ed architetti, Scuola veterinaria).

Ἄλλὰ καί ἡ Μεγάλῃ Βρετανία δὲν ἠμέλησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ Πανεπιστήμια αὐτῆς ἐφαρμοσμένας Ἐπιστήμας πρακτικῶν ὠφελιμωτάτων κλάδων. Οὕτως τὸ μέγα καί ἀρχαῖον τοῦ Camridge Πανεπιστήμιον, οὐτινος οἱ διδάσκοντες ἀνέρχονται εἰς 610, ἀριθμεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Θεολογίας, τοῦ Δικαίου, τῆς Φιλολογίας καί τῆς Ἱατρικῆς, καί διαπρεπεῖς καθηγητὰς τῆς Οἰκονομικῆς, τῆς Ἠλεκτροτεχνικῆς, τῆς Μεταλλείας καί Μεταλλουργίας, τῆς πλουτολογικῆς Ἐντομολογίας, τῆς Πλουτολογίας, τῆς Δενδρολογίας, τῆς Ἰχθυολογίας, τῆς δασολογίας, τῆς ὀδοντοιατρικῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κλπ. Τὰ αὐτὰ παρατηρεῖ τις καί ἐν τοῖς ἄλλοις Βρετανικοῖς Πανεπιστημίοις.

Ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Ἀμερικῆς, καί ἀναφέρω ὡς παράδειγμα δύο μεγάλα Πανεπιστήμια τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὸ τῆς Καλιφορνίας καί τὸ τῆς Μινεσότας. εὐρίσκουμεν ὁμοῦ μετὰ τῆς Νομικῆς, Ἱατρικῆς καί Φιλολογίας νὰ διαλάμπωσι καί 6—8 Colleges, Departements, and Schools of Agriculture, of mines, of chemistry, of Commerce, διδάσκοντα ἐπιστήμας πρακτικὰς εἰς ἐγκυκλοπαιδικῶς μορφωμένους νέους, οὐχὶ δὲ μόνον εἰς φοιτητὰς τακτικούς προτιθέμενους νὰ ἀκροασθῶσιν ἔλθῃ τὴν σειράν τῶν μαθημάτων καί νὰ λάβωσι δίπλωμα ἢ ἀπολυτήριον ἢ πιστοποιητικὸν οἰονδήποτε. ἀλλὰ καί εἰς πληθὺν ἀκροατῶν διὰ σειράν ὠρισμένων μαθημάτων ἢ καί ἀκροατῶν προερχομένων κατὰ βούλησιν εἰς τινὰς μόνον παραδόσεις καί ἐπιδείξειαι πειραμάτων καί ἀντικειμένων ἐνδιαφερούσας αὐτοὺς διὰ τὸν κύκλον τῆς ἐργασίας τῶν. Ἀνθρωποὶ τοῦ λαοῦ, διδάσκαλοι τῶν Σχολείων, μαθηταὶ λυκείων, καταστηματαρχαὶ κλπ. τρέχουσιν εἰς τὰ Πανεπιστήμια ταῦτα διὰ νὰ ἀκούσωσι θεωρητικὰ καί πρακτικὰ μαθήματα γεωπονίας, δενδροκομίας, ἀμπελοτροφίας, ἰχθυοκομίας, ὀστρεοτροφίας, οἰνοποιίας, ὑγιεινῆς, πολιτικῆς οἰκονομίας, ἀνθοκομίας κλπ. ὁ μὲν τοῦτο ὁ δ' ἕτερος ἄλλο, ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἰδιαιτέρας κλίσεώς του ἢ ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματός του καί τῆς ἀνάγκης ἣν αἰσθάνεται νὰ φωτισθῇ καί νὰ ἐργασθῇ ἐπιστημονικώτερον καί συστηματικώτερον.

Τὰ αὐτὰ παρατηροῦμεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν χώραν ἐκείνην, ἥτις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐξέπληξε τὸν κόσμον σύμπαντα διὰ τὰς τεραστίας προόδους, ἃς ἐποίησατο εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην καί εἰς πᾶσαν τέχνην καί συνέπεια τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν οἱ θρίαμβοι αὐ-

τῆς κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον.

✱

Οἱ πρακτικοὶ Ἰάπωνες ἰδρύοντες ἐν Τόκιω τῷ 1868 τὸ μέγα καὶ πλήρες αὐτῶν Πανεπιστήμιον συνεκέντρωσαν ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἐπιστήμας θεωρητικὰς τε καὶ ἐφαρμοσμένας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαλαμβάνουσιν ἡ Γεωργικὴ μετὰ τῆς Δασολογικῆς Σχολῆς, περιλαμβάνουσαι ὑπὲρ τοῦς 50 ἐν ὄλῳ Professors Assistants Professors and Lecturers, καὶ ὡς παράδειγμα ἀναφέρω τινὰ μόνον τῶν μαθημάτων (1919—1910) : MiSita : Δασολογίαν, Hara : Γεωπονίαν, Kikkara : Γεωπονίαν, Honda : Ζωοτεχνίαν, Toyanna : ἐφαρμοσμένην Ζωολογίαν, Sasaki : Ζωολογίαν, Ἐντομολογίαν καὶ Σηροτροφίαν, ἄλλος Ἴππολογίαν, ἄλλος Ἰχθυολογίαν, ἄλλος ἀγρονομικὴν Χημείαν κτλ. Ἐνῶ παρ' ἡμῶν τῷ 1868 αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἦσαν ἀγνωστοὶ πρῶτος δὲ ἐγὼ ἐτόλμησα μετὰ 31 ἐτῶν βίον τοῦ Πανεπιστημίου νὰ παρουσιασθῶ ὡς διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, τῶν ἀτελέστατα καὶ ἐλλειπέστατα διδασκόμενων τότε καὶ μετὰ θετεῖς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδὰς νὰ διορισθῶ τῷ 1875 ἔκτακτος καθηγητῆς οὐχὶ τῆς Ὄρυκτολογίας καὶ Γεωλογίας, ἀλλὰ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας ἐν γένει, διότι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀγνοία τῶν προόδων τῶν Ἐπιστημῶν τούτων ἐν τῇ ἐπιστήμῳ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ εἶχον ἐγκληθεῖ τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἐν ἀπολιθωτικῇ κιβωτῷ.

Μετὰ τὰ ἐν τοῖς προηγουμένοις λεχθέντα, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἐν πάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετηρίδων καὶ αὐτὰ τὰ Πανεπιστήμια κατέστησαν ποῦ μὲν εἰς μείζονα ποῦ δὲ εἰς ἥττονα βαθμὸν καὶ ἐστὶ τῆς τεχνικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἐρωτῶμεν καὶ πάλιν τί ἔπραξαν διὰ τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον οἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσαντες τὴν χώραν, ὅπως καταστήσωσιν αὐτὸ ἱκανὸν ἵνα παρέχῃ εἰς τὸν λαὸν καὶ τὰς ἀπαραίτητους γνώσεις ἐκ τῶν θετικῶν καὶ ἐφαρμοσμένων ἐπιστημῶν, δι' ὧν νὰ δύναται οὗτος νὰ ἐκμεταλλεῖται λυσιτελέστερον τὴν πλουσιωτάτην ἑλληνικὴν γῆν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προϊόντα, ἀφοῦ μάλιστα ἐλλείπουσι παρ' ἡμῶν εἰδικὰ τεχνικὰ Σχολαῖα; Οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν!

✱

Καὶ ἐκ τοῦ σκληροτάτου γρανίτου ἂν ἦσαν κατασκευασμένοι οἱ διέποντες τὰ τοῦ Πανεπιστημίου παλαιοντολογικὸι ὄργανισμοί, πάλιν θὰ

ὕφισταντο τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου ἐφ' ἑαυτῶν καὶ θὰ ὑπέκυπτον εἰς μεταβολὰς τινὰς. Ἐν τούτοις οἱ κατὰ καιροὺς σοφοὶ ὑπουργοὶ μας καὶ οἱ σοφότεροι τμηματάρχαι τῆς Παιδείας κατώρθωσαν νὰ σφυρηλατήσωσι τὸσον στερεῶς τὰς πέδας τὰς συγκρατούσας τὰς βάσεις, ἐξ ὧν ἐρείδεται ἡ λειτουργία τοῦ Πανεπιστημίου, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ τοῦτο κατ' εὐσίαν καὶ κατὰ βάσιν οὐδὲ κατὰ κεραίαν νὰ παρεκκλινή ἐκ τῆς ἀρχικῆς διαγραφῆς αὐτῶ πορείας, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῇ ἐπὶ δύο ἤδη γενεὰς τὴν διδακτοροποιὸν αὐτοῦ δρᾶσιν, ἐξαπολύον διδάκτορας ἐπὶ διδασκῶν, νομικοὺς, θεολόγους, ἰατροὺς, φιλολόγους καὶ φυσικομαθηματικούς. Καὶ εἶδομεν ἐσχάτως εἰς τινὰ διαγωνισμὸν ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς Γεωργίας τὸ ἀξιοθρήνητον θέαμα νὰ συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν 106 ὑποψηζίων καὶ ὑπὲρ τοῦς 50 διδάκτορας, διὰ νὰ καταλάβωσι θέσιν γραφῆως β' τάξεως ἐπὶ μισθῷ δρ. 90 κατὰ μῆνα καὶ μετὰ δετίαν ἢ 10ετίαν ἴσως δρ. 120.

Πόσοι μεταξὺ τῶν θεσιθηρῶν τούτων δὲν ἦσαν υἱοὶ γαιοκτημόνων, γεωργῶν, νηπουρῶν, ἀμπελουργῶν, ἐνοικιαστῶν δασῶν ἢ ἰχθυοτροφείων, ναυτιλλομένων, κλπ. ἐκμυζήσαντες ἴσως τὴν πενιχρὰν περιουσίαν τοῦ πατρὸς των, διὰ νὰ γίνωσιν ἐπιστήμονες καὶ ἀποκτήσωσι τὸ περιπέθητον δίπλωμα τοῦ Νομικοῦ ἢ τοῦ Θεολόγου ἢ τοῦ Φιλολόγου; ἀλλὰ σὺν αὐτῷ καὶ τὴν ἐκ τῆς γενεετέρας τῶν ἐξορίαν καὶ τὴν ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ διαμονὴν καὶ διηνεκτὴν πάλιν ὅπως καταλάβωσι μίαν θέσιν γραφῆως β' τάξεως! Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐδιδάχθησαν οὔτε ἐν τοῖς σχολείοις οὔτε ἐν τῇ κοινωσίᾳ οἱ ἐπιστήμη δὲν εἶνε μόνον ἡ Θεολογία, καὶ ἡ Νομικὴ, καὶ ἡ Φιλολογία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ καλλιεργῇ τις τὸν ἄγρον τοῦ πατρὸς του, καὶ τὸ νὰ διατρέψῃ τὰς ὀρθότητάς του καὶ τὸ νὰ διατρέψῃ ἰχθεῖς καὶ νὰ ἀλιεύῃ αὐτούς καὶ τὸ νὰ παραγάγῃ ὑψώρας καὶ ἐκλεκτὰ ἄνθη, νὰ κατασκευάζῃ καλῆς ποιότητος τυρὸν καὶ βούτυρον, νὰ διαθρέψῃ μελίσσας κατὰ σύστημα καὶ μέθοδον ἀξάνουσαν τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ποιότητα, νὰ ἐκμεταλλεῖται συστηματικῶς τὰ δάση καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προϊόντα, καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἐργασίαν ἀφορῶσαν τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ζωϊκοῦ καὶ φυτικῶς ὡς καὶ τοῦ ἐρυκτοῦ κόσμου.

✱

Ναὶ οὐδέποτε ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνες μαθηταὶ καὶ ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς τοιαῦτα πρακτικὰ καὶ πλουτοπαραγωγικὰ πράγματα, διότι δὲν ὑπῆρξεν ὁ διδάξων καὶ δὲν ὑπῆρξεν ὁ διδάξων διότι τὸ κέντρον

ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξεπορεύοντο αἱ τοιαῦται τεχνικαὶ γνώσεις, τὸ κέντρον τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ καταρτίξῃ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸ διδακτικὸν προσωπικόν, ὅπερ θὰ μετέδιδε τὴν τεχνικὴν μόρφωσιν διὰ τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν λαόν, τὸ κέντρον αὐτὸ ὑπῆρξε στεῖρον καὶ ἄγονον, τὸ

κατέστησαν μέχρι τοῦδε ἀνίκανον νὰ συντελέσῃ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑλικῶν καὶ παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἡμῶν, μολοντί δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τις ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς τὸ Πανεπιστήμιον ἐξεπλήρωσεν ἀρκούντως τὸν προορισμὸν αὐτοῦ.

[ΕΠΕΤΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟΝ]

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΕΙΡΑ

365 ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

[Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΜΑΡΤΙΟΝ

60.—Τῇ 14 Ἀπριλίου 1868.—Ἀπεβίβασεν ἡ «Ἐνωσις» εἰς Ροδάκκινον ἑκατὸν πενήκοντα Κρήτας πολεμιστὰς καὶ ἐξεφόρτωσε δύο χιλιάδας σάκκους ἀλεύρου, τριακονσίους σάκκους ὄσπρια καὶ τριακόσια κιβώτια πολεμοφόδια· παρέλαβε δὲ ἑβδομήκοντα Κρήτας καὶ τεσσαράκοντα γυναικόπαιδα. (Ἡμερ. Ν. Σουρμελῆ).

61.—Τῇ 16 Ἀπριλίου 1866.—Ἐγένετο ἡ πρώτη ἐπαναστατικὴ συνάθροισις προκρίτων εἰς Μπουτσουναρία. (Ἡ Κρητ. Ἐπαναστασις τοῦ 1866).

62.—Τῇ 16 Ἀπριλίου 1886. Ἐδημοσιεύθη ἡ εἰδικὴ δικονομία ἐπὶ οἰκογενειακῶν καὶ κληρονομικῶν δικαίων τῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης πολιτῶν. (Εἰδικὸι Νόμοι τῶν Χριστιανῶν).

63.—Τῇ 16 Ἀπριλίου 1769. Ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ τέως Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Κρήτης Θεοδόσιος Χριστιανόπουλος ἢ Μαριδάκης, διοικήσας μέχρι τῆς 16 Νοεμβρίου 1773. (Πατριαρχ. Πίνακες Γεδεών).

64.—Τῇ 17 Ἀπριλίου 1899.—Διωρίσθησαν πρῶτον Σύμβουλοι τοῦ Ὑπάτου Ἄρμουστοῦ Κρήτης οἱ κ.κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος, Κωνσταντῖνος Μ. Φούμης, Μανου-

σος Ρ. Κούνδουρος, Ἰωάννης Σφακιανῆς καὶ Χαλῆαν Στυλιανῆς. Τὸν κ. Σφακιανῆν, μὴ ἀποδεχθέντα τὸν διορισμὸν, ἀντικατέστησεν ὁ κ. Ν. Γραμαλάκης. (Ἐπίσημ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας).

65.—Τῇ 18 Ἀπριλίου 1900.—Μετατροπὴ τοῦ νομισματικοῦ συστήματος τῆς Νήσου ἀπὸ Γρόσια εἰς Δραχμάς. (Ἐπίσημ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας).

66.—Τῇ 18 Ἀπριλίου 1823.—Μάχη εἰς Γάζι διακοσίων χριστιανῶν ὑπὸ τὸν Χουρδοροῦσον κατὰ χιλίων Τούρκων. Ἦττα τῶν χριστιανῶν, φονευθέντων τριάκοντα καὶ πέντε. (Χρονολ. Πίναξ I. Δ. Σταματάκη).

67.—Τῇ 18 Ἀπριλίου 1371.—Ὁρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἄρμουστοῦ Κρήτης, ὅτι οὐδεὶς κληρὸς, τέως ὑπὸ δυτικῶν κατεχόμενος, ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἐγχωρίους χριστιανούς προκρίτους. (Ἱστορία Κρήτης Β. Ψιλᾶκη).

68.—Τῇ 20 Ἀπριλίου 1905.—Ὁ Στρατὸς τῆς κατοχῆς ἀντικατέστησεν εἰς τὰ δημόσια Γραφεῖα βιαίως τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν διὰ τῆς Κρητικῆς (Ἐφ. Ἑλλάς).

69.—Αὐθήμερόν. Πάνδημα συλλαλητηρία καὶ γενικαὶ διαμαρτυρίαι κατὰ τῆς

ἀντικαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς σημαίας διὰ τῆς Κρητικῆς. (ἔφ. Ἑλλάς).

70.—Τῆ 20 Ἀπριλίου 1904. Ἀνάλαβε τὴν Προεδρείαν τοῦ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθέντος Πανελληνίου Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου ὃ ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Δικαιοσύνης Σύμβουλος τῆς Κρητικῆς Πολιτείας κ. Ἀντώνιος Βορεάδης. (Ἑλλ. Ἐφημερίδες). Διὰ τὰ σχολικὰ ἐκθέματα αὐτῆς ἡ Ἀνωτέρα Διεύθυνσις τῆς Παιδείας ἐν Κρήτῃ ἔλαβεν «Ἀριστεῖον». (Ν. Ἐρευνα).

71.—Τῆ 22 Ἀπριλίου 1486.—Ὁ Κρῆς Δαόνικος διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐξέδοτο τὴν βατραχομουμαχίαν τοῦ Ὀμήρου, μετὰ γλωσσημάτων ἐν τοῖς μεσοστιχίοις. (Νεολλ. φιλολ. Σάθα).

72.—Τῆ 23 Ἀπριλίου 1829.—Μάχη εἰς Ἀγυῖαν Κυθωνίας, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν τεσσαράκοντα καὶ ἐννέα χριστιανοί. (Χρονολ. Πίναξ Σταματάκη).

73.—Τῆ 23 Ἀπριλίου 1866.—Διὰ διαμαρτυρίας οἱ χριστιανοὶ Κρῆτες πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Χακίμ Ἰσμαήλ Πασσᾶν διεμαρτυρήθησαν ἐπὶ τῷ ὅτι ἐγκατέλειψαν οἱ Τούρκοι τὰς ἐστίας τῶν προσεκάλλον δὲ τοὺς Τούρκους εἰς κοινήν πατριωτικὴν, εἰρηρικὴν καὶ ἀδελφικὴν σύσχεψιν διὰ τὸ συμφέρον τοῦ τόπου. (χειρόγραφον).

74.—Τῆ 26 Ἀπριλίου 1910.—Ἐκηρύχθη ἡ ἐναρξὶς τῶν ἐργασιῶν τῆς Κρητικῆς Συνελεύσεως. (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Κυβερν.).

75.—Τῆ 28 Ἀπριλίου 1908.—Τὸ πρῶτον ἤδη ἐξετέλεσεν ἡ Κρητικὴ Πολιτοφυλακὴ γενικὰ γυμνάσια πρὸ τῶν Χανίων εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἐπὶ παρουσίᾳ πασῶν τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν τῶν Διεθνῶν Στρατευμάτων καὶ ἀπείρου πλήθους θεατῶν. (Κῆρυξ).

76.—Τῆ 29 Ἀπριλίου 1877.—Οἱ παρὰ τῆ Γενικῆ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει χριστιανοὶ Πληρεξούσιοι ἀπητησαν νὰ πανθῆ ὃ παρὰ τῆ Γενικῆ Διοικήσει Κρήτης Σύμβουλος (Μουσαβίρ) Νουρῆ Πασσᾶς, ὡς μνηστῆρας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἀποκαλέσας τοὺς χριστιανοὺς «ταυλοπίστους» (χειρόγρ.).

77.—Τῆ 29 Ἀπριλίου 1908.—Διακοί-

νωσις, ὅτι αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις ἀπεφάσιον νὰ προβῶσι κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀντίλησιν ἐκ Κρήτης τῶν Διεθνῶν Στρατευμάτων, συνδυαζομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἀλληπαλλήλων ἐλαττώσεων, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτελεσθῆ ἡ ὀλοσχερῆς ἐκκένωσις τῆς Νή- ἐν περιόδῳ ἔτους, ἀρχομένου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πρώτου τμήματος στρατοῦ ταῦτα δὲ κατὰ τοὺς ὅρους καὶ τὰς διατάξεις τῆς συλλογικῆς ἀνακοινώσεως τῆς 10)23 Ἰουλίου 1906. (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτ.).

78.—Τῆ 29 Ἀπριλίου 1905.—Αἱ τέσσαρες Προστάτιδες Δυνάμεις ἀπακρούουσι ἐκ νέου πᾶσαν ἰδέαν, ὑπερβαίνουσαν τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος τῆς Κρήτης, διακηρύττουσαι, ὅτι, ὑπὸ τὰς ἐνεστώσας περιστάσεις, θεωροῦσιν ἀδύνατον τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ δηλοῦσαι ὅτι εἶναι διατεθειμέναι, μόλις καταθέσωσι οἱ ἐπαναστάται τὰ ὄπλα, νὰ μελετήσωσι τὰς ἀναγκαίας διοικητικὰς καὶ οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ, ὅτι, ἐν περιπτώσει παρατάσεως τῆς ἀνωμυλίας, θὰ προσφίγωσι εἰς νέα ναυτικὰ καὶ στρατιωτικὰ μέτρα. (Ἐπίσ. Ἐφ. Κρ. Κυβερν.).

79.—Τῆ 29 Ἀπριλίου 1365.—Ὁ ΟΖ' Ἄρμοστῆς Κρήτης Πέτρος Μοροζίνης ἐθέσπισε τὰ ἀκόλουθα : Βουλόμενοι ἡ αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Ἄρμοστῆς καὶ οἱ Σύμβουλοι αὐτοῦ Λουδοβίκος Μολίνος καὶ Νικόλαος Κιρβανὸς ν' ἀποδώσωσι χάριτας εἰς τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰς τὴν Μακαρίαν Παρθένον Μαρίαν καὶ εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ προστάτην Μάρκον, διότι ἀπῆλλαξαν τὴν Νῆσον ἀπὸ τῆς ἀποστασίας καὶ τοῦ λοιμοῦ, θεσπίζουσι τὰ ἑξῆς: Α') Εἰς μνήμην αἰωνίαν θέλει τελεῖσθαι κατὰ πᾶσαν 10 Μαΐου ἐγιαύσιος λιτανεία, κατὰ τὴν ὁποίαν θέλει παρευρίσκονται σύμπας ὁ κληρὸς τοῦ Χάνδακος μετὰ πάντων τῶν Γραικῶν Παπιδῶν. Β') Εἰς χάραν καὶ ἀγαλλίας τῶν πιστῶν ὑπηρετῶν τῆς Αὐθεντίας, θέλουσι τελεῖσθαι κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀγῶνες ἵππικοὶ, κανονιζόμενοι ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς Ἄρμοστων. Γ') Ἡ 10 Μαΐου κηρύττεται ἐπίσημος καὶ εορτάσιμος καὶ ὡς τοιαύτην

δέ, ἐπὶ ποινῇ αὐστηρᾷ, θέλουσιν ἀπαντες πανηγυρίζει. (Ἱστορ. Κρήτης Β. Ψιλᾶκη.)

80.—Τῆ 1 Μαΐου 1669.—Ἐπεσεν ἐν Ἡρακλείῳ ἐξ ἐκρήξεως βόμβας ὃ ἐν ἔτει 1663 σταλεῖς ὑπὸ τῆς Ἑνετίας νέος Στόλαρχος ὃ λεοντόθυμος Κορνάρος.

καὶ ἐτρώπησεν του τὴν κοιλιά καὶ τάντερα ἐκο-
[νέν του

καὶ τὸ κορμί του τᾶξιον ὄλον θανάτωσέν του. Ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ μὲ δάκρυα τὸν ἐκλάψαν πῶς τέτοιον ἄξιον στρατηγὸν ἐπήγαγε κ' ἐθάψαν.

(Μακρῖνος Δζάννης Μπούνιλης)

81.—Τῆ 1 Μαΐου 1824.—Πρότασις τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Αὐστρίαν νὰ μερισθῆ ἡ Ἑλλάς εἰς τρεῖς Αὐθεντίας, —μία νὰ περιέχῃ τὴν Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν, ἄλλη τὴν Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν καὶ Ἡπειρον καὶ τρίτη τὴν Πελοπόννησον καὶ Κρήτην. (Ἑλλ. Χρονικά Μεσολογγίου).

82.—Τῆ 3 Μαΐου 1823.—Διορισμὸς Ἐμμανουὴλ Τομπάζη Ἄρμοστου τῆς Νήσου Κρήτης (Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου). Εἰς τὸν χρονολογικὸν Πίνακα Ι. Δ. Σταματάκη σημειοῦται, ὅτι ἐφθασεν εἰς Κρήτην τῆ 20 Μαΐου.

83. Τῆ 3 Μαΐου 1880.—«Τὰ Ἄπτερα» ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1878 ἐν Χανίοις ἐκδοθεῖσα ἑλληνικὴ ἐφημερίς, εἶδον τὸ φῶς τῆς 3 Μαΐου 1880. (Ἄπτερα).

84.—Τῆ 3 Μαΐου 1841.—Ἀποκλεισμὸς τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Σουλτανικοῦ στόλου, ναυαρχοῦντος τοῦ Ταχέρ Πασσᾶ, καὶ ἀπόβασις δύο χιλιάδων καὶ πεντακοσίων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Ρεσῆτ Πασσᾶν. (Χρον. Πίν. Σταματάκη).

85.—Τῆ 3 Μαΐου 1876.—Ἡ Γενικὴ τῶν Κρητῶν Συνέλευσις ζητεῖ παρὰ τῆς Μεγάλης Βεζυρίας ν' ἀποσταλῆ εἰς Κρήτην ἐιδικὴ ἐπιτροπὴ, γνωρίζουσα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως μελετήσῃ καὶ συζητήσῃ τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν. (χειρόγρ.).

86.—Τῆ 4 Μαΐου 1829.—Μάχη ἐκτὸς τῶν Χανίων δύο χιλιάδων χριστιανῶν κατὰ ἑξ χιλιάδων Τούρκων. Ἐπονείδιστος φρυγῆ τῶν τελευταίων καὶ καταδίωξις αὐτῶν μετὰ δειρὸν τῶν μέχρι τοῦ φρουρίου. (Χρ. Π. Σταματάκη).

87.—Τῆ 6 Μαΐου 1887.—Ἐπὶ μνημῆμα τεσσαράκοντα ἐπτὰ χριστιανῶν παρὰ τῆ Γενικῆ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει Πληρεξουσίων πρὸς τοὺς Προξένους καὶ τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Ρεοῦφ Πασσᾶν, δι' οὗ ἐξαιτοῦνται μεταρρυθμίσεις πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς Νήσου. (Λευκὰ ὄρη).

88.—Τῆ 7 Μαΐου 1275. Ἀπεφασίσθη νὰ μὴ φέρωσιν οἱ Σύμβουλοι τοῦ Ἑνετοῦ Ἄρμοστου μεθ' ἑαυτῶν βάρος πέραν τῶν 100 λιτρῶν, ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε ὀρισμένων 300 λιτρῶν. (Ἱστορ. Κρήτης Ψιλᾶκη.)

89.—Τῆ 8 Μαΐου 1707.—Ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ ὁ Κρῆς Νικόλαος Καλλιᾶκης. ὅστις, ἀναγορευθεὶς ἐν Ρώμῃ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας, ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ φλαγγιανὸν Ἑλληνομουσεῖον τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ἀριστοτελεῖον φιλοσοφίαν ὡς τακτικὸς Καθηγητῆς, ἔχων καὶ τὴν ἔδραν τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς γενικῆς φιλολογίας μέχρι τοῦ θανάτου του. (Νεοελλ. φιλολ. Σάθα).

90.—Τῆ 8 Μαΐου 1828.—Ἐπίθεσις τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ὀσμάν Πασσᾶν συνηθροισμένων Τούρκων ἔξωθι τῆς πόλεως Ρεθύμνης, ἐξ ὧν ἐφόνευσαν περὶ τοὺς τεσσαράκοντα, ζωογῆσαντες μετ' ἄλλων πολλῶν τὸν Ἰεζιντζῆ Ἀγῶν, ἐπίσημον Ρεθύμιον, λεηλατήσαντες καὶ ἐξ ἑως ἐπτὰ χιλιάδας διάφορα ζῶα. (Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου). Εἰς τὸν χρον. πίνακα Σταματάκη σημειοῦται ἡ 12 Μαΐου.

91.—Τῆ 8 Μαΐου 1899.—Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Μαθῆ Ἀποκορώνου ἐψήφισε τάδε : Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἡμετέρας πατρίδος, μετὰ δουλείαν μακρῶν αἰώνων ἐν τῷ μέσῳ πόνων καὶ στεναγμῶν, καὶ τῆς ἡγεμονίας ἐν αὐτῇ τοῦ θαλεροῦ βλαστοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Οἴκου, τοῦ Πρίγκιπος Γεωργίου, τῶν λαμπροτάτων τούτων γεγονότων τῆς Κρητικῆς ἱστορίας, μετονομάζει τὴν πρωτεύουσαν τοῦ οὗ προΐσταται Δήμου Μαθῆ Ἀλμυρούπολιν εἰς «Γεωργιούπολιν». Αὐθημερὸν δι' ἐτέρου ψηφίσματος καὶ ὁ Δήμος Μαθε μετωνομάσθη «Δῆμος Γεωργιουπόλεως» (χειρόγρ.).

ΠΕΡΙ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

*Ἄσι δ' θεὸς γεωμετρῆϊ
Μηδεῖς ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω.
Πλάτων*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἄνθρωπος εἰς οἰκνδήποτε κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἂν εὐρίσκειται, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτόν. Ὅσον δὲ περισσότερο μελετήσῃ τὰς σχέσεις καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ πρὸς τὰ πλησίον καὶ τὰ πύρρω κείμενα πράγματα καὶ ἄτομα, τόσο σαφεστέρην ἐννοίαν τούτων λαμβάνει. Ὅταν δὲ συγκεντρώσῃ ἅπαντα τὰ σχετικὰ γεγονότα καὶ πράγματα εἰς ἀριθμούς, καὶ συγκρίνῃ ταῦτα πρὸς τὰ ὁμοειδῆ καὶ δὴ πρὸς τὰ τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ ἐξ αὐτῶν ἀντίληψις καθίσταται διδασκτικὴ, χρήσιμος, τελεία. Λόγου χάριν ἢ διαίρεσις τοῦ χρόνου, ἢ κυκλικὴ περιστροφὴ καὶ ἢ περιστροφικὴ κίνησις τῆς γῆς, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἐκκινῶσις τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου εἰς ἔτος, ὥρας (δηλ. ἐποχάς), μῆνας, ἐβδομάδας, ἡμερονύκτια, ὥρας, λεπτά καὶ δευτερόλεπτα, ἢ τόσο ἀπλῆ καὶ πάγκοινος σήμερον, ὥστε νὰ νομίζεται αὐτογεννητος τῷ ἀνθρώπῳ, εἶναι ἔργον σοφώτατον, κερπὸς ἀνυπολόγιστων μόχθων, πείρας καὶ μελέτης. Δι' αὐτῆς ἐγνωρίζομεν τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὰς διαφόρους ἡμῶν ἡλικίας καὶ ἐπομένως τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ἀκμὴν, τὴν παρακμὴν καὶ τὸ τέλος ἡμῶν. Διὰ τῶν καταλλήλων δὲ παρατηρήσεων τῆς ἱατρικῆς καὶ μάλιστα τῆς ἄνθρωπολογίας, τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς δικιτητικῆς, ἐπιρρωνύομεν καθ' ἑκάστην τὰς σωματικὰς καὶ ἠθικὰς ἡμῶν δυνάμεις, αὐξάνοντες

τὴν διάρκειαν τοῦ μέσου ὄρου τῆς ζωῆς ἡμῶν, τῆς φυλῆς μας καὶ συνεπῶς ὁλοκληροῦ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ συνεχῶν πρατηρήσεών μας, ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων ἀτασῶν τῶν ἐπιστημῶν, βελτιοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμᾶς αὐτοὺς ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς, αὐξάνοντες τὰς γνώσεις μας, παράγοντες διὰ μικροτέρων ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων πλειότερα καὶ τελειότερα προτόντα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὧν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην, καταλείποντες συγχρόνως τοῖς ἀπογόνους ἡμῶν κεφάλαιον ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν πολὺ μεγαλύτερον ἐκείνου, τὸ ὅποσον παρελάβομεν ἀπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν, μάλιστα δὲ τὸ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ φιλοπονίαν καθ' ἑκάστην ἐπιρρωνύομενον παράδειγμα ἡμῶν. δι' οὗ καὶ μόνου ἐπετεύχθησαν τὰ πάντα μέχρι σήμερον. Διότι μὲ ὅλας τὰς μεμφιμορίας καὶ τὰς παράπονα ἡμῶν, ὑπάρχει καταφανεστάτη πρόοδος ἐν γένει ὅλα δὲ τὰ ἐξ ἀνάγκης συμπρομαρτοῦντα καὶ μειοῦνται καθ' ἑκάστην, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐκλείπουσι, καίτοι τὸ χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ ἐπετεύχθησαν τὰ ἀγαθὰ—ἔστω καὶ μόνον ὅσα παραδέχονται, εἶναι ὁμολογουμένως λίαν βραχύ. Τὸ χρονικὸν ὅμως τοῦτο μέτρον δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἄτομικόν, τοπικόν, ἢ ἐθνικόν, ἀλλ' ἀνάλογον τῆς ἡλικίας τοῦ πλανήτου μας. Ἡ γιγαντιαία λοιπὸν αὕτη πρόοδος, συνετελέσθη βεβχίως διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν

ΠΛΑΣΤΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

[Ἐπὲρ τῆς «Σωτηρίας»...τῆς χώρας]

Η ΠΑΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΛΑΣ.—Ἐπὶ τέλους τὸ κρατῶ εἰς τὸ χέρι!...

παρατηρήσεων· ἀλλ' ὅπως πᾶσα συναλλαγή, περιορίζεται εἰς τὴν βρεφικὴν αὐτῆς ἡλικίαν, οὕτως εἶπεν, εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν, ἔλλειψαι μέτρων, σταθμῶν καὶ νομίσματος, οὕτω καὶ αἱ δυνάμεις ἡμῶν αὐτὴν πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν θὰ ἦσαν πολὺ ὀπίσω, ἐὰν δὲν συνελέγωμεν αὐτὰς διὰ τύπων ἀριθμητικῶν καὶ διὰ τῆς στατιστικῆς. Οὕτε ὁ γεωργὸς ὁ ἀπλούστερος, δύναται νὰ ἐργασθῆ ἐπιτυχῶς, ἄνευ ἀριθμητικῆς καὶ στατιστικῆς καὶ ὁ ἀγραμματοτέρος πάντων, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις ὑπολογίζει καθ' ἑκάστην καὶ πάντοτε πᾶσαν ὑποχρέωσίν του. Πῶς ἔθνος τι, τὸ μικρότερον, ἢ καὶ τὸ μεγαλύτερον δύναται ν' ἀντιληφθῆ καὶ διοργανώσῃ τὰς δυνάμεις του, ἢ καὶ νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς γνώσεως τοῦ πληθυσμοῦ του — τοῦ πρώτου καὶ κυριωτάτου κεφαλαίου τῆς δυνάμεως καὶ ὑπάρξεώς του — ἄμικ δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἢ μᾶλλον τῶν γειτόνων του ; "Ὅταν λοιπὸν διὰ τῆς στατιστικῆς μάθῃ τὴν τοποθεσίαν, τὰ ὄρια καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χώρας του, τὰ ὕρη, τὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας του, τὴν ὑδρογραφίαν, τὴν θλασσογραφίαν, τὰς λίμνας τοὺς ποταμούς, τὰ ἔλη καὶ τέλματά του, τὸ κλίμα καὶ τὴν γεωλογικὴν σύστασίν του, τὴν φυσικὴν καὶ γεωργικὴν διαίρεσιν τοῦ ἐδάφους του, τὴν χλωρίδα καὶ τὴν ζωολογικὴν καὶ μετεωρολογικὴν κατάστασιν τῆς χώρας καὶ ἐκμεταλλεῦθῃ καὶ χρησιμοποιήσῃ πάντα ταῦτα δεόντως καὶ ἐπαρκῶς, εἶναι ἡ τελειότης, τὸ ἰδανικὸν τοῦ προορισμοῦ μας, διότι τότε καὶ τὰ ἐκπολεμώμενα μυστήρια τῆς πλάσεως δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ ἀποσπάσωμεν, ἀφοῦ ἤδη γνωρίζομεν οὐκ ὀλίγους κανόνας καὶ νόμους, οἵτινες διέπουν καὶ αὐτὰ τὰ οὐράνια σώματα, οὓς καὶ ἐχρησιμοποίησαμεν τόσον ἐπωφελῶς ὑπὲρ ἡμῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν γενικῶς καὶ δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ σὺμπαν καὶ τὸν πλανῆτην μας· πρὸς ἐπίτευξιν ὅμως καὶ αὐτῶν τῶν μεγάλων καὶ γενικῶν ἀποτελεσμάτων, μόνον ὅταν ἕκαστος ἐργασθῆ ἐφ' ᾧ ἐτάχθη εὐσυνειδήτως καὶ ἐπιτυχῶς, τότε ἡ γενικὴ ἐπιτυχία εἶνε βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Διὸ καὶ ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ὅπως ἡ στατιστικὴ ἀρχίζει ἀπὸ τῆς μονάδος ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπὸ τῶν κλασμάτων αὐτῆς — καὶ φθάνει ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ ἀπειρον, οὕτω καὶ αἱ τμηματικαὶ δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος, λατταμενόμενοι καὶ εἰδικτοποιούμενοι ἐπαυξάνουσι, ἐνούμενοι δ' εἰς ἕλαστον αὐτῶν βῆμα, βαίνουσι ἀενάως πρὸς τὴν τελειότητα.

Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχοντα βασίλεια, ἡγεμονίαι, ἢ δημοκρατίαι, ἀναλόγως τῶν σημερινῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν καὶ ἀνγκῶν μας, ἔχουσι ἀνάγκην βασιλείων, ἡγεμόνων ἢ προέδρων, βουλευτῶν, στρατῶν, χωροφυλακῆς, ἀστυνομίας, δικαιοσύνης, θρησκείας καὶ ἐκπαιδεύσεως, νομαρχῶν, δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ ἀντιπροσώπων εἰς τὰ ξένα κράτη, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁμοεθνῶν μας καὶ τῶν διεθνῶν συμφερόντων μας. "Ἐθνος τι ὅσον πλούσιον καὶ ἂν ἦναι, ἢ περιουσία του, ὅταν ἔγῃ τοιαύτην, δὲν ἀρκεῖ, οὔτε εἰς ἐνὸς ἔτους ἔξοδον. "Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν κράτος δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῶν ἀνωτέρω θεσμῶν καὶ τῶν ἀπαιτουμένων ὑπὲρ αὐτῶν δαπανῶν, ἕκαστος εἶνε ἀνάγκη νὰ συνεισφέρῃ ἐξ ἴσου καὶ ἀναλόγως διὰ τὰς δαπάνας ταύτας. Αἱ δαπάναι ὅμως αὗται πρέπει νὰ ψηφίζονται ἐτησίως — διότι μεταβάλλονται καθ' ἑκάστην — ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ "Ἐθνους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἢτοι τὴν Βουλὴν.

Ἡ Βουλὴ ὅμως αὕτη διὰ νὰ ἦναι ὄντως ἐθνικὴ, δέον νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὰς ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, ὥστε κατάλληλος, ἐνήμερος, δικαίος καὶ εὐσυνειδήτος, νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπαρκῶς, ἀλλὰ μετ' ἄκρας οἰκονομίας, τοὺς ἀπαιτούμενους τούτους φόρους. Δίκην δὲ Κερβέρου νὰ ἐκχυρπνῆ εἰς τὰς δαπάνας ἵνα αὐτὴν κατηνχλίσκωνται διὰ τὰς ἀνάγκας δι' ἃς ἐψηφίσθησαν, παρακολουθοῦσα τὰ καθέκαστα ἐκαστῆς δαπάνης, ὥστε ἐν ἀνεπαρκείᾳ, ν' αὐξάνωνται αὗται εἰς τὸ μέλλον, ἐν ἀφθονίᾳ δὲ νὰ περιστέλλωνται πᾶσα δὲ προσπάθειαν νὰ τείνῃ ὥστε ἕκαστος κλάδος τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς νὰ φορλογητῆ ἀναλόγως καὶ μετ' ἴσης φειδοῦς καὶ μερίμνης νὰ καταβάλλωνται αἱ περὶ αὐτῶν δαπάναι ὥστε οὐ

μόνον ν' ἀναπτύσσονται ἀρμονικῶς αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ὑπάρχωσιν εὐνοούμενοι μεταξὺ αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐννοῶ τοῦτο ἀναλόγως τῶν πραγμάτων· διότι ὅταν στεροῦμεθα εἴδους τινὸς ἐν οἰκότηπote κλάδῳ, εἴτε διότι δὲν προκόπτει ἐν τῇ χώρῳ μας, εἴτε διότι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην αὐτοῦ, δὲν ἔπεται ὅτι ἐννοῶ νὰ δαπανῆσωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ χάριν εἰσαγωγῆς ἢ ἐγκληματίσεως, ὅσα καὶ περὶ ἄλλου τινὸς ἐθνικοῦ προϊόντος. Οἱ νομοθέται λοιπὸν ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ ἔχωσι πολλὴν μόρφωσιν, γενικὰς γνώσεις καὶ εἰδικὰς καὶ πολλὴν ὀρθοφροσύνην, διὰ νὰ παρέχωσιν εἰς τὰς κατὰ κειρὸν κυβερνήσεις τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίους δαπάνας διὰ φορολογίας δικαίας καὶ γενικῆς. Ὁ βουλευτὴς ὅμως, ὅσον τέλειος καὶ ἂν ἦναι καὶ εὐσυνειδήτος, ἀδυνατεῖ πάντοτε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν του, διότι ἔχει ἀνάγκην καὶ βοηθημάτων, τῶν ὁποίων συνήθως στερεῖται. Ἐνεκα τῆς σμικρότητος, τῆς πενίας καὶ τῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἡλικίας. Ὁ φόρος πρέπει νὰ φορολογηθῇ μόνον τὰ κέρδη, ἢ τὸ εἰσόδημα, οὐδέποτε δὲ τὰ ἔξοδα ἢ τὸ κεφάλαιον, διότι τοῦτο εἶναι καταστρεπτικόν, οὐ μόνον διὰ τὸν φορολογούμενον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τὸ κράτος. Διότι ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἰς οἰκονομίᾳ ἐργασίαν ὑπάρχουσι 100 ἑκατομμύρια, (χιλιάδες, ἢ δραχμαὶ ἀδιάφορον) καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι φορολογεῖται ἐτησίως ποσοστὸν τι ἐπὶ πλέον ἐν ἑκατοστὸν π. χ., ἐν δικαστήματι 69 ἐτῶν μόνον θὰ ἀπορροφηθῇ ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον ὑπὸ τῶν φόρων· καὶ ὁ μὲν κάτοχος αὐτοῦ εἰς οἰκονομίᾳ κλάδον τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ ἂν ἀνήκῃ θὰ καταστραφῇ, οὐχ ἦττον δὲ καὶ τὸ κράτος, διότι τὸ ἔθνος διὰ πάντα πολίτην δὲν εἶναι μητρικὴ, ἀλλὰ μήτηρ δι' ὅλους. Τοῦτ' αὐτὸ λέγομεν καὶ διὰ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα γίνονται χάριν οἰκονομίᾳ ἐργασίας. Ὅταν λοιπὸν ταῦτα φορολογῶνται ἐντὸς ὀλιγίστου χρονικοῦ δικαστήματος παύει ἢ πάσχει πᾶσα ἐργασία, διότι ἀμέσως θὰ προσβληθῇ τὸ κέρδος, ἀκολούθως τὰ ἔξοδα καὶ τέλος τὸ κεφάλαιον. Ἐνῶ πᾶσα ἐργασία πρέπει νὰ ἀφίνη ἄθικτον τὸ κεφάλαιον καὶ ἀφοῦ πληρώσῃ ἅπαντα ἐν γένει τὰ ἔξοδα νὰ ἀφίνη καὶ κέρδος τι, χάριν τοῦ ὁ-

ποῖου ὁ κόσμος ἐργάζεται. Τὸ κέρδος δὲ τοῦτο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον αὐξάνει τὴν ἰδιωτικὴν ἐργασίαν. ἐπομένως δὲ καὶ τὴν ἐθνικὴν, ὡς καὶ ὅταν χρησιμεύῃ ὡς ἀποθεματικὸν κεφάλαιον δι' ἄλλους σκοποὺς καὶ λόγους, οὓς ὁ κάτοχος αὐτοῦ γινώσκει. Τοῦτο δ' ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ ἐκνοποιῇ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ διὰ τῆς ἐκνοποιήσεως ταύτης γίνον νέον αἶμα, οὕτως εἶπεν, ἀποθνήσκει ζεῖδωρον ἐν γένει. Κέρδος λοιπὸν ἐν γένει μετὰ τὴν ἀφίρεσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἐξόδων πρέπει νὰ ἐναπολείπεται, διότι ἄλλως δὲν ὑπάρχει λόγος πρὸς ἐργασίαν. Πολλὰς δὲ καὶ ὅταν δὲν διαλύεται ἐργασία τις ἢ ὅποια δὲν παρέχει κέρδος, διότι δὲν δύναται πάντοτε νὰ διαλυθῇ — ἐπέρχεται στασιμότης ἢ ὅποια οὐ μόνον δὲν εἶναι πρόοδος, ἀλλὰ καθίσταται στενοτάτη γείτων τῆς παρακμῆς.

Ἡ περ' ἡμῶν σννεισφορὰ εἰς τὰ δημόσια βάρη διὰ τῶν ἐμμέσων καὶ ἀμέσων φόρων δὲν εἶνε δυστυχῶς οὔτε τελεία, οὔτε δικαία· ἢ δὲ κτηματικὴ φορολογία, ὅχι μόνον εἶναι τυχαία καὶ ἀδικία, ἀλλὰ καὶ σννηθέστατα φορολογεῖ τὸ κεφάλαιον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀπ' αἰῶνος δὲ ἅπαντα τὰ πολιτισμένα ἔθνη προτεπάθησαν καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἄρῳσι τὴν ἀδικίαν ταύτην ἢ ὅποια ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τοῦ κτηματολογίου. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἔνεκα τῆς δαπάνης καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου δι' αὐτὸ, τὸ ἀπέφυγε μέχρι τῆμερον.

Πρὸς πληρεστέραν δὲ κατανόησιν τοῦ πράγματος τούτου προτάσσομεν συνοπτικῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ κτηματολογίου.

Le droit de propriété doit être absolu exclusif et perpétuel.

Ὁ ὅρος κτηματολογίου εἶνε σημερινός, ἐν δὲ τῇ ἀρχαιότητι ἐλέγετο ἀπογραφὰ ἢ διαγράμματα. Ἡ λέξις cadastre ἔντε τῇ γαλλικῇ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συγγενεῖς αὐτῆς γλώσσας, προέρχεται ἀπὸ τὸ κατὰ στίειν (δικαίρηνω διὰ σημείου στίγμάτων) κατ' ἄλλους δὲ ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸ λατινικὸν capitas capistratum, ἢτοι τὸ περιεχόμενον, διὰ τοῦτο καὶ τὰ τῆς κτη-

ματικῆς φορολογίας βιβλία ἐν Ρώμῃ ἐλέγοντο *capistrata* ἢ *cadastra*. Ὁ σκοπὸς δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης ἦτο ὁ ὀρισμὸς τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῶν γαιῶν τόπου τινός, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν δι' ὧν βεβαιούται καὶ γνωρίζεται ὁ χῶρος ἐκάστου κτήματος, ἡ φύσις καὶ ἡ κατηγορία τῶν προϊόντων καὶ εἰσοδημάτων αὐτοῦ πρὸς δικαίαν κατανομήν τοῦ κτηματικῆς φόρου, ἤτοι τῆς φορολογίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Κίνα. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λέγεται ὅτι τὸ κτηματολόγιον λειτουργεῖ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐνημεροτήτος τηρούμενον.

Αἴγυπτος. Ἐχομεν διάφορα διδόμενα δι' ὧν γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἔκαμον ἀκριθμῆσεις τῶν διαφόρων κατοίκων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Φαραὼ Ἄμωσις, ἀπῆλθε διὰ νόμου ἀπὸ ἑκαστον ἄτομον νὰ παρουσιάσῃται ἐτησίως εἰς τὸν Νομάρχην τοῦ νομοῦ του καὶ νὰ κάμη δῆλωσιν τοῦ ὀνόματός του, τοῦ ἐπαγγέλματός του καὶ τῆς φύσεως τῶν μέσων, ἅτινα κέκτηται πρὸς συντήρησιν του (Ἡροδ. Βιβλ. Β'), "Ὡστε διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὑπῆρχεν ἐτησίαι ἀκριθμῆσις ἐπαρχιακή. Στατιστικὴ τῶν πληθῶν δὲν ὑπάρχει, οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης, οὔτε σήμερον. Ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐνηργεῖτο ὁμοίως, ἀφ' οὗ ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν τῆς γεννήσεως τῶν ἀρρένων, ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Σεσώστριος, ἅτινα κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του ἀνεγράφησαν ἐν στρατιωτικῇ τιμῇ σχολῇ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐσχηματίσθη ἐπίλεκτον σῶμα διὰ τὸν υἱὸν του (Διόδ. Βιβλ. Α'). Ὡστε πρὸ 35 αἰῶνων ὑπῆρχε τοιαύτη λεπτομερὴς στατιστικὴ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐνῶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἀγνωεῖται εἰσέτι πόσοι καὶ ποῖοι γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ, τὸ μᾶλλον πεπολιτισμένον ἔθνος τοῦ κόσμου, μόλις περὶ τὸ 1847 ἤρχισε νὰ κρατῆται ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ· ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ μόλις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19 αἰῶνος λειτουργεῖ ἡ στατιστικὴ.

Ἑβραῖοι. Μέρους τῆς Συρίας, τὸ ὁποῖον φέρει μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα τῆς Παλαιστίνης, κατωκεῖτό ποτε ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, μικροῦ λαοῦ ἀποκλήσαντος μεγάλην φήμην. Ἡ φήμη αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὅπλων του, διότι ἐπτάκις ὑπεδουλώθη, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν δεκαεπτάκις λεηλατηθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ· ἡ δὲ κατὰ τῶν Ρωμαίων γενναία αὐτοῦ ἀντίστασις ἐπήνεγκε τὴν ἐν ὀλοκλήρῳ τῷ κόσμῳ διασπορὰν αὐτοῦ, ἐνθα τὰ λείψανά του ἐπὶ δεκαεννέα αἰῶνας, εἶνε τὸ παίγιον τῆς τύχης. Τὴν ἔξοχον ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέσιν του, ὀφείλει εἰς τὴν ἐμμονὴν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως τῶν πατέρων του καὶ εἰς τὰ εὐγλωττα βιβλία, ἅτινα προήλθον ἐντεῦθεν τὴν Παλαιὰν Γραφήν, τὸ Εὐαγγέλιον (καὶ τὸ Κοράνιον), διαδοθέντα μετὰ τῆς ἐπιτυχίας ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ κόσμου.

Πόθεν ὁ λαὸς οὗτος ἤρχετο;

Πρόσωπον οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι σεβαστὸν ἐτι ἐν Ἀνατολῇ, ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἔζη πρὸ 4,000 ἐτῶν περίπου ἐν τῇ Χαλδαίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν ἄλλῃ χώρᾳ. Ἐξῆλθε τῆς πόλεως Χαράμ, κειμένης εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μεσοποταμίας, ἄνω τῆς Βαβυλώνος καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν δούλων του, τῶν προβάτων, τῶν βοῶν καὶ τῶν κμηλῶν του, διέσχισε τὴν Περσικὴν Ἀραβίαν, σταθμύων μετὰ τὸ πολυάριθμον καρβάνιόν του εἰς εἰς τὰ φρέγχα τῶν ἐρήμων καὶ στήνων τὰς σιηνάς του εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὁάσεων. Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἴσως ὁμαίονες τῶν Χαλδαίων. Ἡ ὁμομοσύνη αὐτῶν αὕτη μᾶς διδάσκει διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν φυσιολογικῶν χαρακτηριστῶν τοῦ λαοῦ, τοῦ ἐπιζήσαντος μέχρι ἡμῶν, τὴν γενεάν τοῦ ἀποσβεσθέντος ἐκεῖνου λαοῦ καὶ ἡ κύστηρὰ ἐπαγωγὴ αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ἀνήκον, ἀμφότερα εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην οἰκογενεὶαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν ὀνομαζομένην σημιτικὴν φυλὴν.

Εἶναι σπουδαῖον ἱστορικὸν γεγονός· ἡ ἀπόδειξις τῆς ταυτότητος τῆς καταγωγῆς τοῦ πρώτου σοφοῦ λαοῦ τοῦ κόσμου. Οἱ Χαλδαῖοι, μὲ τούς Ἑβραίους, ὧν ἡ Πεντά-

τευχος δεικνύει τὴν μεγάλην αὐτῶν εὐφυΐαν, τὸ ποιητικὸν πνεῦμα, καὶ τὰς ἐκτεταμένας καὶ ποικίλας αὐτῶν γνώσεις, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐκτὸς τῶν ὄχθων τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Νείλου, ἡ γῆ ἦτο ἀκόμη ἔρημος καὶ ἀγρία. Ἀκολουθοῦντες τὴν γενεολογίαν ταύτην, ἀναγνωρίζομεν βραδύτερον, μετὰ διςχίλια ἔτη, τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν καὶ εἰς τοὺς Ἀραβὰς τῆς Βαγδάτης, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Γρενάθης καὶ τῆς Κορδούης οἱ ὁποῖοι ἀνεῦρον, κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἀμαθείας τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, οὗ οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἀνεκάλυψαν. Ὡστε ἡ κληρονομικότης τῶν θαυμαστοτέρων ἰδιοτήτων τοῦ πνεύματος εἶναι ὑπὲρ τῆς σημιτικῆς φυλῆς, δῶρον φυσικὸν ὅπερ ἀπώλεσεν ἐν τῇ ἀκτῶν Ἀφρικῇ βεβαίως, κατὰ τὴν κτηνώδη κυριαρχίαν τῶν Τούρκων.

Ὁ ἐκούσιος περιορισμὸς τῶν Ἑβραίων, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀνεπιείκειαν, ἢ τὴν πολιτικὴν τοῦ Μωυσέως, ἠρνεῖτο νὰ συμμιχθῇ μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν, διετήρησεν, ἐν ἐαυτῷ, τὸν ἀρχικὸν τύπον τῆς φυλῆς τοῦ μέχρι σήμερον καὶ μετὰ διασπορὰν δεκάεννα αἰῶνων ἀναγνωρίζει τις μετὰ τῶν περισσοτέρων αὐτῶν, τοὺς χαρακτηριστῶν τῆς ἀραβικῆς φυλῆς. Ἐάν τις ἐξετάσῃ τὰ σύγχρονα αἰγυπτιακά μνημεῖα τοῦ Σεσώστριος καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἤτοι τῶν Αἰθιοπῶν, τῶν Ἀβυσσιῶν καὶ τῶν ποιμένων Ἰσῶως, πείθεται πάραυτα ὅτι τὰ χαρακτηριστικά ἀπάντων τῶν ἐθνῶν τούτων διαφέρουσι μετὰ τῶν Ἑβραίων.

Ἡ φυλὴ αὕτη ἐκέκτητο μοναδικὴν ἰκανότητα: τὸ πνεῦμα τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῶν ἀριθμῶν. Ἡ ἀστρονομία ὀφείλεται εἰς τοὺς Χαλδαίους, οἵτινες εἰσι τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν στέλεχος. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς Ἀλγέβρας ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ἀραβὰς, οἱ δὲ Ἑβραῖοι πρῶτοι, μετὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἐκαλλιέργησαν τὴν στατιστικὴν καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἐπιστήμην ἐπίσημον, διοικητικὴν, οικονομικὴν καὶ πολιτικὴν.

Καὶ ὅμως ἡ χρησιμὸς αὕτη ἐπιστήμη εἶνε ἀκόμη ἀτελής, καὶ ἔλλειπής παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις καὶ ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι παρὰ

λαῶν, ἄνευ πατρίδος, ἐστερημένῳ ἀστυκῆς νομοθεσίας, ὡς ἦσαν οἱ Ἑβραῖοι, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μωυσέως ἔξοδον αὐτῶν τῆς Αἰγύπτου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον διὰ τῆς ἐκτελέσεως μεγάλης καὶ δυσγεροῦς στατιστικῆς ἀκριθμῆσεως. Ἀναγκάζεται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἐπινοήσις, ἢ νέον κυβερνητικὸν μέτρον, ἀλλ' ἀπλῶς οἰκονομικὴ ἀπομίμησις τοῦ τόπου, ὅπου ὁ Ἑβραϊκὸς λαὸς διέμεινε πλέον τῶν 400 ἐτῶν. Ὑποτίθεται τοῦτο ἐτι μᾶλλον καθ' ὅσον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ στατιστικὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο δημοσία ἀνάγκη, διὰ νὰ καταμετρηθῇ ἡ γῆ ἐκάστου κατοίκου καὶ διὰ νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ὕψωσις τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου καὶ ἡ διανομὴ αὐτῶν ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐδάφους.

Ἄλλως τε δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τις, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι πρὸ τῆς εἰς Αἰγύπτου ἐλεύσεως αὐτῶν ἐδοκίμασαν ν' ἀκριθμῆσωσι τὰς οἰκογενεῖς των. Πράγματι αἱ γενεολογίαι τῶν Πατριάρχων, πρὸ τοῦ κατακλισμοῦ τοῦ Νῶε, εἶναι ὀνομαστικοὶ ἔλεγχοι, κατὰ γενεὰς τῆς σημιτικῆς φυλῆς, τῆς ἀρχαιοτέρας πασῶν τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Ἀνέρχονται εἰς χρόνους τῶν γειτονικῶν τοῦ κατακλισμοῦ τοῦ κόσμου, ὥστε εἶνε φανερόν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἕνα ἐσχημάτισαν κοινωνίαν, ἠθέλησαν ν' ἀκριθμῆσθωσιν. Εἶνε ἀξιοπεριεργον ὅτι οἱ κατάλογοι οὗτοι δὲν ἀπετέλουν τὸν νόμιμον πληθυσμὸν. Οἱ δούλοι (οἱ ὁποῖοι ὑπῆρχον) δὲν συμπεριλαμβάνοντο καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀπεχώριζε τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὡς ὄντα ἄνευ προγόνων καὶ ἀπογόνων, ἐφηρμόσθη εἰς ὅλας τὰς ἀκριθμῆσεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἄλλως αἱ στατιστικαὶ αὗται ἀκριθμῆσεις ἐγένοντο χάριν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἐπομένως ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν μόνον οἱ πολῖται.

Αἱ μεσαιωνικαὶ ἀκριθμῆσεις ἐγένοντο τοῦναντίον χάριν φορολογίας καὶ μάλιστα δὲν ἐμπεριεῖχον τὸ ἱσραελεῖον, οὔτε τοὺς εὐγενεῖς, διότι ἐξηρῶντο τοῦ τῆς φορολογίας. Τὰ προηγούμενα τῶν Ἑβραίων ἢ μᾶλλον τῶν ὁμοφύλων των, ἐν τῇ Χαλδαίᾳ, μᾶς κάμνουσι νὰ πιστεύωμεν, ὅτι αἱ στατιστικαὶ ἐργασίαι τοῦ Μωυσέως ἦσαν συνέχεια, ἢ ἀπομίμησις. Ἡ γνώμη δ' αὕτη δικαιολο-

γεῖται ὑπὸ τῆς προσκλήσεως τοῦ λαοῦ εἰς τὰς παρὰδύσεις του. Ὅτι καὶ ἂν ἦ, ἢ γενομένη ἀπαρίθμησης, ἀπὸ τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου των, ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πικρῶν τῶν στατιστικῶν, ἀνερχομένη εἰς 35 περίπου αἰῶνας.

Ὁ Ἀβραὰμ ἐγκατέλειπε τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου διὰ τὰ ἔλλαθ' ἐν Συρίᾳ μετὰ τὴν οἰκογένειάν του, τοὺς πολυαριθμούς δούλους του (ἀφοῦ ὤπλισε 318 ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας ὑπὸ τὰς σκηνάς του, ὅταν ἀπήγαγον τὸν ἀνεψιὸν του Λώτ), καὶ τὰ πολυαριθμὰ πύμνιά του. Ἐπίσης ὁ Ἰακώβ ἐγκατέλειψε τὴν χώραν του, διὰ τὰ μετοικήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐνθα ὁ Ἰωσήφ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οὕτω καὶ κατὰ τὴν Ἐξοδὸν ἦσαν 600.000 ἄνδρες ἀνεὺ τῶν παιδῶν καὶ χωρὶς τὰ ὑπολογίσωμεν διαφόρους ἄλλους ἀνθρώπους, οἵτινες ἐξῆλθον μετ' αὐτῶν. Τὰ ζῶα καὶ ποιμνία ἠκολούθουν τὴν πορείαν, οἱ δὲ πολεμιστὰὶ τὴν ἐπροστάτευον. Οὕτω καὶ ἔσαν 42,360 Ἑβραῖοι, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν λεηλασίαν τῆς Ἰερουσαλήμ, ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως Ναβουχοδονόσωρος ἤχθησαν αἰχμαλώτοι εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐπκνήλθον εἰς Ἰουδαίαν, ὅταν ὁ Κῦρος τοὺς ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἐπάνοδος τῶν διηκολύνθη ὑπὸ 736 ἰσπῶν, 245 ἡμιόνων, 435 κερήλων καὶ 6,720 ὄνων (Ἐσδρας, Κεφ. Β' γ. 64).

Ὅταν 14 μῆνας μετὰ τὴν ἀπὸ Αἰγύπτου ἐξοδὸν αὐτῶν, οἱ Ἑβραῖοι παρὰπλανηθέντες ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν ἐστρατοπέδευσαν εἰς τοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ ὁ Μωϋσῆς διετάξε τὴν ἀπαρίθμηση τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, εὐρέθησαν 603,350 ἄνδρες καὶ 22,000 Λευῖται, οἱ ὅποιοι ἠριθμοῦντο ἀμέσως μετὰ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς γεννήσεως αὐτῶν. Εἴπομεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀπαρίθμησης ἦτο στρατιωτικὸς ἐλεγχος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν μόνον οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὄπλα· ὥστε ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς οἰκογενειάρχας καὶ τοὺς ἀρρενας αὐτῶν πρωτοτόκους. Ὡστε αἱ γυναῖκες καὶ αἱ κόραι δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ὀποῖαι ἀναμφιβόλως ἀνήρχοντο εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν. Τὰ δὲ παιδία ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀπετέλουν ἀναντιρρήτως τὸ πέμπτον τῶν ἐφήδων. Ὡστε ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν

δώδεκα φυλῶν τοῦ «ἐκλεκτοῦ» τούτου λαοῦ ἀνήρχετο περίπου εἰς 1,552,876 πρόσωπα παντὸς φύλου καὶ ἡλικίας. Ὡστε εἰς διάστημα 430 ἐτῶν ἐμπεριεχομένων μεταξὺ τῆς εἰς Αἴγυπτον καθόδου αὐτῶν καὶ τῆς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ὄρους Σινᾶ ἀπαρίθμησης αὐτῶν, τὰ 70 τέκνα καὶ οἱ ἐγγονοὶ τῶν τέκνων τοῦ Ἰακώβ, ἀνῆλθον εἰς 1,500,000 άτομα. Τὸ περιεργον δ' εἶνε ὅτι κατὰ τὰ 40 ἔτη τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ περιπλανήσεων τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου λαοῦ τοῦ Ἰακώβ, ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἔμεινε στάσιμος, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν μέσων, ἅτινα εἶχον ἀφθόνως ἐν Αἰγύπτῳ μ' ὅλην τὴν δουλείαν των καὶ ἄλλων λόγων ἕνεκα· διότι ὅταν εἰς τὸ τέλος τῆς δοκιμασίας των ταύτης, ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἐλεάζαρ ἠρίθμησαν αὐτοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Μωᾶβ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ καταλάβωσι τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου ἤτοι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εὗρον 601,730 ἄνδρας ἄνω τῶν 20 ἐτῶν μετὰ 23,000 Λευῖτας πλέον τοῦ ἐνὸς μηνός, ἤτοι 1,550,000 άτομα.

Ἡ τρίτη στατιστικὴ ἀπαρίθμησης τῶν Ἑβραίων ἐγένετο ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δαυὶδ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Παρῆλθον ἕως τότε 640 ἔτη ἀφ' ὅτου ἡ φυλὴ τοῦ Ἰακώβ ἐγκατεστάθη διὰ τῆς κτακτικῆσεως, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Συρίας, ὀπερ ὀνομασθῆν Ἰουδαία, ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐνὸς τῶν φυλάρχων. Ὅταν ὁ Δαυὶδ ἐπρόκειτο νὰ διαδεχθῆ τὸν Σαοὺλ ἐγένετο στατιστικὸς τις στρατιωτικὸς ἐλεγχος ἐκάστης φυλῆς ἐν Ἐφρών τὸ σύνολον ἀνῆλθεν εἰς 240,000 ἄνδρας. Τέλος κατὰ τὰς Βασιλείας, ἤτοι περὶ τὸ 1,018 πρὸ Χ., ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τῶν Ἑβραίων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν μὴ ἀπαριθμηθειῶν δύο φυλῶν, ἀνήρχετο εἰς 3,757,000 άτομα καὶ ἐπὶ ἐκτάσεως 5,145,000 μωριαμέτρων.

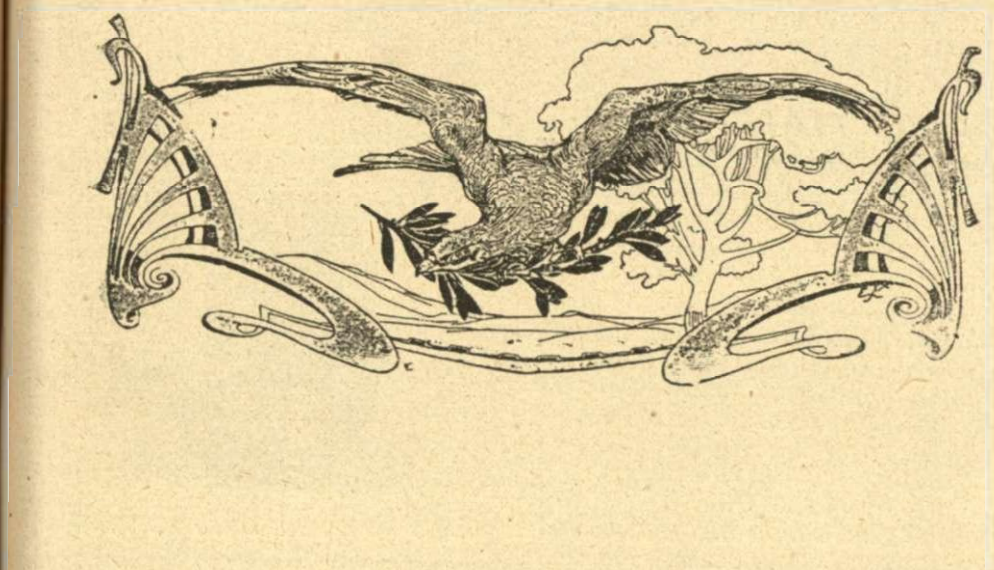
Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνας εἶχον κτηματολόγιον χάριν φορολογίας, χωρὶς ὅμως νὰ κάμνωσι χωρογραφικὰς γεωμετρῆσεις τῆς χώρας, ὀπερ ἐλάμβανε χώραν μόνον εἰς τὰς γῶν μεταλλείων ἐκμεταλλεύσεις. Ἡρκοῦντο νὰ καταγράψωσιν εἰς φορολογικὰ βιβλία τὴν κατάστασιν τῶν ἰδιοκτησιῶν των,

τὰ ὀποῖα αἰ ἐν Ἀθήναις ἀρχαὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ τηρῶσιν ἐνήμερα. Ὡνόμαζον δὲ ταῦτα ἀπογραφὰς ἢ διαγράμματα. Ἐπιγραφῆ τις τῆς Λέσβου, μᾶς παρέχει τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτῆτου, τὰ τεμάχια ἅτινα κέκτηται, τὸ μέρος ἐνθα κεῖνται, τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ εἶδος τῆς καλλιεργείας ἐνὸς ἕκαστου. Ὁ δὲ Θεόφραστος μᾶς διδάσκει ὅτι πολλοὶ πόλεις εἶχον κτηματολόγια· ὅλα τὰ κτήματα ἦσαν ἐγγεγραμμένα εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐκτίμησιν. Ἐνώπιον ὅμως τῶν δικαστηρίων δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἐγγραφὴ αὕτη, ὡς ἀπόδειξις. Οὐχ ἦττον ὁ δεισιπρὸς ἠσφαλίζετο διὰ τῆς τοποθετήσεως ὄρων (στηλῶν), εἰς τὸ ὑποθηκεύμενον κτῆμα. Ὁ κύριος καὶ μόνος σκοπὸς των ἦτο νὰ παρέχωσιν εἰς τὸ κράτος εὐχερῆς μέσον φορολογίας, ὡς καὶ σήμερον.

Τούτου ἕνεκα καὶ τὰ τοῦ κράτους κτήματα, δὲν ἐμπεριείχοντο ἐν τῷ κτηματολογίῳ τὸν ἀντικτῆτον τὰ τῶν κωμῶν καὶ δήμων ἐμπεριείχοντο, ἐκτὸς τῶν ἀνηκόντων εἰς νούς.

Καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος ὑπῆρχε κτηματολόγιον μόνον διὰ τὰς παρὰγωγικὰς γαίας· ἀκολούθως ὅμως ἐμπεριεῖχε πᾶσαν ἰδιοκτησίαν ἢ κεφάλαιον, ἤτοι ἀκίνητα καὶ κίνητα κεφάλαια παρὰγωγικά τε καὶ μὴ, δούλους προϊόντα κτεριεργασμένα καὶ μὴ, ζῶα, ἐπιπλα καὶ σκεύη, τέλος τὰ πάντα ἐξιτιμῶντο εἰς χρήματα καὶ ἡ προῖξ ἀκόμη, ὑπὸ τῶν κωμάρχων καὶ μάλιστα εἰς πᾶσαν νῆαν ἀνασύνταξιν. Ὡστε ἡ ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους φορολογίαι, ἦτο ὁ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος φόρος income-tax, μάλιστα δὲ ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ.

A. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΑΧΕΙΡ ΚΑΙ ΑΠΟΥΣ

Πολλάκις παρουσιάσθησαν άχειρες, οί όποιοι έμαθον μετά πολλούς κόπους να γράφουν ή να ζωγραφίζουν ή και να ράπτουν με τούς πόδας. Άλλά τώ φαινόμενον, τώ όποϊον παρουσιάζει ο Άγγλος Ουίλλιαμ-

Ο κ. Ο. Τ. Γκόυ

Τόνυ Γκόυ, τού όποϊου παραθέτομεν την εικόνα, είνε όντως πρωτοφανής. Έγεννήθη άχειρ και άπους. Και όμως έμαθε να γράφη, βοηθούμενος από τά χείλη και τούς δόδοντας. Πρέπει δέ να σημειωθῆ, ότι ο κ. Γκόυ διετέλεσε και επί μακρόν χρόνον γραμματεύς μιās εταιρίας τού Κλάφριμ παρά τώ Λονδίνον.

ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

ΤΟ ΒΑΜΒΑΚΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ Η ΤΥΧΗ

Φαίνεται ότι τώ βαμβακεμπόριον είνε τυχερότατον. Τούλάχιστον όσοι καταγίνονται με αυτό δέν ήμποροῦν να εἶπουν ότι είνε παραπονεμένοι. Όχι μόνον διά τόν πλοῦτον τόν όποϊον απέκτησαν, αλλά διά τώ μέλλον τώ όποϊον διανοίγει τώ εμπόριον τούτο. Ο Διευθυντής τών Λονδινεϊών «Τάϊμς» όστις πρό τινος απέβίωσεν εξ άνευρισματος εν τῷ γραφείῳ του καθ' ήν ώραν συνέτασσε μίαν επιστολήν, συνειργάζετο επί μακρόν εις τώ μέγιστον τούτο φύλλον. Ο Μυμπέρλεϋ Μπέλ, όπως ελέγετο, εγεννήθη εν Αιγύπτῳ. Δεκαοκταετής ήρχισε να δημοσιογραφῆ εις τούς «Τάϊμς» και καθ' όν χρόνον εξηκολούθει τώ εμπόριον τού βάμβακος διωρισθη επί άδρα άντιμισθία ανταποκριτής τών «Τάϊμς» ιδίως από τού βομβαρδισμού τῆς Άλεξανδρείας όπου εσχέ με-

γίστας δημοσιογραφικās επιτυχίας. Τῷ 1891 εκλήθη να διευθύνῃ τούς «Τάϊμς».

Πρέπει όμως να σημειωθῆ ότι πλην τών άλλων ήτο και σοφός, και διπλωμάτης, και λογογράφος. Δέν ήτο μόνον καλός έμπορος.

ΦΟΡΟΣ ΟΠΛΟΦΟΡΙΑΣ

Τά τελευταία εν Άγγλίᾳ γεγονότα, κατά τά όποια ή καταδίωξις τών κακοποιών τού Χάουνοδιτς και τού Σύδνεϋ έστοίχισε τήν ζωήν τόσων άστυφυλάκων, ένεκα τῆς ελευθερίας ήτις υπάρχει εις τήν κατοχήν όπλοθηκῶν όλοκλήρων εν ταῖς οίκίαις, προεκάλεσαν τόσῳ ζωηρόν τήν άγανάκτησιν τῆς δημοσίας γνώμης, ώστε αὐτη άπεκρυσταλλώθη εις άσπληρότατον νομοσχέδιον, τώ όποϊον υποβάλλεται κατ' αὐτάς εις τώ Κοινοβούλιον. Κατά τώ νομοσχέδιον τούτο επιτρέπεται ή άγορά ή ή κατοχή οιοδήποτε πυροβόλου όπλου, μη έξαιρουμένων τών περιστρόφων πάσης φύσεως, μετά δήλωσιν εις τώ άστυνομικόν τιμημα και καταβολήν ετησίου φόρου 25 φρ. δι' έκαστον εξ αὐτῶν. Έχει όμως τώ δικαίωμα ή άστυνομία να μη παράσχη τώ δικαίωμα εις θεωρηθησομένους τυγῶν υποπότους, και μάλιστα, τῆ υποδείξει τού δικαστηρίου να προβῆ και εις τήν κατ' οἶκον έρευναν. Αφ' ετέρου ή άπόκρυψις πυροβόλου όπλου συνελάγεται καταναγκαστικά έργα και βαρύντατα πρόστιμα.

Ο ΣΤΡΑΟΥΣ

Μετά τήν «Σαλώμην» ή «Ιππότης τού Ρόδου» θριαμβεύει. Τώ νέον αυτό έργον κατέστησεν έτι διασημότερον τόν συνθέτην του Ριχάρδον Στρά-

ου, τού όποϊου παραθέτομεν την εικόνα. Η προσοχή όλοκλήρου τού κόσμου είνε έστραμμένη πρὸς τόν ιδιόρρυθμον αυτόν συνθέτην, όστις διερχεται τās ώρας του ταυτοχρόνως συνθέτων και παραδιδόμενος εις τήν μέθην τού άθλητισμού και τών κοινωνικῶν διασκεδάσεων.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 50,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 10,480,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ :

- ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ : Έν Πειραιεῖ, Πάτραις, Σύρω, Καλάμαις, Τριπόλει, Βόλω και Λαρίσση.
- ΕΝ ΚΡΗΤΗ : Έν Χανίοις, Ηρακλείῳ και Ρεθύμνῳ.
- ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ : Έν Κωνσταντινουπόλει (Υποκατάστημα εν Γαλατᾷ μετά πρακτορείου εν Σταμπούλ), Άμισῷ, Τραπεζοῦντι, Κερασοῦντι, Σμύρνη, Χίῳ, Διμένι-Βαθέος (Σάμου), Μερσίνη, Άδάνοις, Θεσσαλονίκη, Σέρραις, Καβάλλα, Σάνθη και Ιωαννίνοις.
- ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῳ : Έν Άλεξανδρείᾳ (μετά παραρτήματος εν τῆ συνοικίᾳ Μιδάν), Καῖρω (μετά παραρτήματος εν τῆ συνοικίᾳ Μουσῶν), Ζαγαζίκ και Μανσουρά.
- ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ : No 22 Fenchurch Street), ΕΝ ΛΕΜΕΣῳ : (Κύπρου) και εν ΧΑΡΤΟΥΜ (Σουδάν).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

- Σ. ΦΡΑΔΚΙΑΔΗΣ, Πρόεδρος
- ΙΩΑΝ. ΜΠΟΤΑΣΗΣ, Αντιπρόεδρος
- Κ. ΒΕΡΟΥΓΚ
- Κ. ΗΛΙΑΣΚΟΣ
- Ε. ΕΜΠΕΡΙΚΟΣ
- Δ. Ε. ΗΛΙΟΥΠΟΥΛΟΣ
- Δ. ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ
- Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ
- Α. ΖΑΡΙΦΗΣ
- ΕΜΜ. Α. ΜΠΕΝΑΚΗΣ
- ΒΑΡΩΝΟΣ δε ΝΕΦΑΙΖ
- ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ δε ΡΕΒΕΡΣΩ
- ΜΙΧ. ΣΑΛΒΑΓΟΣ
- ΔΙΟΝ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Γενικός Διευθυντής
ΖΑΦΕΙΡΙΟΣ Κ. ΜΑΤΣΑΣ

Τηλεγραφική Διεύθυνσις «**Άθηναικήν**-Athénoclés».

Η Τράπεζα Άθηνῶν εκτελεῖ πᾶσαν Τραπεζικὴν έργασίαν, ήτοι : Προεξοφλήσεις έμπορικῶν γραμματίων και συναλλαγματικῶν, προκαταβολάς επί χρεωγράφων και έμπορευματικῶν εισπράξεις τοκομεριδίων, παντός είδους χρεωγράφων, φορτωτικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματίων έσωτερικοῦ και έξωτερικοῦ εκτελεῖ χρηματιστικās έντολάς εκδίδει επιστάγας, πιστωτικās επιστολάς και τηλεγραφικās έντολάς πληρωμῶν εν τε τῷ έσωτερικῷ και τῷ έξωτερικῷ ανοίγει τρέχοντας λ)σμούς ήγγυημένους, δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς φύλαξιν άντι' ελαχίστων δικαιωμάτων και ένοικιάζει διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διαστάσεων υπό όρους λίαν ευνοϊκοῦς δια τώ κοινόν.

Η Τράπεζα Άθηνῶν δέχεται καταθέσεις εις χρυσόν, εις έπιταγās (chèques) επί τού έξωτερικοῦ και εις τραπεζογραμμάτια υπό όρους λίαν ευνοϊκοῦς.

Αἱ εις χρυσόν καταθέσεις είνε αποδοτέαι εις ό νόμισμα ενηργήθησαν, αἱ δέ εις έπιταγās (chèques) έμοίως αποδίδονται δι' έπιταγῶν (chèques) τῆς Τραπεζῆς επί τών εν τῷ έξωτερικῷ ανταποκριτῶν τῆς. Οἱ δεδουλευμένοι τόκοι πληρώνονται καθ' εξαμηνίαν από τῆς 1ης Ιανουαρίου και από τῆς 1ης Ιουλίου έκάστου έτους.

Ταμειντήριον με ιδιαίτερον ύπηρεσίαν λειτουργεῖ καθ' έκάστην.

ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝ ΧΩΡΙΣΤΑ ΤΙΜΑΤΑΙ :
ΕΝ ΤΩ ΒΣΩΤΕΡΙΚΩ ΔΡ. 2 ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ ΦΡ. 2
Ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελῶν.